

1. Makroekonomiskās attīstības apraksts¹

1.1. Ārējā ekonomiskā vide

Pasaules ekonomikas izaugsme 2015.gadā bija lēnāka nekā sagaidīts, noslīdot līdz 3,1%, salīdzinot ar 3,4% 2014.gadā. Arī 2016.gada izaugsmes prognozes pēdējo mēnešu laikā tiek pakāpeniski pazeminātas, un, pēc jaunākajām Starptautiskā Valūtas fonda (turpmāk – SVF) prognozēm, pasaules kopējā izaugsme šogad saglabāsies pagājušā gada līmenī. Pasaules ekonomikas izaugsmi pēdējā laikā ir virzījis galvenokārt straujāks ekonomikas kāpums attīstītajās valstīs, kamēr attīstības valstu izaugsme bremzējas gan reģionālu konfliktu, gan izejvielu cenu krituma rezultātā.

1.1. tabula. Lielāko pasaules ekonomiku IKP pieauguma tempi un prognozes, % pret iepriekšējo gadu²

	2013	2014	2015	2016	2017
Pasaule	3,4	3,4	3,1	3,1	3,4
Attīstītās valstis	1,4	1,9	1,9	1,8	1,8
Eirozona	-0,4	0,9	1,7	1,6	1,4
ASV	2,2	2,4	2,4	2,2	2,5
Lielbritānija	1,7	3,1	2,2	1,7	1,3
Kanāda	2,0	2,5	1,1	1,4	2,1
Japāna	1,6	0,0	0,5	0,3	0,1
Attīstības valstis	5,0	4,6	4,0	4,1	4,6
Ķīna	7,7	7,3	6,9	6,6	6,2
Indija	6,9	7,2	7,6	7,4	7,4
Krievija	1,3	0,7	-3,7	-1,2	1,0

Pēdējo divu gadu laikā būtiski paātrinājusies eirozonas ekonomikas izaugsme, 2015.gadā sasniedzot 1,7%. Tomēr pēc Lielbritānijas referenduma par izstāšanos no ES eirozonas izaugsmes prognozes ir koriģētas. Pēc jaunākajām SVF prognozēm, eirozonas ekonomikas izaugsme 2016.gadā palēnināsies līdz 1,6%, bet 2017.gadam tiek prognozēta 1,4% izaugsme. Lielākā negatīvā ietekme eirozonā tiek sagaidīta 2017.gadā, kad salīdzinājumā ar iepriekšējām prognozēm izaugsmes prognoze ir samazināta par 0,2 procentpunktiem, tajā skaitā Vācijā par 0,4 procentpunktiem un Francijā par 0,1 procentpunktu. Izaugsmes paātrinājums netiek gaidīts arī ASV, kur, pēc pēdējām prognozēm, IKP šogad palielināsies par 2,2%, salīdzinot ar 2,4% izaugsmi 2015.gadā. Pēc Lielbritānijas referenduma arī vairs netiek prognozēts, ka ASV Federālo rezervju sistēma līdz gada beigām varētu paaugstināt bāzes procentu likmes.

Attīstības valstīs izejvielu cenu krituma un reģionālo konfliktu rezultātā ekonomikas izaugsme 2015.gadā bija zemākā kopš 2008.-2009.gada finanšu krīzes, IKP palielinoties kopumā par 4,0%, un arī šim gadam izaugsmes tempi tiek prognozēti tikai nelielā straujākā. Kopējo izaugsmi ietekmē arī situācija pasaules otrajā lielākajā ekonomikā Ķīnā, kas realizē pakāpenisku pāreju no investīciju un ražošanas balstītas izaugsmes uz sabalansētāku ekonomikas modeli ar lielāku patēriņa un pakalpojumu īpatsvaru. Ķīnas ekonomikas izaugsme

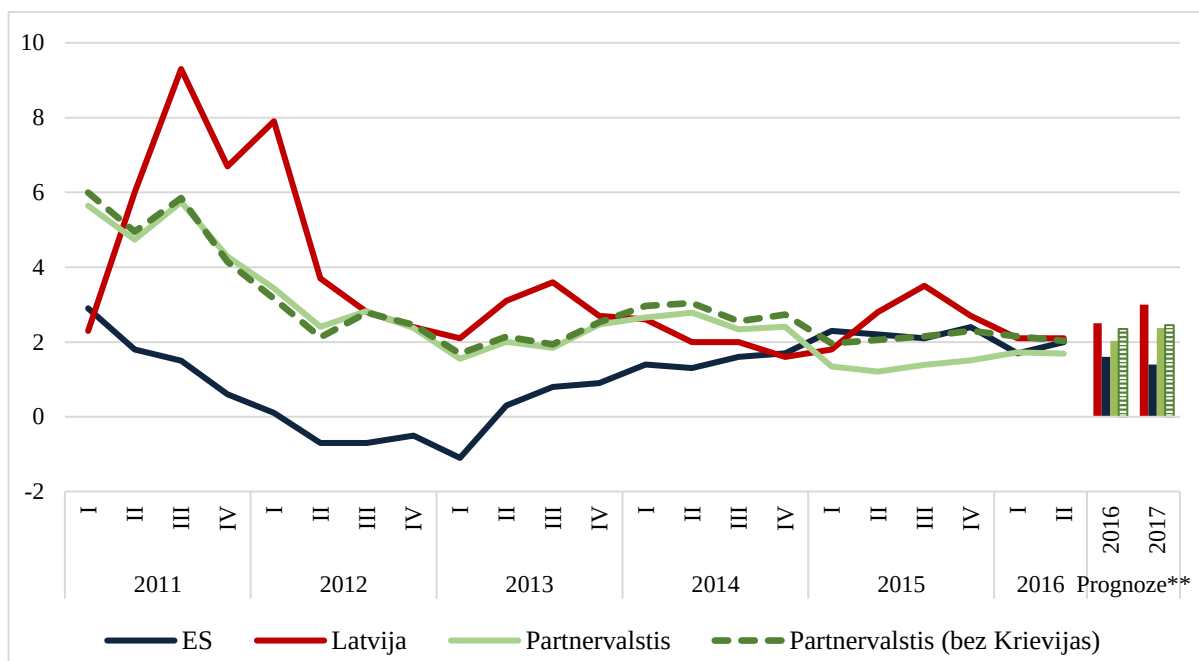
¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi - Centrālā Statistika pārvalde (CSP) un Finanšu ministrijas prognozes

² Datu avots: Starptautiskais Valūtas fonds, *Pasaules ekonomikas apskats (World Economic Outlook Update)*, 2016.gada jūlijs.

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

2015.gadā palēninājās līdz 6,9%, kamēr 2016.gadam tiek prognozēts 6,6% pieaugums, kas jau būtiski atpaliek no pēdējo 25 gadu vidējā 10% izaugsmes līmeņa. Savukārt Krievijā, naftas cenām atgūstoties no rekordzemā līmeņa, ekonomiskā situācija ir nedaudz labāka, nekā tika sagaidīts iepriekš, un pēc divu gadu lejupslīdes 2017.gadam jau tiek prognozēts IKP pieaugums par 1,0%.

Kopējo pasaules ekonomiskās attīstību turpinās ietekmēt Lielbritānijas referenduma sekas, kad, pastāvot politiskajai nestabilitātei un krītoties patērētāju un uzņēmēju konfidences līmenim, var pazemināties ES un pasaules kopējie izaugsmes tempi. Tāpat, pastāvot nenoteiktībai, saglabāsies arī augsts svārstīgums pasaules finanšu tirgos, tajā skaitā iespējams arī tālāks izejvielu preču cenu kritums pasaules biržās, pasliktinot naftas eksportētājvalstu, tostarp Krievijas izaugsmes perspektīvas. Tomēr pēdējā laikā akciju un izejvielu tirgos vērojamā atgūšanās samazina bažas par fondu tirgus kritumu, ja vien nesešos jauni satricinājumi.

1.1.att. IKP pieaugums Latvijā, ES un Latvijas galvenajās eksporta partnervalstīs*, pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

* Vidējais IKP pieaugums 7 galvenajās tirdzniecības partnervalstīs pēc eksporta īpatsvara 2015.gadā;

** Eiropas Komisijas Pavasara prognozes, 2016.gada 3.maijs

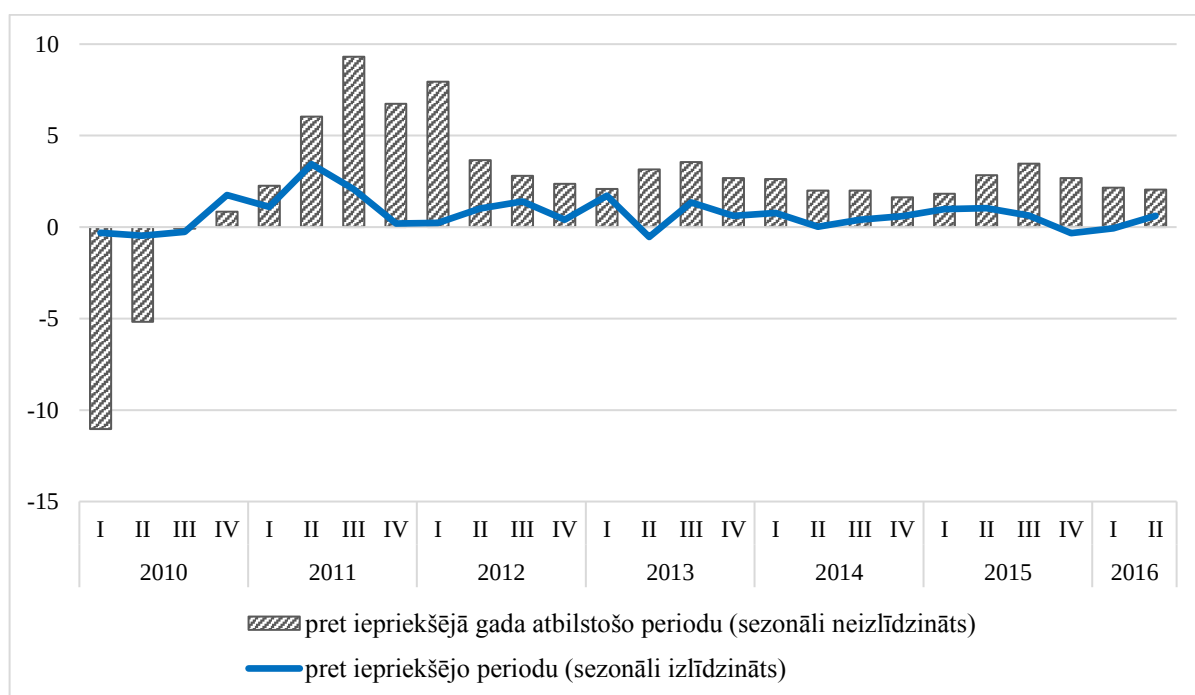
Latvijas ekonomikas izaugsmei būtiski ir tas, ka ekonomiskā attīstība tās galvenajās eksporta partnervalstīs, neskaitot Krieviju, pēdējo gadu laikā ir bijusi salīdzinoši augsta, pārsniedzot ES vidējos rādītājus, un sagaidāms, ka šāda situācija saglabāsies arī nākamajos divos gados. Zināmu pasliktinājumu šeit gan radīs Lielbritānijas izaugsmes palēnināšanās, tomēr šīs valsts īpatsvars Latvijas ārējā tirdzniecībā (eksports uz Lielbritāniju veido 5,2% no Latvijas kopējā eksporta) nav tik nozīmīgs, lai tiešā veidā atstātu būtisku ietekmi uz Latvijas ekonomikas izaugsmi.

1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība

1.2.1. Iekšzemes kopprodukts

2015.gadā, neskatoties uz ārējās vides sarežģījumiem, kas sākās jau 2014.gadā, Latvijas ekonomika uzrādīja izaugsmi 2,7% apmērā. Šis IKP pieauguma temps, lai arī nav straujš, ir par 0,7 procentpunktiem augstāks par 2014.gadā uzrādīto. Tas liecina par Latvijas ekonomikas spēju salīdzinoši ātri pielāgoties izaicinājumiem un rast jaunus izaugsmes avotus.

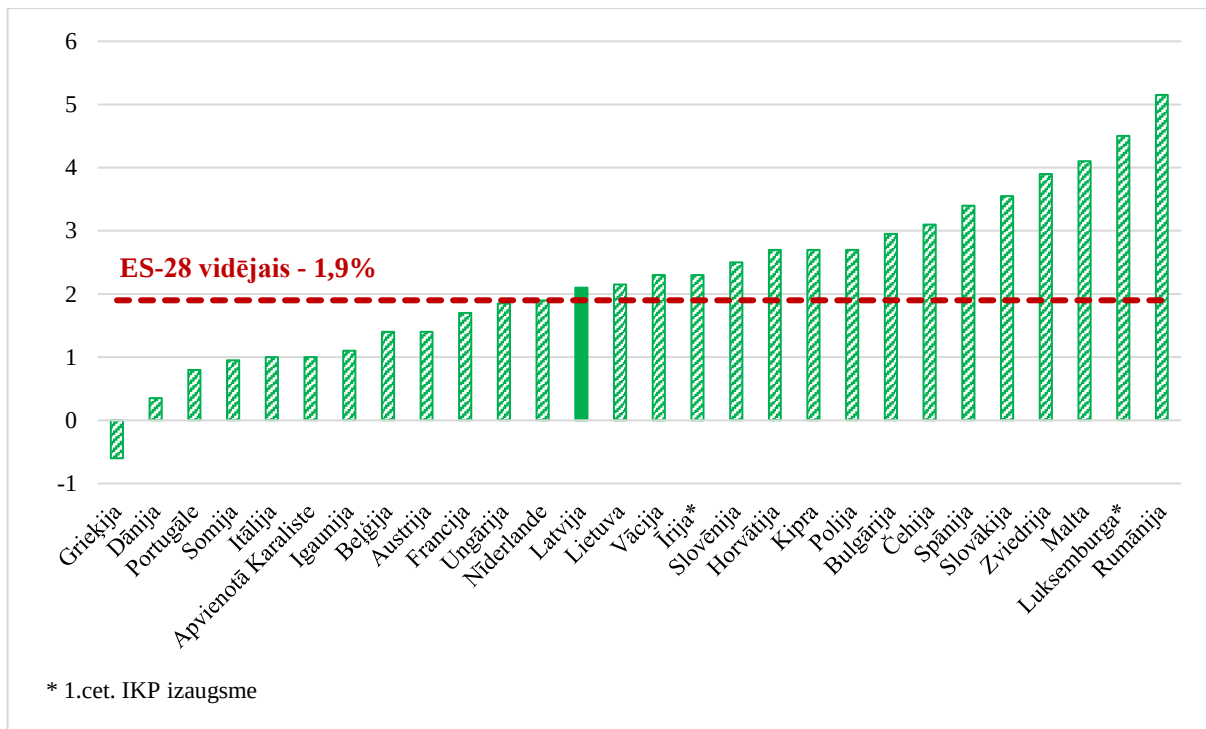
Pieejamie dati par Latvijas tautsaimniecības izaugsmi šogad liecina, ka arī 2016.gada pirmajā pusē IKP kāpums ir mērens un lēnāks par 2015.gada pirmās puses izaugsmi, kad IKP pieauga par 2,4%. Gan pirmajā, gan otrajā š.g. ceturksnī Latvijas IKP palielinājās par 2,1% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni.

1.2. att. IKP pieaugums pa ceturkšņiem, %

Neskatoties uz Latvijas ekonomikas mērenajiem izaugsmes tempiem šogad, 2016.gada pirmā pusgada IKP pieaugums joprojām ierindojas virs ES vidējā izaugsmes līmeņa. Taču jāatzīmē, ka kopš 2013.gada Latvijas un ES izaugsmes tempu atšķirības mazinās. Tā, piemēram, 2012.gadā Latvijas IKP pieaugums bija par 4,5 procentpunktiem augstāks par ES vidējo izaugsmes līmeni, savukārt, salīdzinot š.g. pirmā pusgada IKP pieaugumus, atšķirība ir vien 0,2 procentpunkti.

Attēls Nr.1.3. parāda, ka 2016.gada pirmajā pusgadā straujāk augošās ES ekonomikas bija Rumānija un Malta, savukārt IKP kritums reģistrēts tikai Grieķijā. Starp Latvijas galvenajām tirdzniecības partnervalstīm labi pieauguma tempi reģistrēti Zviedrijā, Polijā un Vācijā. Attiecībā uz pārējām Baltijas valstīm – Lietuvas IKP pieaugums 2016.gada pirmajā pusē bija tikai nedaudz augstāks par Latvijas, savukārt Igaunijas ekonomika š.g. pirmajā pusgadā palielinājās vien par 1,1%.

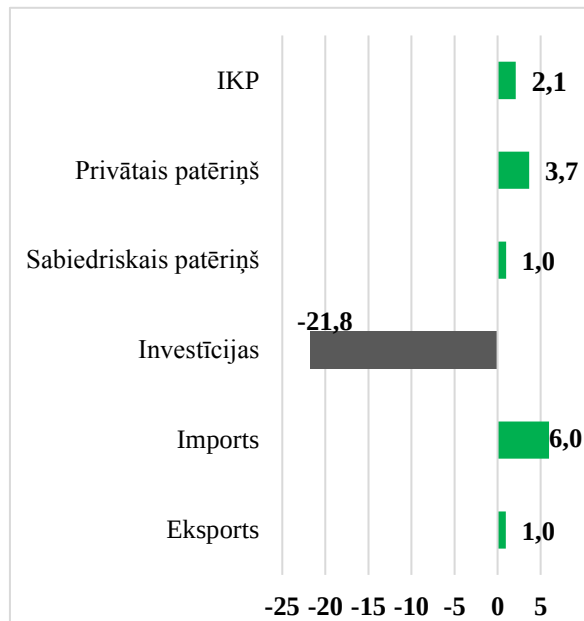

1.3. att. IKP gada izmaiņas ES valstīs 2016.gada pirmajā pusgadā, %³

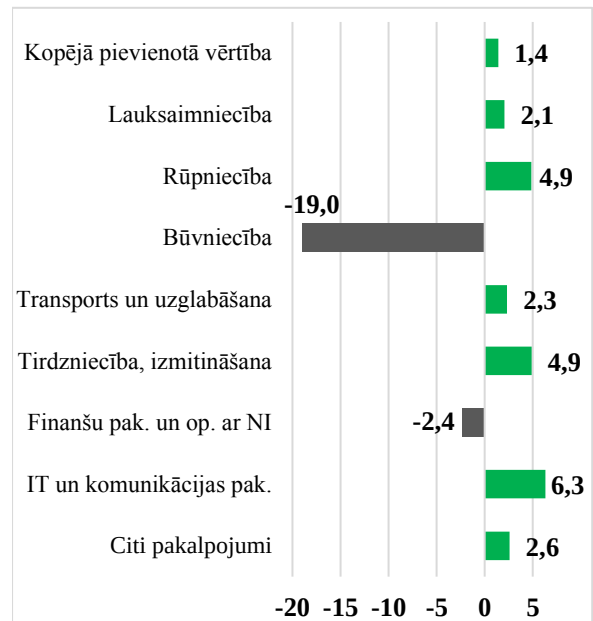
Kopumā ekonomiskā situācija ES šogad uzlabojumus nav uzrādījusi, jo ES vidējā izaugsme š.g. pirmajā pusē 1,9% apmērā gada griezumā ir zemāka par pērn šajā pašā laika posmā sasniegtajiem 2,2%. Šīs tendences nelabvēlīgi ietekmē Latvijas ekonomiskās izaugsmes perspektīvas, ņemot vērā Latvijas tautsaimniecības ciešo sasaisti ar ES tirgu, jo Latvija uz ES dalībvalstīm eksportē $\frac{3}{4}$ no kopējās preču eksporta vērtības. Tajā pašā laikā eirozonas ekonomiskā izaugsme, kas ilgstoši atpalikusi no ES vidējiem IKP pieauguma tempiem, š.g. otrajā pusgadā ir spējusi panākt ES izaugsmes līmeni.

Nepārliciecināšā ES izaugsme, kā arī ekonomiskā situācija citā Latvijai nozīmīgā tirdzniecības partnervalstī – Krievijā, atspoguļojas arī IKP datos. Š.g. pirmajā pusgadā preču un pakalpojumu eksports uzrādījis vāju pieaugumu, savukārt investīcijas strauji samazinājās, ko papildu ārējās vides negatīvajiem aspektiem noteica īstermiņa iekšējie faktori. Tādējādi, līdzīgi kā visa pagājušā gada laikā, arī š.g. pirmajā pusē Latvijas ekonomiskā izaugsme balstījās galvenokārt noturīgā iekšējā patēriņa pieaugumā, ko nodrošināja uzlabojumi darba tirgū, algu pieaugums un zemā inflācija.

³ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat

1.4. att. IKP izmaiņas 2016.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2015.gada attiecīgo laika periodu, %

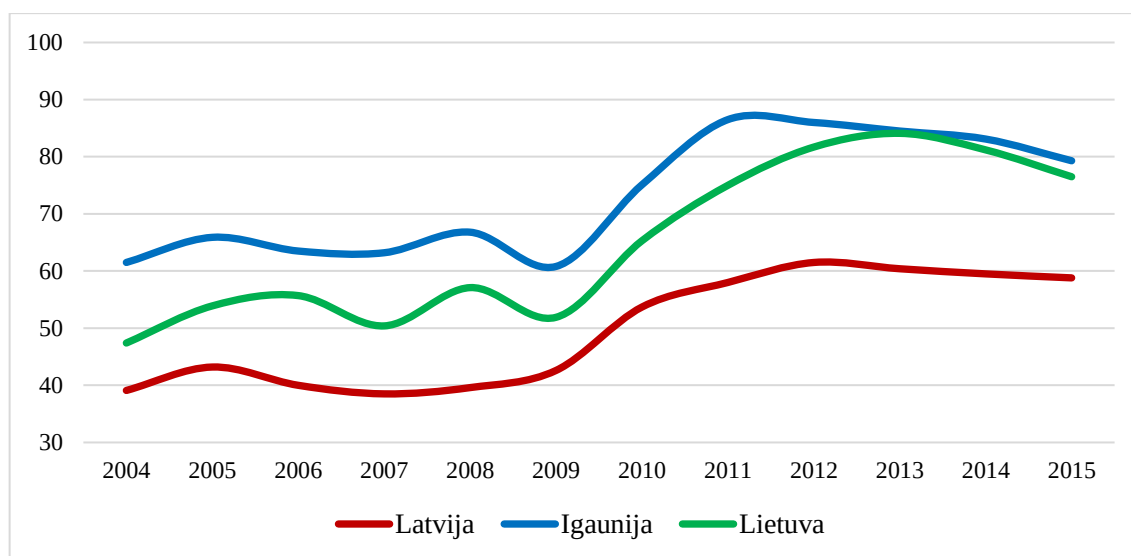

1.5. att. Pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs 2016.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar 2015.gada attiecīgo laika periodu, %

Attēlā Nr.1.4. ilustrētā IKP analīze no izlietojuma puses parāda, ka privātais patēriņš 2016.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo laika posmu, ir palielinājies par 3,7%, nodrošinot nozīmīgāko devumu Latvijas ekonomiskās izaugsmes pieaugumā š.g. pirmajos divos ceturkšņos. Tīkmēr sabiedriskais patēriņš š.g. pirmajā pusgadā palielinājās vien par 1%, tādējādi būtiski atpaliekot no pērnajā gadā uzrādītajiem sabiedriskā sektora izaugsmes tempiem. Straujāku sabiedriskā patēriņa pieaugumu ierobežo kavēšanās ar ES fondu apguvi, kas ir nozīmīgs sabiedriskā sektora finansējuma avots.

Preču un pakalpojumu eksports 2016.gada pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo laika posmu pieaudzis vien par 1%. Jāatzīmē, ka eksporta izaugsmes tempi pirmajā un otrajā ceturksnī uzrādīja pretēju dinamiku, proti, ja pirmajā š.g. ceturksnī eksports saruka par 1,9%, tad jau otrajā ceturksnī eksporta apjomi uzrādīja būtisku pieaugumu – par 3,8% gada griezumā. Tas liecina, ka Latvijas eksportētāji pakāpeniski rod risinājumus ārējās vides izaicinājumu pārvarēšanai, t.sk. saistībā ar sarežģījumiem tranzīta nozarē, ko izraisījusi Krievijas kravu pārvirzīšana prom no Latvijas ostām. Tāpat jāuzteic vietējo eksportētāju panākumi noieta tirgu diversificēšanā, šogad būtiski palielinot preču eksportu uz tādām trešajām valstīm kā Uzbekistāna, Saūda Arābija, Kenija u.c. valstis. Preču un pakalpojumu eksportam ir liels īpatsvars Latvijas IKP struktūrā, 2015.gadā veidojot 59%, tādējādi panākumi eksportā uzreiz atspoguļojas valsts kopējā izaugsmē. Tajā pašā laikā jānorāda, ka šis īpatsvars pēdējo piecu gadu laikā nav īpaši mainījies, turklāt tas būtiski atpaliek no Latvijas kaimiņvalstu panāktā eksporta īpatsvara. Tas norāda uz Latvijas neizmantoto vai nenasniegto potenciālu, kā arī iezīmē valsts, kuru raksturo ierobežots vietējais tirgus, turpmāko un vēlamo ekonomiskās izaugsmes virzību.

Savukārt importa apjomi š.g. pirmajā pusē ir palielinājušies par 6% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo laika periodu, kā rezultātā neto eksporta devums 2016.gada pirmajā pusgadā diemžēl ir bijis negatīvs.

1.6. att. Preču un pakalpojumu eksporta īpatsvara izmaiņas Baltijas valstīs (% no IKP)⁴

Turpretī investīcijas šogad ir uzrādījušas strauju sarukumu, 2016.gada pirmajā pusgadā, salīdzinot ar gadu iepriekš, investīcijām pamatkapitālā samazinoties par 21,8%. Zemāki investīciju apjomi un vēl spēcīgāki to kritumi pēdējo reizi tika fiksēti vien 2010.gada pirmajā pusē. Kopumā investīciju līmenis Latvijā ir zems jau kopš 2009.gada un to īpatsvars Latvijas iekšzemes kopproduktā lēnām samazinās kopš 2013.gada, 2016.gada pirmajā pusē sarūkot līdz 14,6% no IKP. Šogad investīcijas sarukušas gan ārējo, gan iekšējo faktoru ietekmē. No vienas puses, valdošais politiskaisaspilējums, piemēram, ieilgušais Krievijas – Ukrainas konflikts, bēgļu jautājums, kā arī referendums par Lielbritānijas izstāšanos no ES, un ekonomiskās izaugsmes vārgums Eiropā joprojām negatīvi ietekmē potenciālo investoru noskaņojumu. No otras puses, investīciju spēcīgo kritumu šogad galvenokārt noteica īstermiņa iekšējais faktors, proti, jaunā ES fondu plānošanas perioda līdzekļu apgūšanas kavēšanās. Tā rezultātā būtiski saruka sabiedriskā sektora investīcijas, līdz ar to negatīvi ietekmējot arī privāto investoru aktivitāti. Tā, piemēram, š.g. pirmajā pusē nefinanšu investīciju samazinājums tika reģistrēts tādās nozarēs kā apstrādes rūpniecība, transports, tirdzniecība.

IKP izaugsmes analīze tautsaimniecības nozaru griezumā parāda, ka pievienotās vērtības pieaugums š.g. pirmajā pusgadā ticis reģistrēts gandrīz visos sektoros. Pozitīvi, ka izaugsmi uzrādījušas lielākās nozares, piemēram, rūpniecība, kas, apvienojot ieguves un apstrādes rūpniecību, un elektroenerģijas apgādes nozari, š.g. pirmajā pusgadā pieaugusi par 4,9%. Šī sektora izaugsmi šogad veicināja izlaidis kāpums kokrūpniecībā, gatavo metālizstrādājumu un būvmateriālu ražošanā, kā arī pieaugums elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomos.

Tāpat 2016.gada pirmajos divos ceturkšņos par 4,9% palielinājusies tirdzniecības un izmitināšanas nozare. Jāsaka izmitināšanas nozare, kas ir īpatsvara ziņā mazāka par tirdzniecību, pieaugusi straujāk, kamēr tirdzniecības pievienotās vērtības apjoms š.g. pirmajā pusgadā bija par 4,6% augstāks nekā iepriekšējā gada pirmajā pusgadā. Neskatoties uz to, tirdzniecība nodrošinājusi lielāko devumu kopējā tautsaimniecības pievienotās vērtības izaugsmē 2016.gada pirmajā pusē, tādējādi vēlreiz apstiprinot privātā patēriņa nozīmi Latvijas ekonomiskās attīstības veicināšanā.

Taču straujāko IKP pievienotās vērtības izaugsmi š.g. pirmajā pusgadā uzrādīja informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozare, kurā fiksēts 6,3% liels pieaugums. Šogad patīkami pārsteidz transporta nozare, kurā, neskatoties uz kravu apgrozījuma kritumu Latvijas

⁴ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat

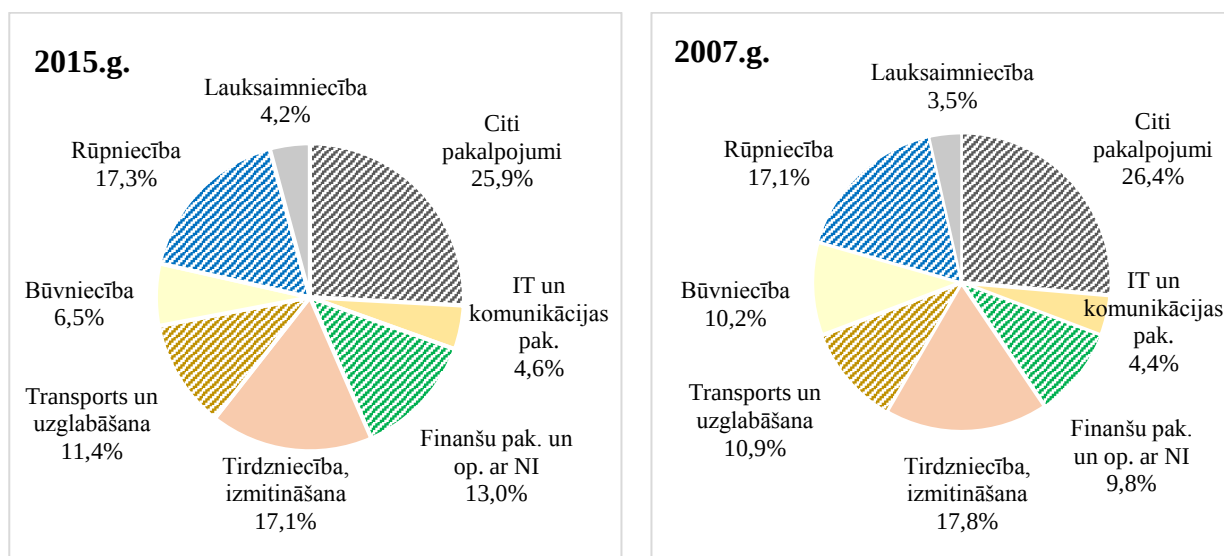
FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

ostās un dzelzceļā, 2016.gada pirmajos divos ceturkšņos kopumā reģistrēta 2,3% liela izaugsme. Savukārt lauksaimniecības pievienotās vērtības kāpumu par 2,1% š.g. pirmajā pusgadā nodrošinājis straujais zivsaimniecības pieaugums, kamēr lauku saimniecības un mežsaimniecības apjomi nedaudz saruka. Tāpat izaugsmi uzrādīja arī pārējās pakalpojumu nozares, piemēram, mākslas un izklaides pakalpojumu pievienotā vērtība paaugstinājās par 5,1%, profesionālo un zinātnisko pakalpojumu – par 3,9%, valsts pārvaldes un aizsardzības – par 2,4%.

Tikmēr strauju pievienotās vērtības kritumu š.g. pirmajā pusgadā uzrādījusi būvniecības nozare, kuru negatīvi ietekmēja iepriekš minētā ES fondu līdzekļu gausā apgūšana celtniecības projektu attīstīšanai. Tādējādi būvniecības sarukums 2016.gada pirmajā pusē veidoja 19% salīdzinājumā ar atbilstošo periodu iepriekšējā gadā. Izteikti lielāko negatīvo ietekmi uz nozari radīja inženierbūvju celtniecības apjoma samazinājums, kamēr dzīvojamo ēku būvniecības apjomi saruka lēnāk.

Pēc četrus gadus pārtraukuma samazinājās finanšu pakalpojumu un nekustamā īpašuma nozares radītā kopējā pievienotā vērtība. Š.g. pirmajā pusgadā finanšu un apdrošināšanas darbības saruka par 4,7%, savukārt operācijas ar nekustamo īpašumu, kas ir trīs reizes lielāka nozare, samazinājās par 1,7%, salīdzinot ar 2015.gada pirmo pusgadu.

IKP pievienotās vērtības struktūras 2007. un 2015.gadā salīdzinājums parāda, kā ir mainījusies Latvijas tautsaimniecības struktūra finanšu un ekonomiskās krīzes iespaidā un ekonomiskās atveseļošanās periodā. Kopumā, salīdzinot tirgojamo un netirgojamo tautsaimniecības nozaru īpatsvaru, var redzēt, ka astoņu gadu laikā šajā struktūrā izmaiņas nav notikušas. Tirgojamās nozares, kas apvieno rūpniecību, tirdzniecību, transportu, kā arī lauksaimniecību, 2015.gadā veidoja 50% no Latvijas tautsaimniecības, pārējās netirgojamās nozares veidoja atlikušos 50%. Būtiskākās atšķirības vērojamas netirgojamajā sektorā, pretējos virzienos mainoties būvniecības un nekustamo īpašuma pakalpojumu īpatsvaram. Neskatoties uz tirgojamo un netirgojamo nozaru īpatsvara saglabāšanos 2007.gada līmenī, tomēr jāsecina, ka Latvijas tautsaimniecības struktūra šo gadu laikā ir kļuvusi ilgtspējīgāka, ko nosaka neliels rūpniecības, transporta, finanšu un apdrošināšanas darbību īpatsvara pieaugums, kā arī būvniecības nozares īpatsvara samazinājums.

1.7. att. Pievienotās vērtības struktūras salīdzinājums pa nozaru grupām 2015. un 2007.gadā, % (2010.g. salīdzināmajās cenās)

Vērtējot nozaru īpatsvarus atsevišķi, secināms, ka lielākās atšķirības vērojamas būvniecības sektorā, kura īpatsvars pērn bija par 3,7 procentpunktiem mazāks nekā 2007.gadā, pirmskrīzes periodā būvniecībai uzrādot strauju, bet tajā pašā laikā neilgtspējīgu izaugsmi. Paredzams, ka šogad būvniecības īpatsvars Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā turpinās samazināties, ko noteiks līdz šim vērojamais nozares izlaides straujais kritums. Salīdzinot ar 2007.gadu, nedaudz samazinājies ir arī tirdzniecības un izmitināšanas nozares īpatsvars. Taču, ņemot vērā pēdējos gados vērojamo privātā patēriņa pieauguma dinamiku, tirdzniecības sektora īpatsvars Latvijas tautsaimniecībā pakāpeniski palielinās kopš 2013.gada.

Savukārt 2015.gadā pieaugusi ir finanšu pakalpojumu un operāciju ar nekustamo īpašumu veidotā daļa Latvijas ekonomikā, ko pamatā veido nekustamo īpašumu nozares īpatsvara pieaugums, kamēr finanšu un apdrošināšanas pakalpojumu nozares īpatsvara kāpums bijis lēnāks. Tāpat salīdzinājumā ar 2007.gadu palielinājās lauksaimniecības, transporta un uzglabāšanas nozares, informācijas un komunikācijas pakalpojumu un rūpniecības nozares īpatsvars.

Kopumā, lai arī Latvijas ekonomiskā izaugsme š.g. pirmajā pusē nav bijusi spēcīga, tā ir stabila, ko pierāda teju visu valsts tautsaimniecības nozaru uzrādītais pieaugums. Latvijas ekonomikas vājās vietas šogad ir saistītas ar īstermiņa faktoriem galvenokārt saistībā ar ES fondu apguves kavēšanos, kuru negatīvie efekti mazināsies jau gada otrajā pusē, bet nākamajā gadā paredzama to pilnīga izzušana. Savukārt ārējās vides izaicinājumiem pretī stājas noturīgais iekšējais pieprasījums, kurš ir nodrošinājis Latvijas ekonomisko izaugsmi pērn un turpinās to veicināt arī šogad.

1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība

Lauksaimniecība

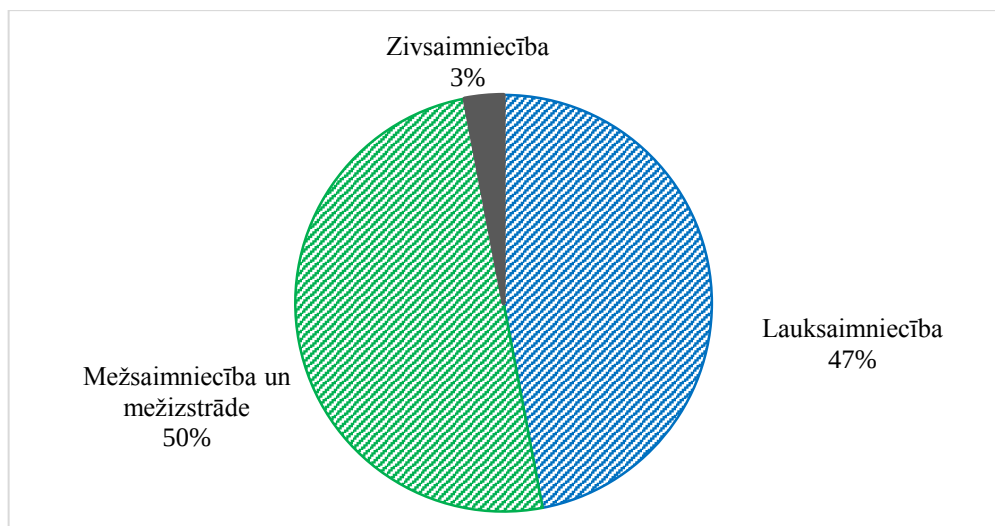
Latvijas tautsaimniecības nozaru struktūrā lauksaimniecība, apvienojot mežsaimniecības, lauksaimniecības (lopkopība, augkopība) un zivsaimniecības apakšnozares, pērn veidoja 4,2% no IKP pievienotās vērtības. Šāds lauksaimniecības īpatsvars saglabājas jau kopš 2012.gada.

Laika posmā no 2012. līdz 2014.gadam lauksaimniecībā kopumā (ieskaitot mežsaimniecību un zivsaimniecību) nodarbināto iedzīvotāju skaitam bija tendence samazināties. Savukārt pērn sektorā strādājošo skaits pieauga līdz 71,1 tūkst. cilvēkiem, tādējādi veidojot 7,9% no kopējā nodarbināto iedzīvotāju skaita valstī.

2015.gadā lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība kopumā uzrādīja mērenu izaugsmi, nozares pievienotajai vērtībai augot par 1,5%, salīdzinot ar 2014.gadu. Savukārt š.g. pirmajā pusē nozarē tika reģistrēts spēcīgāks pieaugums 2,1% apmērā.

Lielākā lauksaimniecības apakšnozare – mežsaimniecība un mežistrāde, kas veido pusi no lauksaimniecības sektora kopējās pievienotās vērtības, pērn uzrādīja samazinājumu par 8,9% salīdzinājumā ar 2014.gadu. Š.g. pirmajā pusgadā apakšnozares kritums turpinājās, taču samazinājuma temps, kas veidoja 0,4% gada griezumā, kļuvis lēnāks. Jāatzīmē, ka pērn teju visu veidu kokmateriālu vidējās iepirkuma cenas kritās, tādējādi nelabvēlīgi ietekmējot mežsaimnieku ienākumus un līdz ar to arī attīstības iespējas.

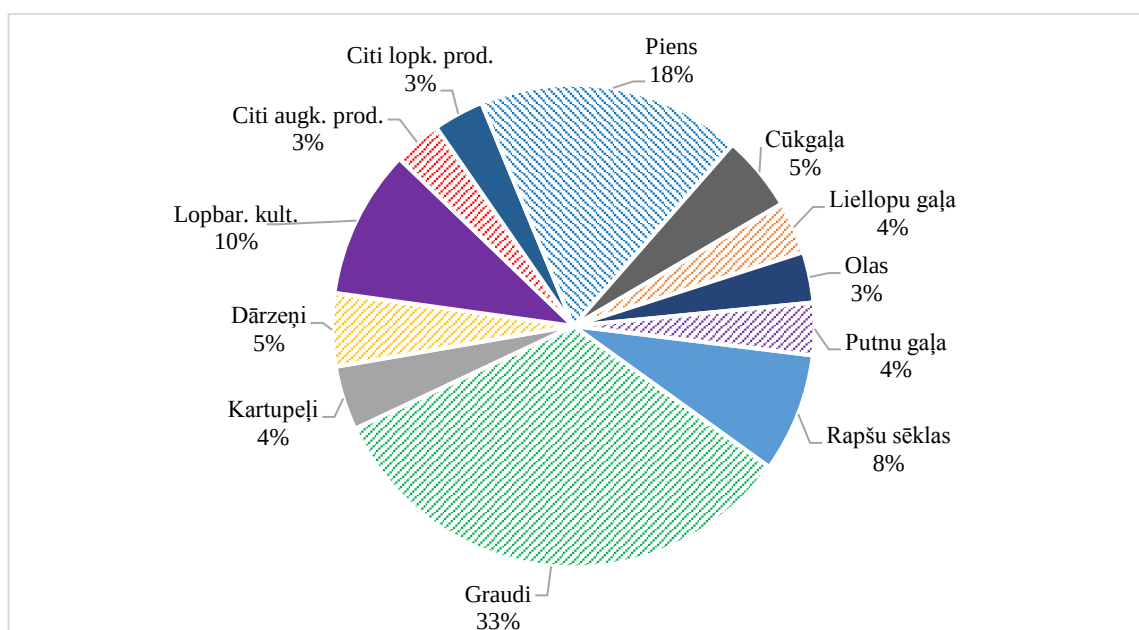
Savukārt lauksaimniecība, apvienojot augkopību un lopkopību, 2015.gadā bija vienīgā augošā sektora apakšnozare un, uzrādot pieaugumu 16,6% apmērā, pērn kāpināja savu īpatsvaru kopējā sektora pievienotajā vērtībā līdz 47%. Savukārt 2016.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu, apakšnozare uzrādījusi nelielu kritumu par 0,3%.

1.8. att. Lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības struktūra 2015. gadā (%)

Lauksaimniecība tradicionāli tiek iedalīta augkopībā un lopkopībā un pērn tās veidoja attiecīgi 63,4% un 36,6% no lauksaimniecības izlaides preču vērtības. Saistībā ar graudaugu kultūru augsto pērnā gada ražu augkopības īpatsvars kopējā produkcijas izlaides struktūrā 2015.gadā sasniedza rekordu.

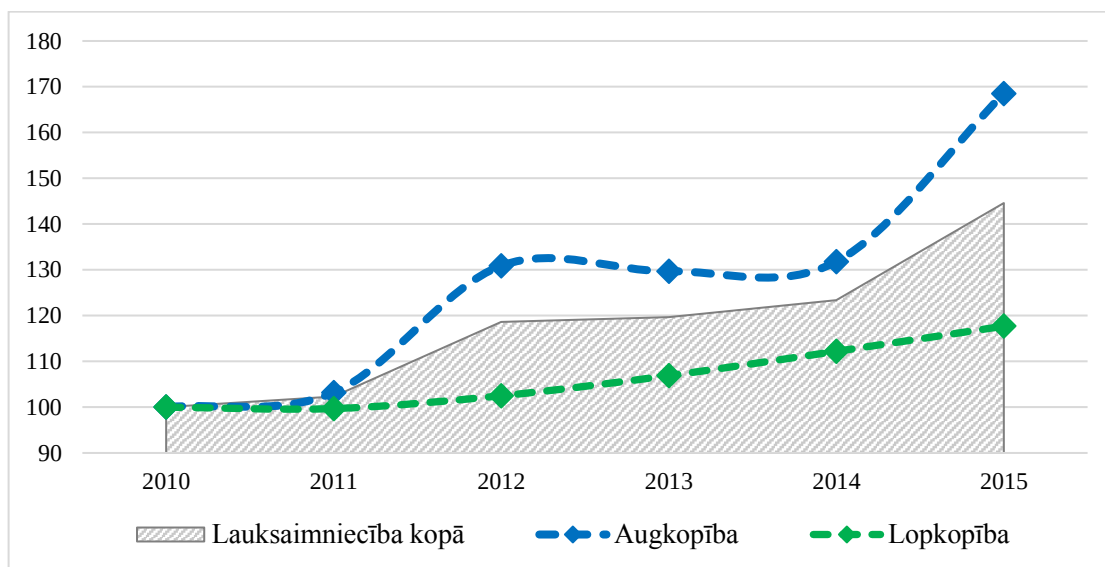
2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, lauksaimniecības preču produkcijas struktūrā būtiskākās izmaiņas notikušas tieši lielāko produktu grupās – graudu īpatsvars palielinājies par 5,9 procentpunktiem, savukārt piena īpatsvars sarucis līdz mazākajam līdz šim novērotajam īpatsvaram, samazinoties par 5,3 procentpunktiem. Ievērojams pieaugums reģistrēts rapšu īpatsvaram – par 3 procentpunktiem, taču kartupeļu, lopbarības kultūru un putnu gaļas īpatsvars samazinājies 1 līdz 2 procentpunktu robežās. Attēlā Nr.1.9. apskatāma 2015.gadā lauksaimniecībā saražoto preču struktūra.

1.9. att. Lauksaimniecības (augkopība un lopkopība) preču galaprodukcijas struktūra 2015.gadā (bāzes cenās)⁵, %

⁵ Datu avots: Zemkopības ministrijas ziņojums "Latvijas lauksaimniecība 2016"

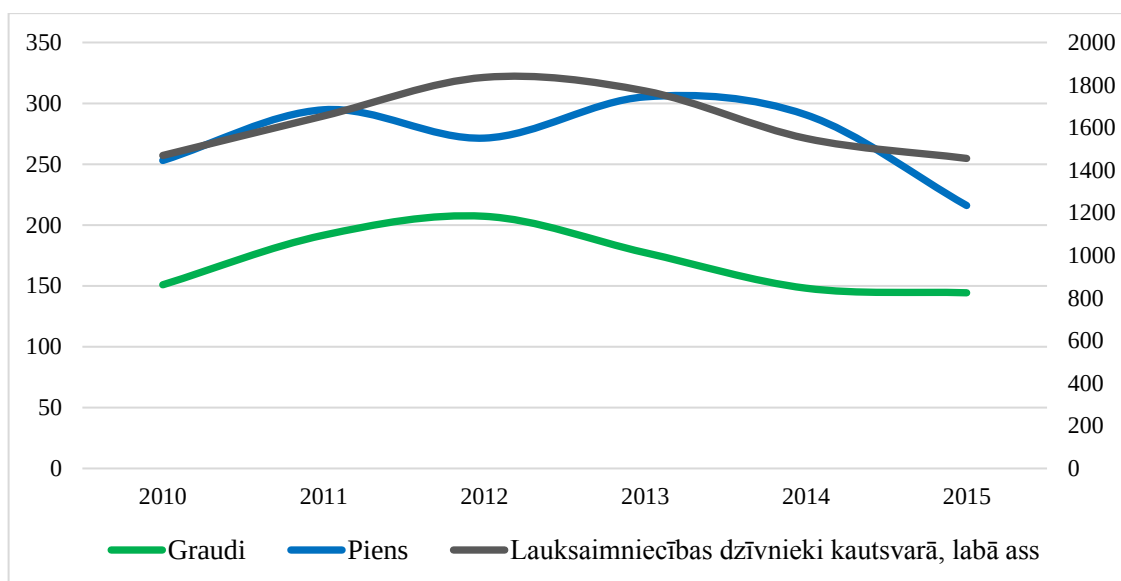
Kopš 2006.gada Latvijā izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība nav būtiski mainījusies. 2015.gadā lauksaimniecības vajadzībām tika izmantoti 1,9 milj. ha zemes, t.sk. aramzeme, ilggadīgie stādījumi, kā arī pļavas un ganības. Savukārt dati par lauksaimniecības ražošanas apjomiem rāda, ka nozarē pēdējo piecu gadu laikā ir bijusi strauja izaugsme, kas skaidrojams ar augkopības izlaides kāpumu 2012. un 2015.gadā, tādējādi liecinot par ražības pieaugumu nozarē. Augkopības augstos ražošanas apjomus noteica 2012., 2014., kā arī 2015.gadā novāktā graudu rekordraža. Savukārt lopkopības izaugsme pēdējos gados ir bijusi mērenāka, bet tajā pašā laikā stabila un noturīga.

1.10. att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās), 2010=100

Lauksaimniecības darbības rezultātus ietekmē vairāki faktori – laika apstākļi, iekšējais un ārējais pieprasījums, iepirkuma cenas u.c. aspekti, kuriem ir tendence gadu no gada mainīties, tādējādi veicinot vai ierobežojot nozares izlaidi. Turklāt lauksaimniecībai ir izteikti sezonāls raksturs. Pērn dažādu faktoru ietekmē lauksaimniecība uzrādīja spēcīgu pieaugumu. Jāatzīmē, ka laikapstākļi 2015.gadā bija īpaši labvēlīgi augkopības attīstībai, kā rezultātā augkopībā tika reģistrēta 27,8% liela izaugsme. Pērn Latvijā tika novākta visu laiku augstākā graudaugu raža, kā arī palielinājās rapšu un dārzeņu kopraža. Samazinājumu uzrādīja vien novākto kartupeļu ražas apjoms. Savukārt lopkopībā 2015.gadā tika fiksēts ražošanas apjoma pieaugums 4,9% apmērā, palielinoties galveno lopkopības produktu ražošanas apjomiem, proti, gaļai un pienam.

Vienlaikus ar lauksaimniecības izlaides apjoma pieaugumu, kā rezultātā pieaudzis nozarē saražotās produkcijas piedāvājums, pērn ir samazinājušās to cenas. Tā, piemēram, graudu iepirkuma cenas saruka par 2,6%, ko noteica arī šajā sezonā vērojamā kviešu pārprodukcija visā pasaulē. Ar straujāko cenu kritumu saskārās piena lopkopības nozare, ko noteica Krievijas izsludinātais importa embargo virknei lauksaimniecības produkcijas, kā rezultātā saasinājās konkurence ES un piena iepirkuma cenas 2015.gadā saruka par 25,7%. Tādējādi gada vidējā iepirkuma cena pienam pērn bijusi zemākā kopš 2009.gada. Savukārt gaļas lopkopību, papildu Krievijas noteiktajām sankcijām, joprojām negatīvi ietekmēja 2014.gada vidū Latvijā reģistrētais Āfrikas cūku mēris, tādējādi pērn salīdzinājumā ar 2014.gadu lauksaimniecības dzīvnieku iepirkuma cena samazinājās par 6,1% (lielāko kritumu uzrādīja tieši cūkgaļas iepirkuma cenas, kamēr liellopu gaļas cenas nedaudz pieauga).

1.11. att. Lauksaimniecības produkcijas iepirkuma cenas, euro par 1 tonnu

Pieejamie dati par lauksaimniecības darbības rezultātiem 2016.gada pirmajā pusgadā liecina par līdzīgām tendencēm, kā tika novērotas iepriekšējā gadā. Piemēram, pateicoties pērnā gada graudu rekordražai, graudaugu iepirkuma apjoms š.g. pirmajā pusē ir spēcīgi pieaudzis – par 63,7%, ko attiecīgi papildina informācija par būtisku graudu iepirkuma cenu samazināšanās turpinājumu – š. g. pirmajā pusgadā cenas saruka vidēji par 22,4%. Saskaņā ar nozares pārstāvju teikto 2016.gada ražas iekūlums nesasnies pērnā gada augstos apjomus. Turklāt, ja vēl iepriekš no ekspertu vērtējuma izrietēja, ka vidējā graudu ražība 2016.gadā pārsniegšot iepriekšējo rekordlīmeni, diemžēl jaunākās prognozes nav tik optimistiskas. Tas ir saistīts ar š.g. augusta lietavām, kas kavēja un sadārdzināja ražas novākšanas procesu, tādējādi negatīvi ietekmējot graudu kvalitāti, kā arī ierobežojot graudkopju attīstības iespējas nākamajā gadā.

Attiecībā uz lopkopības rezultātiem š.g. pirmajā pusē šajā apakšnozarē ir vērojams saražotās produkcijas pieaugums. Par to liecina, piemēram, iepirkta piena apjoms, kas salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu ir pieaudzis par 3,5%. Taču problēmas šajā apakšnozarē rada joprojām krītošās piena iepirkuma cenas, kuras š.g. pirmajos sešos mēnešos pret iepriekšējā gada atbilstošo laika periodu saruka vēl par 10,5%. Šāda situācija liek daudziem piena lopkopjiem darboties un ražot produkciju zem tās pašizmaksas, tādējādi pakļaujot riskam ne tikai piensaimniecību attīstību, bet arī to pastāvēšanas iespējas.

Savukārt gaļas pārstrādes un pieņemšanas uzņēmumu iepirkuma apjoms š.g. pirmajā pusgadā ir palielinājies par 17,2%, bet gaļas produkcijas iepirkuma cenu samazinājums bija pavisam neliels – par 0,9% salīdzinājumā ar 2015. gada pirmo pusgadu. Jāatzīmē, ka tieši cūkgaļas vidējās iepirkuma cenas šā gada pirmajā pusgadā jau pat nedaudz palielinājušās. Tādējādi var secināt, ka gaļas lopkopībā situācija šogad normalizējas un Āfrikas cūku mēra radītās sekas pakāpeniski izzūd.

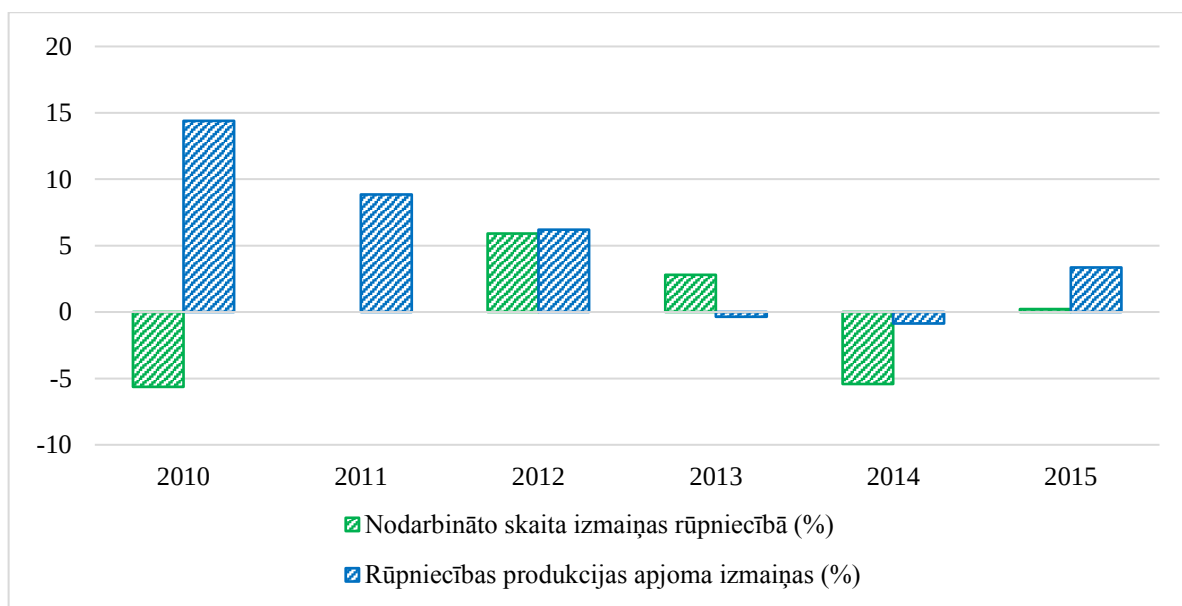
Tajā pašā laikā zivsaimniecība, kas sastāda vien 3% no kopējās lauksaimniecības nozares, pērn uzrādīja pievienotās vērtības samazinājumu par 31,5%, ko apstiprina nozares dati par zivju nozveju, 2015.gadā sarūkot par 34,6%. Šo apakšnozari īpaši iespaidojis 2015.gada jūnijā Krievijas noteiktais pagaidu aizliegums Latvijas zvejas produktu eksportam uz Krieviju, kā rezultātā krasi sarucis pieprasījums pēc zivsaimniecības produkcijas. Neskatoties uz to, 2016.gada pirmajā pusē zivsaimniecībā radītā pievienotā vērtība strauji pieaugusi, tādējādi šīs apakšnozares izaugsme par 72,6% nodrošinājusi kopējo lauksaimniecības pieaugumu š.g. pirmajā pusgadā.

Kopumā lauksaimniecība šogad attīstās mēreni. Augkopība šogad visdrīzāk uzrādīs samazinājumu augstās pērnā gada bāzes dēļ, savukārt lopkopībai produkcijas izlaides ziņā šis var būt veiksmīgs gads. Taču abas šīs lauksaimniecības apakšnozares, kā arī mežsaimniecību negatīvi ietekmē zemās un krītošās produkcijas iepirkuma cenas, ko zināmā mērā nosaka ārējie faktori, t.sk. ģeopolitiskā situācija, ar kuras radītajām sekām joprojām cīnās vairākas Latvijas tautsaimniecības nozares. Jāatzīmē, ka pasaules tirgos pārtikas izejvielu cenu izmaiņas pēdējā laikā uzrāda augšupejošu tendenci, tādējādi liecinot, ka zemākais produkcijas iepirkuma cenu līmenis jau ir pārdzīvots, un dodot cerības uz mērenu cenu pieaugumu turpmākajos mēnešos.

Rūpniecība

Rūpniecība joprojām ir Latvijas tautsaimniecības lielākā nozare, IKP pievienotās vērtības struktūrā 2015.gadā veidojot 17,3%. Jāatzīmē, ka četrus gadus, t.i., no 2011. līdz 2014.gadam, rūpniecības īpatsvaram bija tendence samazināties, taču pērn tas nedaudz pieaudzis, ko noteica apstrādes rūpniecības izaugsme. Apstrādes rūpniecība veido $\frac{3}{4}$ no rūpniecībā saražotās pievienotās vērtības, savukārt pārējo rada ieguves rūpniecība, elektroenerģijas un gāzes apgāde, kā arī ūdens apgāde.

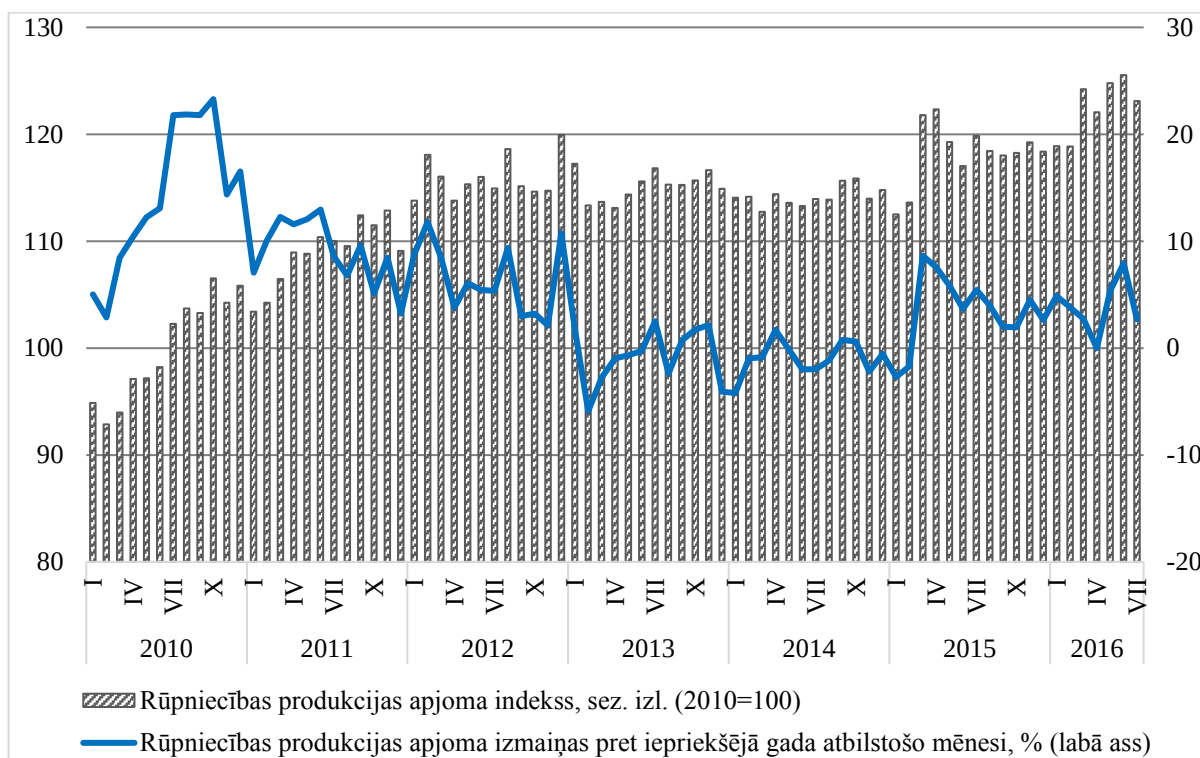
Rūpniecībai ir svarīga nozīme darba tirgū, 2015.gadā nodrošinot darba vietas 139,9 tūkst. cilvēkiem, no kuriem izteikti lielākā daļa jeb 116,3 tūkst. bija nodarbināti tieši apstrādes rūpniecībā. Pagājušajā gadā, salīdzinot ar 2014 gadu, rūpniecībā nodarbināto personu skaits pieauga par 1,6%, tādējādi nozarē pērn bija nodarbināti 15,6% no visu nodarbināto iedzīvotāju skaita valsts tautsaimniecībā. Attēlā Nr.1.12. atspoguļotā informācija liecina, ka rūpniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaita pieaugums vai samazinājums ne vienmēr rezultējas attiecīgās nozares izlaides izmaiņās. Tas nozīmē, ka rūpniecības izaugsme ir atkarīga arī no citiem faktoriem, starp kuriem ir arī jauno tehnoloģiju ieviešana ražošanā un ražošanas procesa modernizācija, kā rezultātā pieaug rūpniecības ražīgums, kā arī pieprasījuma pieaugums, kas neprasa papildus darbaspēku. Situācija, kad rūpniecība auga apvienojumā ar nodarbināto personu skaita sarukumu vai minimālu pieaugumu, bija vērojama 2010., 2011., kā arī 2015.gadā.

1.12. att. Nodarbināto iedzīvotāju skaita un rūpniecības izlaides izmaiņas (kalendāri izlīdzināti dati) pret iepriekšējo gadu (%)

Pērn rūpniecības izlaide uzrādīja izaugsmi 3,4% apmērā, kas ārējās ekonomiskās vides vājuma un ģeopolitiskās nestabilitātes apstākļos vērtējams kā ļoti labs rezultāts. Turklāt tieši apstrādes rūpniecības produkcijas apjoms 2015.gadā, salīdzinot ar 2014.gadu, palielinājās par 4%. Spēcīgā kokrūpniecības izaugsme un ievērojamais kāpums datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā, kas turpinājās jau sesto gadu, kompensēja kritumus tādās nozīmīgās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs kā pārtikas produktu ražošana, nemetālisko minerālu izstrādājumu jeb būvmateriālu ražošana, kā arī gatavo metālizstrādājumu ražošana. Savukārt elektroenerģija un gāzes apgāde, kas veido aptuveni piektdaļu no kopējās rūpniecības izlaides, pērn izaugsmi neuzrādīja, samazinājuma tempam veidojot 0,1% salīdzinājumā ar 2014.gadu. Šis sektors pērn uzrādījis izlaides apjomu kritumu jau ceturto sekojošu gadu, taču jāatzīmē, ka elektroenerģijas ražošana lielā mērā atkarīga no laika apstākļiem, kurus nav iespējams ietekmēt, bet kas attiecīgi būtiski ietekmē ražošanas apjomu pieaugumu vai kritumu. Tajā pašā laikā ieguves rūpniecība, veidojot vien dažus procentus no rūpniecībā saražotajiem produkcijas apjomiem, 2015.gadā pieauga par 6,4%, uzrādot nozares izaugsmi jau kopš 2010.gada.

Šogad rūpniecības izaugsme bijusi samērā nevienmērīga, kas skaidrojams ar svārstībām apstrādes rūpniecībā un elektroenerģijas un gāzes apgādes sektorā. Taču jāatzīst, ka kopumā tiktāl šis gads Latvijas rūpniecībā ir bijis ļoti veiksmīgs. Rūpniecības izlaide š.g. martā, maijā un jūnijā uzrādīja vēsturiski augtākos apjomus un kopumā 2016.gada septiņos mēnešos nozare uzrādīja izaugsmi 3,9% apmērā.

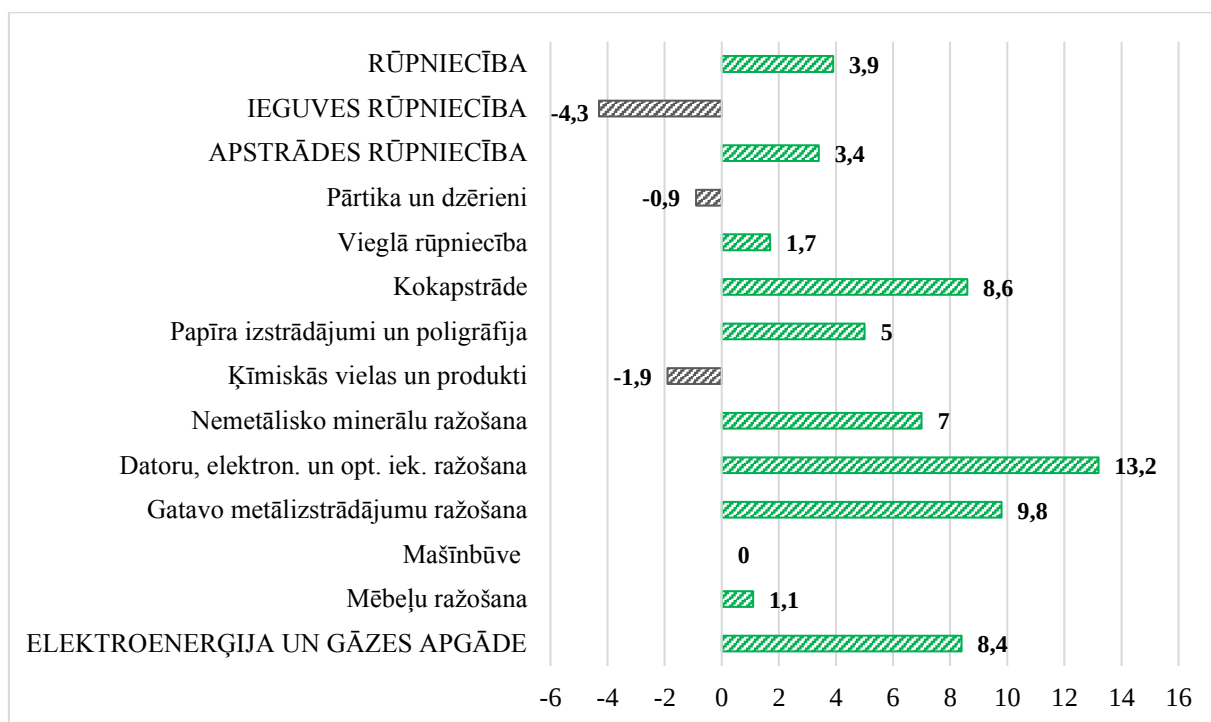

1.13. att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss (sezonāli izlīdzināti dati) un tā pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Analīze par rūpniecības darbības rezultātiem 2016.gada septiņos mēnešos rūpniecības nozaru dalījumā rāda, ka ieguves rūpniecības apjomi šajā periodā samazinājušies par 4,3%, salīdzinot ar attiecīgo pērnā gada periodu. Savukārt elektroenerģijas un gāzes apgādes sektors š.g. pirmajos septiņos mēnešos pieaudzis par 8,4%. Tas dod signālus, ka pēc četrus gadus pārtraukuma nozare 2016.gadu kopumā varētu noslēgt ar izaugsmi. Elektroenerģijas un gāzes apgādes pieaugumu laika posmā no janvāra līdz jūlijam lielā mērā ietekmēja nozares straujais

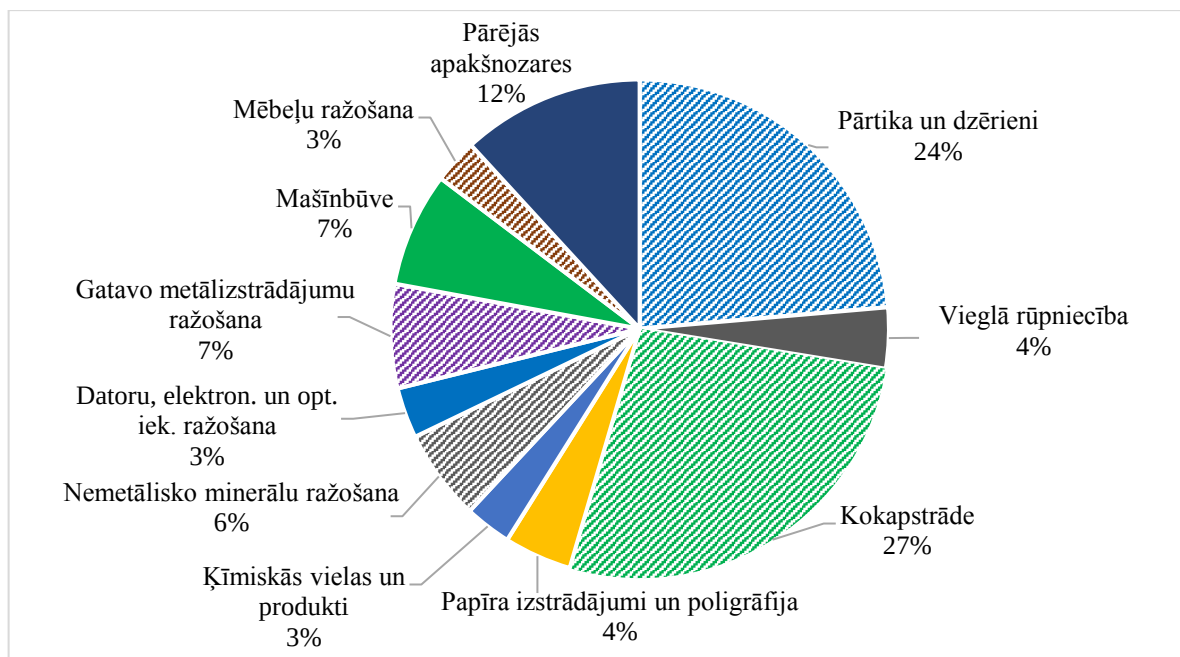
kāpums š.g. pirmajā mēnesī, ko noteica laika apstākļi, proti, janvāra zemās gaisa temperatūras, kas radīja ievērojamu pieprasījuma pieaugumu pēc elektroenerģijas. Dati par elektroenerģijas ražošanu Latvijā rāda, ka š.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo pērnā gada periodu, būtiski ir audzis saražotās elektroenerģijas apjoms koģenerācijas stacijās (+37,3%), kamēr hidroelektrostacijās enerģijas ražošanas apjomi pieauguši tikai par 1,5%, bet vēja elektrostacijās ražošanas apjomi sarukuši par 31,5%. Jāatzīmē, ka aptuveni 2/3 no Latvijā saražotās elektroenerģijas tiek eksportēta un š.g. septiņos mēnešos eksportētās elektroenerģijas apjoms salīdzinājumā ar 2015.gada septiņiem mēnešiem ir pieaudzis par 25,2%.

Savukārt lielākā rūpniecības nozare – apstrādes rūpniecība š.g. septiņos mēnešos uzrādījusi 3,4% lielu izaugsmi, izlaides apjomus salīdzinot ar 2015.gada janvāra-jūlija periodu. Šis gads apstrādes rūpniecībā sākās vāji, jo janvārī gada griezumā tika reģistrēts saražotās produkcijas apjoma kritums. Taču turpmākajos mēnešos, izņemot aprīli, pieauguma tempi kļuva spēcīgāki līdz jūnijā tika sasniegts apstrādes rūpniecības izlaides rekordapjoms, mēneša izaugsmei 8,2% apmērā gada griezumā sasniedzot augstāko līmeni kopš 2012.gada decembra.

1.14. att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2016.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo laika periodu 2015.gadā (kalendāri izlīdzināti dati,%)

Apstrādes rūpniecības izlaides struktūra parāda, ka lielākā apakšnozare 2015.gadā bijusi kokrūpniecība, kas, pateicoties spēcīgajai 2015.gada izaugsmei, pērn palielinājusi savu īpatsvaru par 1,3 procentpunktiem. Otra lielākā apakšnozare bija pārtikas produktu un dzērienu ražošana, no kā izteikti lielāko daļu jeb 21% veidoja pārtika, kas pērn piedzīvojusi īpatsvara sarukumu par 1,8 procentpunktiem izlaides apjoma krituma dēļ. Citas salīdzinoši lielas apstrādes rūpniecības apakšnozares ir gatavo metālizstrādājumu un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana. Pozitīvi, ka savu īpatsvaru ik gadu kāpina augstas pievienotās vērtības produktu ražošanas apakšnozare – datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, ko veicina augošais ārējais pieprasījums.

1.15. att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides struktūra 2015.gadā (faktiskajās cenās, %)

Š.g. septiņos mēnešos no apstrādes rūpniecības apakšnozarēm izaugsme reģistrēta teju visās. Īpaši jāatzīmē lielāko apstrādes rūpniecības nozaru, izņemot pārtikas produktu ražošanas, spēcīgie izaugsmes tempi. Tā, piemēram, pārtikas rūpniecības izaugsmes nodrošināšanā, gluži tāpat kā pērn, ir kokrūpniecības apakšnozare. Tās izaugsme š.g. pirmajos septiņos mēnešos, salīdzinot ar identisku laika periodu iepriekšējā gadā, sasniegusi 8,6%. Kokrūpniecības stabilajā izaugsmē noteicošā loma ir ārējā pieprasījuma pieaugumam, ņemot vērā, ka 3/4 apakšnozarē saražotās produkcijas tiek eksportēta. Turklāt koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība uz diviem lielākajiem šo preču noieta tirgiem, t.i., Apvienoto Karalisti un Igauniju š.g. septiņos mēnešos ir būtiski pieaugusi – par attiecīgi 10,4% un 25,9%. Savukārt Vācija ir trešais lielākais koka un tā produkcijas eksporta tirgus, uz kuru eksporta vērtība š.g. septiņos mēnešos saglabājusies pērnā gada līmenī. Tomēr jāatzīmē, ka kokrūpniecības produkcijas apgrozījums vietējā tirgū šogad arī uzrāda spēcīgu kāpumu. Tāpat pozitīvi vērtējams tas, ka iepriekšējos gados, kā arī šogad veikto investīciju rezultātā, aizvien pieaug dziļākās apstrādes kokrūpniecības izstrādājumu ražošana.

Savukārt otru lielāko devumu apstrādes rūpniecības izaugsmes nodrošināšanā 2016.gada septiņos mēnešos sniedza 9,8% liels pieaugums gatavo metālizstrādājumu ražošanā. Apakšnozare vēl pērn bija uzrādījusi ražošanas apjomu kritumu, ko netiešā veidā noteica ģeopolitiskās situācijas radītās ekonomiskās sekas, jo arī metālizstrādājumu ražošanu un realizēšanu būtiski ietekmē ārējais pieprasījums. 2016.gadā šīs apakšnozares panākumus lielā mērā noteica iepriekšējos gados veiktās investīcijas – tās šogad rezultējas ražošanas apjomu pieaugumā. Turklāt arī šogad vairāki metālapstrādes uzņēmumi ir paziņojuši par saviem plāniem modernizēt ražošanas procesu un paplašināties, būvējot jaunas ražošanas ēkas. Tas nozīmē, ka metālizstrādājumu ražošanas apakšnozarē valda pozitīvs noskaņojums un to raksturo labas izaugsmes perspektīvas.

Spēcīgu izaugsmi šogad turpina uzrādīt datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanas apakšnozare. Lai arī izaugsmes tempi ir kļuvuši mērenāki, salīdzinot ar iepriekšējiem sešiem gadiem, kad apakšnozares izaugsme tika mērīta divciparu skaitļos, gada izaugsmei svārstoties robežās no 20% līdz 60%, arī šogad tā turpina augt. Tādā veidā datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražotāji palielina savu īpatsvaru apstrādes rūpniecības struktūrā, kā arī kļūst par aizvien nozīmīgākiem nozares izaugsmes virzītājiem.

Negaidīti labus pieauguma tempus šogad uzrāda nemetālisko minerālu izstrādājumu jeb būvmateriālu ražotāji. Šīs apakšnozares izaugsme š.g. septiņos mēnešos sasniegusi 7%, tādējādi nodrošinot būtisku devumu apstrādes rūpniecības attīstībā 2016.gadā. Ņemot vērā Latvijas būvniecības sektora dziļo kritumu š.g. pirmajā pusē, būvmateriālu realizācijas apjomi vietējā tirgū ir sarukuši par 15% 2016.gada janvārī-jūlijā, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu. Toties būvmateriālu izlaides pieaugumu veicina ārējais pieprasījums, jo šīs produkcijas realizācija ārpus Latvijas š.g. septiņos mēnešos ir augusi par 8,9%. Neskatoties uz to, ka ES kopumā būvniecība š. g. pirmajā pusē uzrādījusi vāju izaugsmi, straujš celtniecības pieaugums turpinās Zviedrijā, uz kurieni Latvija eksportē vairāk nekā pusi no kopējās eksportētā akmens, ģipša, cementa u.c. būvmateriālu vērtības. Turklāt šo preču eksports uz Zviedriju š.g. septiņos mēnešos ievērojami pieaudzis.

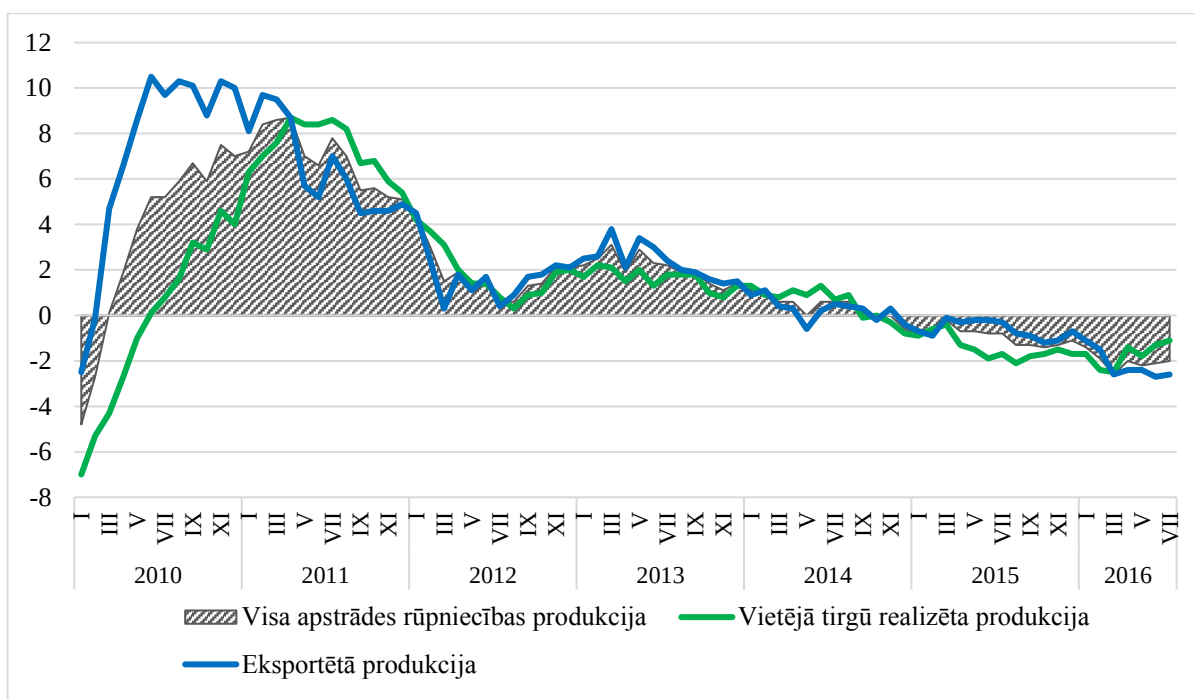
Labu pieauguma tempu š.g. septiņos mēnešos spējušas uzrādīt arī tādas apstrādes rūpniecības apakšnozares kā tekstilizstrādājumu ražošana, iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošana, papīra un to izstrādājumu ražošana, kā arī poligrāfija un ierakstu reproducēšana.

Savukārt ražošanas apjomu kritums 2016.gada pirmajos septiņos mēnešos reģistrēts dažās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs. Starp tām ir arī otra lielākā apstrādes rūpniecības apakšnozare – pārtikas produktu ražošana, kurā izlaides apjomu samazinājums tika fiksēts jau pagājušajā gadā, ko galvenokārt izraisīja ārējās vides faktori, proti, Krievijas noteiktais importa embargo un tam sekojošā konkurences saasināšanās ES iekšienē. Tomēr, ja pērn pārtikas produktu izlaides apjomu kritums veidoja 5%, š.g. septiņu mēnešu samazinājuma temps ir būtiski palēninājies – līdz 1,1% salīdzinājumā ar 2015.gada atbilstošo laika periodu. Šo krituma palēnināšanos noteica gan Latvijas pārtikas rūpnieku panākumi jaunu tirgu apguvē, kā arī savas produkcijas popularizēšana vietējā tirgū, gan Krievijas noteikto sankciju bāzes efekta izžušana. 2014.gada 7.augustā Krievija noteica pilnīgu embargo piena, liellopu gaļas, cūkgaļas, putnu gaļas, augļu, dārzeņu, siera un zivju produktu importam no ES, ASV, Kanādas, Austrālijas un Norvēģijas, tādējādi līdz pērnā gada augustam Latvijas pārtikas produktu ražošanas izaugsmi negatīvi ietekmēja šīs sankcijas, kuras īpaši izpaudās caur piena produkcijas ražošanas apjomu kritumu. Taču, vēl nebeidzoties vienu sankciju vilnim, Krievija paziņoja, ka no 2015.gada 4.jūnija stājas spēkā pagaidu aizliegums Latvijas un Igaunijas zvejas produktu eksportam uz Krieviju. Ņemot vērā šīs pārtikas produktu kategorijas lielo eksporta īpatsvaru uz Krieviju un sarežģītās jaunu noieta tirgu atrašanas iespējas, zvejas produkcijas ražotāji kopš sankciju stāšanās spēkā cieta lielus zaudējumus, kas ietekmēja visas pārtikas produktu apakšnozares kopējo izaugsmi. Taču līdz ar sankciju bāzes efekta izžušanu piena produktu ražošanā pieaugums vērojams jau kopš pērnā gada augusta, izņēmums gan bijis š.g. jūlija mēnesis. Toties zivju un vēžveidīgo pārstrādes apjomi, lai arī š.g. jūnijā uzrādīja izaugsmi, jūlijā atkal samazinājās. Tas liek secināt, ka kopumā pārtikas nozarē situācija joprojām saglabājas nestabila. Tajā pašā laikā pēdējos mēnešos pārtikas produktu ražošanā vērojami nelieli uzlabojumi un sagaidāms, ka tie saglabāsies vai pat kļūs nedaudz spēcīgāki turpmākajos 2016.gada mēnešos.

Š.g. septiņos mēnešos ražošanas apjomu kritumu uzrādīja iekārtu un ierīču remonta apakšnozare. Tās izlaide lielā mērā ir atkarīga no lieliem, vienreizējiem pasūtījumiem, ko paši apakšnozares uzņēmumi ietekmēt nevar un kas rada būtiskas un neprognozējamās izaugsmes svārstības apakšnozarē. Tā, piemēram, maijā un jūnijā iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apjomi uzrādīja spēcīgu pieauguma tempu, taču citos š.g. mēnešos izlaides apjomi samazinājušies. Līdzīgi ir ar ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanu – apakšnozare, ko raksturo dziļi izaugsmes kritumi vai pieaugumi, ko nosaka lieli pasūtījumi galvenokārt ārpus Latvijas. Š.g. pirmie septiņi mēneši iezīmējas ar izlaides apjomu kritumu arī atsevišķās mašīnbūves apakšnozarēs, kā elektrisko iekārtu ražošana un automobiļu un piekabju ražošana, kā arī vienā no vieglās rūpniecības apakšnozarēm – apģērbu ražošanā. Pēdējās trīs no minētajām

apakšnozarēm ražošanas apjomi sarūk lielākoties vājās ārējās ekonomiskās vides dēļ, kā rezultātā samazinās pieprasījums pēc Latvijā ražotās produkcijas.

Savukārt attēls Nr.1.16. atspoguļo apstrādes rūpniecības ražotāju cenu izmaiņas. Tās uzrāda kritumu, kas, no vienas puses, padara ražošanas procesu lētāku, taču, no otras puses, liek ražotājiem samazināt arī galaprodukcijas cenas. Ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā sāka samazināties jau 2014.gadā, šogad kritumam kļūstot aizvien spēcīgākam. Tādējādi š.g. septiņos mēnešos kopumā ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā saruka par 2% salīdzinājumā ar identisku laika periodu pērnajā gadā. Š.g. pirmajā pusgadā vietējā tirgū realizētās apstrādes rūpniecības produkcijas ražotāju cenu kritums kļuva lēnāks par eksportētās produkcijas cenu samazinājumu.

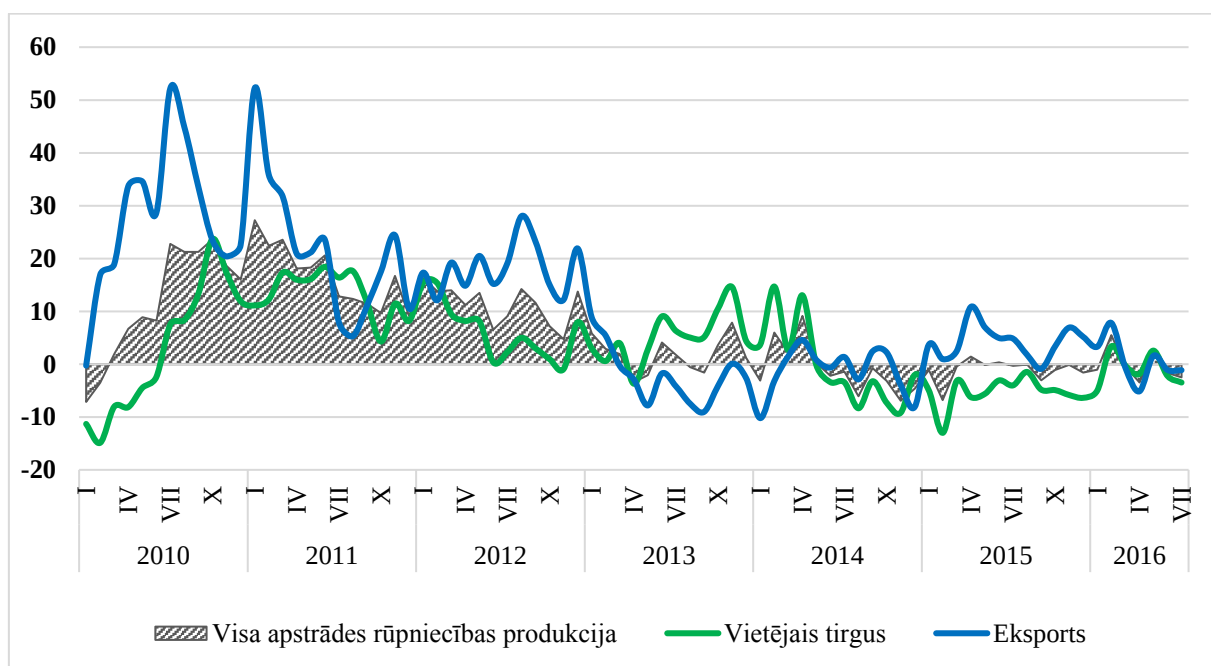
1.16. att. Apstrādes rūpniecības ražotāju cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Apakšnozaru griezumā lielākie ražotāju cenu kritumi š.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, reģistrēti datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (-6,6%), nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā (-4,5%), iekārtu un ierīču remontā (-4%), kā arī papīra un papīra izstrādājumu ražošanā (-3,7%). Savukārt ražotāju cenas kāpušas tādu produktu ražošanā kā apģērbi (+4,4%), ķīmiskās vielas un produkti (+3,6%).

Savukārt izejvielu un ražošanas procesa dalījuma lielākais cenu samazinājums fiksēts enerģijai, 2016.gada janvāra-jūlija periodā tās cenām krītot par 7,1%. Ražošanas līdzekļu cenu sarukums tajā pašā laikā sasniedzis 3,3%, bet citu preču cenu izmaiņas bija mērenākas.

Paralēli atzinīgajiem apstrādes rūpniecības izlaides apjomiem šogad ne tik labu izaugsmi uzrāda nozares apgrozījuma dati, kas izriet no ražotāju cenu samazināšanās tendences un apstiprina cenu sarukumu rūpnieciskajiem ražojumiem. Attēls Nr.1.17. demonstrē, ka apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījuma pieaugums ir vājš vai pat negatīvs kopš 2013.gada, ko sākotnēji noteica apgrozījuma kritums eksporta tirgos, bet 2014.gada vidū to nomainīja produkcijas realizācijas samazināšanās vietējā tirgū. Š.g. septiņos mēnešos kopumā apstrādes rūpniecības produkcijas realizācija bija zemāka nekā iepriekšējā gada attiecīgā perioda līmenī, uzrādot kritumu par 0,3%. Šajā laika posmā vietējā tirgū realizētā produkcija

saruka par 1%, tādējādi atspoguļojot zemo patēriņa cenu pieaugumu Latvijā. Taču eksporta apgrozījums uzrādīja nelielu kāpumu – par 0,4%, kas, lai arī ir pieaugums, joprojām liecina par vājo ārējo pieprasījumu pēc atsevišķu apstrādes rūpniecības apakšnozaru produkcijas. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka aptuveni 2/3 apstrādes rūpniecības ražojumu tiek eksportētas, tādēļ augstie apstrādes rūpniecības izlaides apjomi šogad lielā mērā ir atkarīgi no panākumiem eksportā. Tā, piemēram, apgrozījuma pieaugums ārējos tirgos bija īpaši svarīgs mēbeļu ražošanas, tekstilizstrādājumu, būvmateriālu, kā arī gatavo metālizstrādājumu ražošanas izlaides pieauguma veicināšanai, ņemot vērā šo apakšnozaru augsto eksporta īpatsvaru.

1.17. att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Izejvielu cenu kritums, kas ilgstoši vērojams pasaules tirgos, ir viens no ražotāju cenu, kā arī apstrādes rūpniecības gala produkcijas cenu samazināšanās iemesliem. Cits, iepriekšējam faktoram pakārtots iemesls ir saistīts ar pieprasījuma trūkumu, ko uzņēmēji jau vairāku gadu garumā min kā galveno ražošanas attīstību ierobežojošo faktoru. Š. g. trešajā ceturksnī 44,1% aptaujāto rūpniecības uzņēmumu norādīja, ka tieši zema pieprasījums traucē tiem attīstīties. Tajā pašā laikā augsts ir to ražotāju īpatsvars, kuri nesaskaras ne ar kādām grūtībām, veicot uzņēmējdarbību (36,4%). Autobiļu un piekabju ražošana, citu transportlīdzekļu, mēbeļu, elektrisko iekārtu ražošana, kā arī poligrāfija un ierakstu reproducēšana ir apakšnozares ar augstāko to respondentu īpatsvaru, kuri norāda, ka šobrīd nav faktoru, kas negatīvi ietekmētu ražošanas procesu viņu uzņēmumos. Taču pakāpeniski atsācis paaugstināties uzņēmēju īpatsvars, kas norāda uz darbaspēka problēmu (10,7% – augstākais līmenis pēdējo divu gadu laikā), kā arī uz materiālu un/vai atbilstošo iekārtu trūkumu (7,5%). Pēdējais faktors liecina par ražošanas procesa modernizācijas problēmu, ko var risināt investējot jaunās iekārtās un darba mašīnās. Tam savukārt ir nepieciešami finanšu līdzekļi, ko kā uzņēmējdarbību ierobežojošo faktoru min aizvien mazāks ražotāju īpatsvars – š.g. trešajā ceturksnī vien 2,9%. To apstiprina arī dati par kredītiestāžu darbību, kuras š.g. pirmajā pusē apstrādes rūpniecības uzņēmumiem izsniedza uz pusi vairāk jauno kredītu nekā pērnā gada pirmajā pusgadā.

Kopumā Latvijas apstrādes rūpniecības nozares uzņēmēju noskaņojums šogad ir stabils, turklāt ražotāju novērtējumu par gaidāmajiem produkcijas ražošanas apjomiem, t.sk. eksportam turpmākajos mēnešos pat raksturo augšupejoša tendence. Pozitīvi, ka arī lielākajā daļā Latvijas

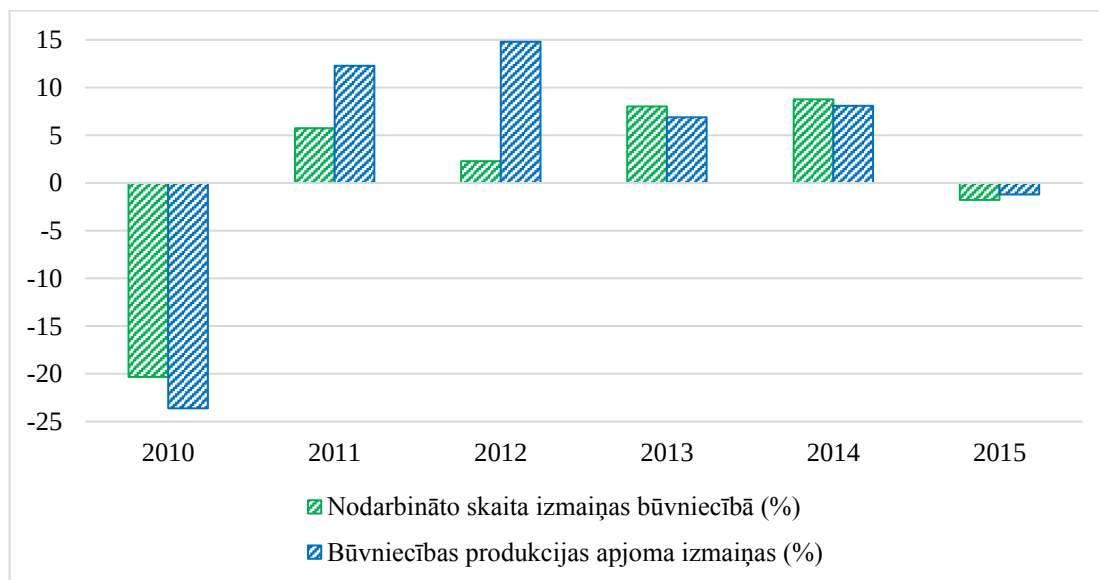
nozīmīgāko tirdzniecības partnervalstu patērētāju un uzņēmēju konfidence šogad uzlabojas, kas norāda uz labām ārējā pieprasījuma attīstības tendencēm arī 2016.gada otrajā pusē.

Jāsecina, ka šis gads Latvijas rūpniecībā kopumā ir ļoti veiksmīgs, ko apliecina augstie ražošanas apjomi un atsevišķu apstrādes rūpniecības apakšnozaru panākumi eksportā, neskatoties uz vārgo ekonomisko attīstību ES un recesiju Krievijā. Tas liek domāt, ka š. g. otrajā pusgadā un nākamajā gadā, mazinoties ģeopolitiskā konflikta ekonomisko seku ietekmei, atjaunojoties mērenam cenu kāpumam un līdz ar to arī ekonomiskajai izaugsmei ES, kā arī veiksmīgi turpinot eksporta tirgu diversifikāciju, rūpniecības izaugsme turpināsies un tā kļūs par nozīmīgu Latvijas tautsaimniecības izaugsmes virzītājspēku.

Būvniecība

Kopš 2011.gada, kad atsākās straujš būvniecības sektora pieaugums, nozares īpatsvars kopējās IKP pievienotās vērtības struktūrā pakāpeniski palielinājās, taču tas joprojām būtiski atpaliek no pirmskrīzes periodā sasniegtā īpatsvara (10,2% 2007.gadā). Tomēr aizvadītajā gadā, kad būvniecība uzrādīja kritumu, sektora īpatsvars nedaudz samazinājās, tādējādi veidojot 6,7% no Latvijas IKP pievienotās vērtības.

2015.gadā līdz ar būvniecības sektora izlaides kritumu samazinājās arī sektorā nodarbināto iedzīvotāju skaits. Pērn būvniecībā strādāja par 1,8% mazāk personu nekā gadu iepriekš, kopumā veidojot 8% no tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju kopskaita jeb 71,9 tūkst. cilvēku. Attēls Nr.1.18. parāda, ka atšķirībā no rūpniecības, kur nodarbināto iedzīvotāju skaita pieaugums vai samazinājums nozarē attiecīgi neatspoguļo izlaides izmaiņas, būvniecībā pastāv sakarība starp nodarbināto skaita pieaugumu un nozares izaugsmi. Tas nozīmē, ka būvniecība ir darbietilpīga nozare, kuras attīstības tendences ātri vien atspoguļojas sektora darba tirgū (un otrādi).

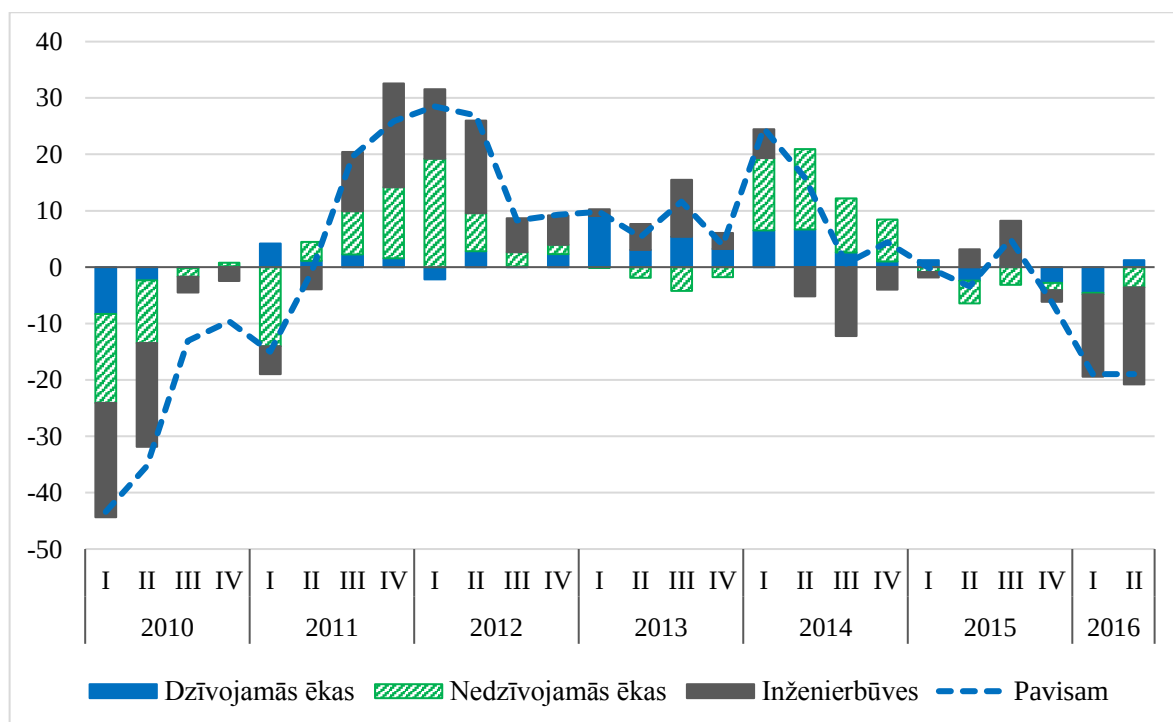
1.18. att. Nodarbināto iedzīvotāju skaita un būvniecības izlaides izmaiņas pret iepriekšējo gadu (%)

Pērn, salīdzinot ar 2014.gadu, būvniecība uzrādīja samazinājumu 1,2% apmērā, ko noteica dzīvojamo un nedzīvojamo ēku celtniecības apjomu kritumi. Tikmēr inženierbūvju celtniecība, neskatoties uz samazinājumu 2015.gada pirmajā un ceturtajā ceturksnī, gadā kopumā uzrādīja pieaugumu.

Savukārt šogad būvniecības attīstības tendences ir kļuvušas daudzākārt sliktākas, 2016.gada pirmajā pusgadā kopumā nozares kritumam gada izteiksmē veidojot 19%. Turklāt būvniecības apjomu samazinājums š.g. pirmajā pusgadā kopumā ir reģistrēts visos ēku veidos, taču izteikti lielāko negatīvo ietekmi uz nozares attīstību rada inženierbūvju apjomu straujā lejupslīde. To noteica ES fondu līdzekļu lēnā apgūšana, ko izraisījis pārrāvums starp diviem ES fondu plānošanas periodiem un tam sekojošā kavēšanās ar attiecīgo dokumentu sagatavošanu un apstiprināšanu, lai iedarbinātu 2014.-2020.gada ES fondu plānošanas perioda finansējuma pieejamību. Jāatzīmē, ka liela daļa inženierbūvju ir publiskās investīcijas un to celtniecība tiek finansēta tieši no ES fondu līdzekļiem. Tādējādi š.g. pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu inženierbūvju apjomi saruka par vairāk nekā trešdaļu. Starp inženierbūvju veidiem straujākie apjomu kritumi 2016.gada divos ceturkšņos reģistrēti tiltu, tuneļu, pazemes ceļu būvniecībā, ostu un dambju būvniecībā, kā arī ceļu, ielu, lidlauku celtniecībā. Šo apjomu samazinājuma negatīvo efektu nespēja kompensēt komplekso būvju rūpnieciskās ražošanas uzņēmumos celtniecības spēcīgais pieaugums, kā arī cauruļvadu, kabeļu un sakaru līniju būvniecības kāpums š.g. pirmajā pusē.

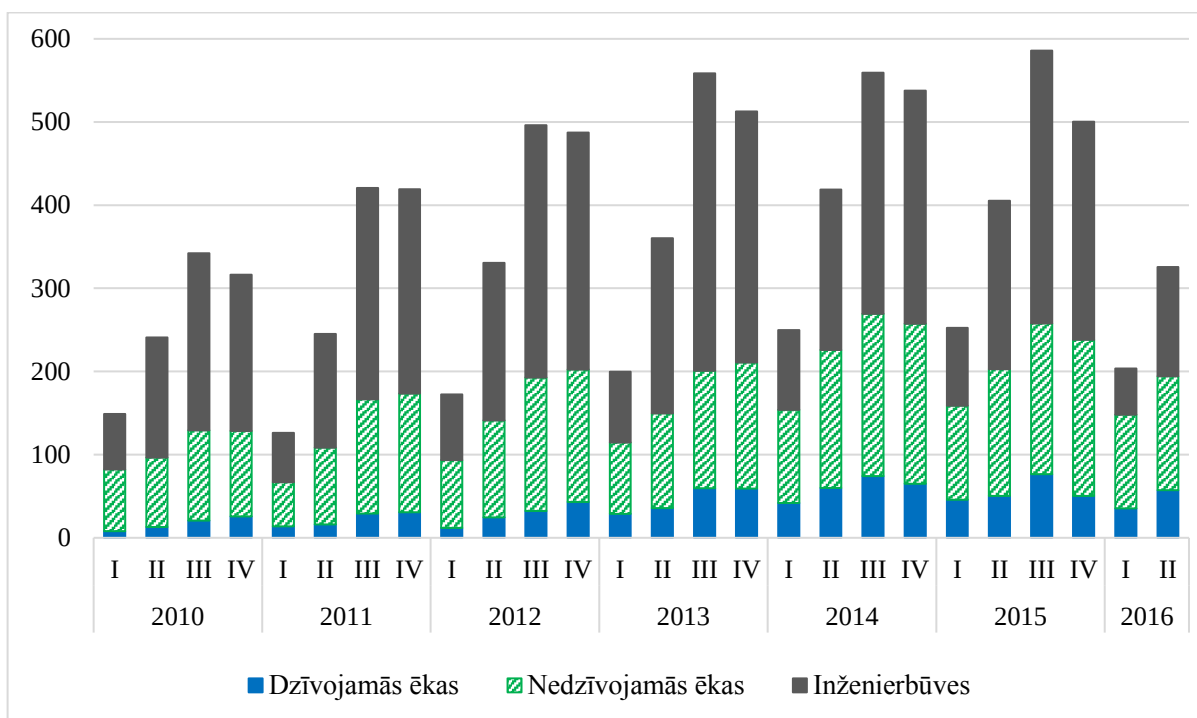
Nedzīvojamo ēku būvniecības apjomu krituma negatīvā ietekme bija vājāka un samazinājuma tempi š.g. pirmajos divos ceturkšņos ir bijuši atšķirīgi. Ja 2016.gada pirmajā ceturksnī nedzīvojamo ēku būvniecības apjomi saruka pavisam nedaudz – par 0,7%, tad otrajā ceturksnī kritums sasniedza 9,7% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo ceturksni. Kopumā š.g. pirmajā pusē lielākie nedzīvojamo ēku būvniecības apjomu kritumi reģistrēti plašizklaides pasākumu ēku, izglītības un zinātniskās pētniecības iestāžu, muzeju un bibliotēku, kā arī tirdzniecības ēku celtniecībā. Taču spēcīgs pieaugums š.g. pirmajā pusē turpinājās viesnīcu būvniecībā, palielinājās arī satiksmes un sakaru ēku, kā arī biroja ēku celtniecības apjomi.

Savukārt dzīvojamo ēku būvniecības kritumu 2016.gada pirmajā pusē noteica spēcīgais apjomu sarukums gada pirmajā ceturksnī (-25,1%), jo otrajā ceturksnī šo ēku būvniecības apjomu pieaugums atjaunojās, gada griezumā veidojot 9,9%.

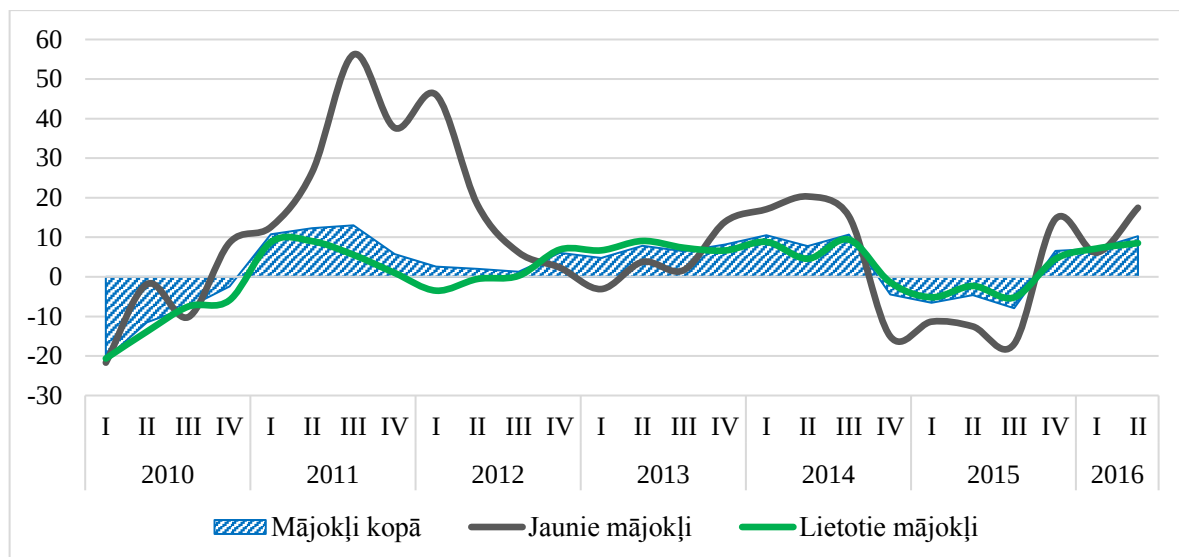
1.19. att. Būvniecības apakšnozaru devumi kopējā nozares izaugsmē (procentpunkti) un būvniecības apjomu izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni (%) salīdzināmajās cenās

Kā rāda attēls Nr.1.20., tradicionāli inženierbūvju celtniecības apjomi veidoja pusi no kopējās būvniecības izlaides. Taču šogad līdz ar inženierbūvju celtniecības apjomu straujo sarukumu šīs kategorijas īpatsvars kopējā nozares izlaidē ir būtiski samazinājies, š.g. pirmajā pusgadā kopumā veidojot 35% no būvniecības izlaides faktiskajās cenās. Tomēr sagaidāms, ka 2016.gada otrajā pusē, kad tiks sakārtota nepieciešamā dokumentācija, pieejamība ES fondu līdzekļiem atjaunosies un jau š.g. trešajā un ceturtajā ceturksnī būs vērojama būvniecības sektora pakāpeniska atkopšanās. Savukārt spēcīga izaugsme tiek prognozēta nākamajā gadā, ko noteikts ES fondu apguves straujāka aktivizēšanās, ņemot vērā zemo šā gada bāzi, īpaši gada pirmajā pusgadā.

1.20. att. Būvniecības nozares izlaides apjoms un struktūra faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

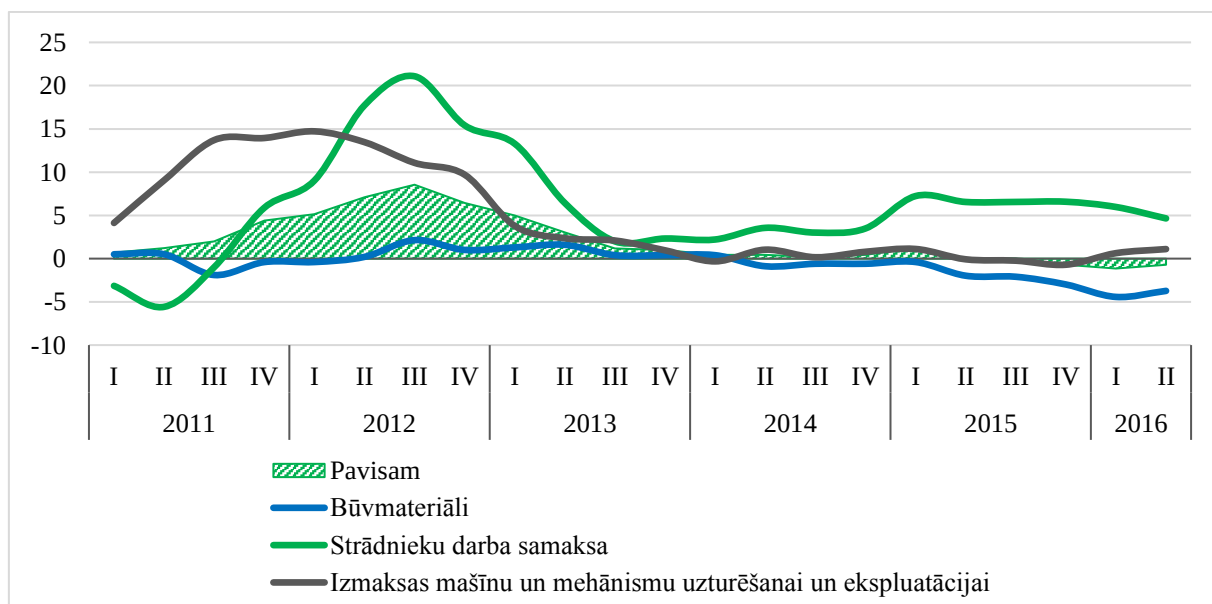
Savukārt dzīvojamo ēku segmentā būvniecības attīstības tendences un perspektīvas kopumā šogad vērtējamas labi. Segments pakāpeniski pārorientējas uz vietējo pieprasījumu, ko apstiprina dati par hipotekāro kredītu izsniegšanu š.g. pirmajā pusē – tie palielinājušies par 52%. Šī tendence savukārt nosaka pieaugošo mājokļu cenu izmaiņu dinamiku. Jāatzīmē, ka jauno mājokļu cenu pieaugums š.g. pirmajā pusē pārsniedza lietotu mājokļu cenu kāpumu. Tādējādi š.g. pirmajā pusgadā kopumā vidējais cenu pieaugums jaunajiem un lietotajiem mājokļiem kopā veidoja 8,7%, salīdzinot ar pērnā gada pirmā pusgada cenām. Cenu pieaugums liecina arī par pieprasījuma kāpumu pēc dzīvojamām platībām, kas drīzumā varētu izraisīt arī piedāvājuma jeb dzīvojamo ēku būvniecības ātrāku pieaugumu. Tā, piemēram, 2016. gada pirmajā pusgadā divu un vairāku dzīvokļu māju celtniecībai tikai izsniegtas 87 būvatļaujas, kas ir par 32 būvatļaujām vairāk nekā pagājušā gada attiecīgajā laika periodā.

1.21. att. Mājokļu cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Savukārt nerezidentu aktivitāte nekustamo īpašumu iegādē Latvijā ir kritusies, ņemot vērā 2014.gadā veiktās izmaiņas Imigrācija likumā. Tā, piemēram, š.g. pirmajos sešos mēnešos tika saņemts 371 termiņuzturēšanās atļauju pieteikums, t.sk. apmaiņā pret nekustamo īpašumu. Lai arī šis skaits pārsniedz pērnā gada pirmajā pusē saņemto pieteikumu skaitu, tas ir par 787 pieteikumiem mazāk nekā 2014.gada attiecīgajā laika periodā.

Būvniecības izmaksas, kas ietver būvmateriālu izmaksas, strādnieku darba algu, kā arī darba mašīnu un iekārtu uzturēšanas izmaksas, kopš 2014.gada pieaug lēnām un š.g. pirmajā pusgadā būvniecības izmaksas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusi jau samazinājās, kritumam veidojot 0,9%. Jāatzīmē, ka šo samazinājumu noteica tikai būvmateriālu izmaksu kritums, taču strādnieku darba samaksa uzrāda samērā strauju pieaugumu, kas atbilst darba algas attīstības tendencēm valstī, kā arī mēreni augošas bija izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai.

1.22. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Savukārt būvniecības konfidences rādītājs, kurš raksturo nozares pārstāvju vispārējo noskaņojumu sektorā un attīstības tendences, šogad uzrāda izteikti lejupejošu dinamiku. Tas FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

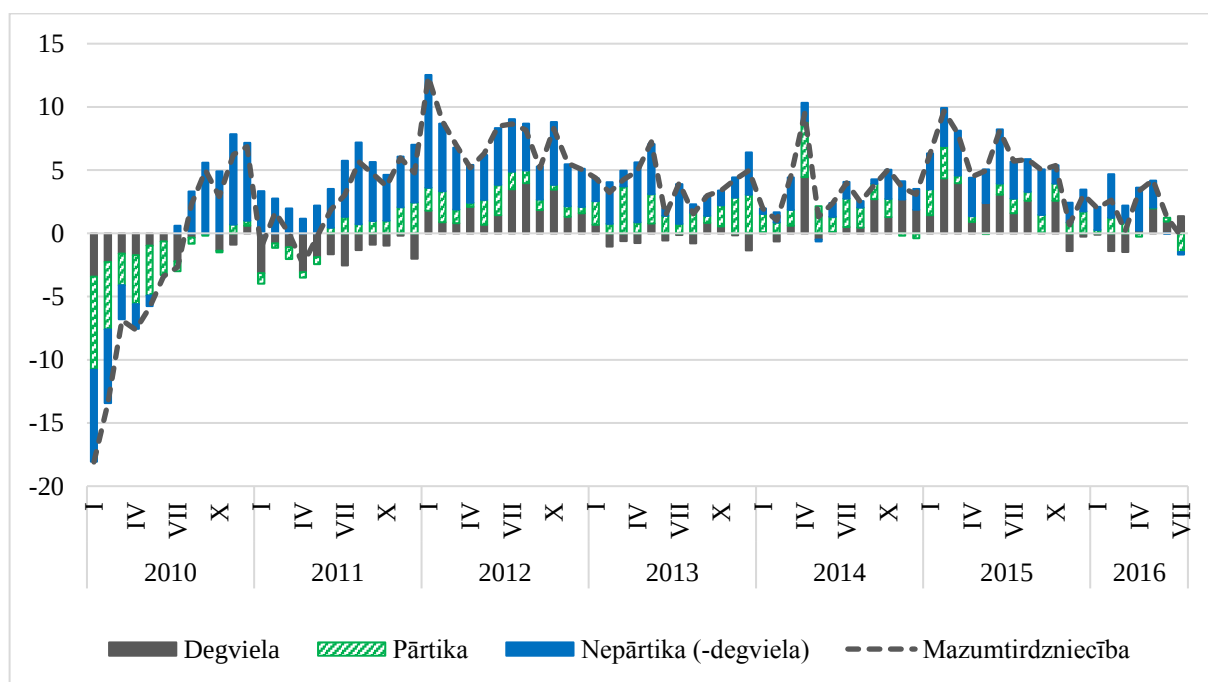
atspoguļo līdzšinējo nozares kritumu, taču pēdējos mēnešos vērojamā būvnieku noskaņojuma stabilizēšanās liecina, ka sektora izlaide gada otrajā pusē varētu nedaudz atgūties. Neskatoties uz to, 2016.gadā kopumā būvniecībai neizdosies uzrādīt izaugsmi, kamēr sektora nākamā gada perspektīvas ir ļoti daudzsoļošas.

Tirdzniecība

Tirdzniecība, apvienojot mazum un vairumtirdzniecību kopā, ir viena no lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. 2015.gadā tās īpatsvars Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā veidoja 15,2%. Pērn tirdzniecības daļa Latvijas tautsaimniecības struktūrā pieauga, ko veicināja nozares pievienotās vērtības kāpums par 4,1% salīdzinājumā ar 2014.gadu. Turklāt š.g. pirmajā pusgadā nozares izaugsme bija vēl straujāka, salīdzinot ar 2015.gada pirmo pusgadu, tirdzniecībai sasniedzot 5,6% pieaugumu.

Lai arī pērn nodarbināto skaits tirdzniecībā saruka par 2,6%, tas joprojām bija augsts, sasniedzot 128,9 tūkst. iedzīvotāju. Tas veido 14,4% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem cilvēkiem.

Pērn mazumtirdzniecības izaugsme bija spēcīga, uzrādot pieaugumu 5,5% apmērā, ko pamatā noteica auto degvielas mazumtirdzniecības apgrozījuma kāpums, kā arī pārējo nepārtikas preču tirdzniecības pieaugums. Taču šogad mazumtirdzniecības izaugsme ir mērenāka, 2016.gada pirmajos septiņos mēnešos apgrozījuma kāpumam sasniedzot 2%. Atšķirībā no pagājušā gada, š. g. sākumā mazumtirdzniecības straujāku izaugsmi kavēja tieši degvielas tirdzniecības apjoma kritums, taču kopš maija degvielas tirdzniecības izaugsme ir atjaunojusies. Tādējādi 2016.gada septiņos mēnešos kopā degvielas tirdzniecības apjomi ir nedaudz pieauguši – par 1,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Savukārt pārējo nepārtikas preču, izņemot degvielu, mazumtirdzniecība š.g. pirmajos septiņos mēnešos gada griezumā pieauga par 3,9%. Tādējādi šī preču kategorija nodrošinājusi kopējo mazumtirdzniecības izaugsmi šogad, jo pārtikas preču tirdzniecība uzrādīja zemu pieaugumu 0,5% apmērā.

1.23. att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2016.gadā mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugumu noteica labvēlīgā situācija darba tirgū, t.sk. darba samaksas kāpums, kas zemas inflācijas apstākļos paaugstināja iedzīvotāju rīcībā esošos ienākumus. Papildu tam patērētāju konfidences rādītājs šogad ir stabils, turklāt izteikti augšupejoša tendence vērojama patērētāju vērtējumā par viņu vispārējo finanšu stāvokli. Gada sākumā uzlabojies bija arī Latvijas mazumtirgotāju noskaņojums, toties nākotnes perspektīvas vērtējamās piesardzīgi, jo mazumtirgotāju sagaidāmā uzņēmējdarbības aktivitāte nākamajam ceturksnim pēdējos mēnešos uzrādījusi lejupvērstu tendenci.

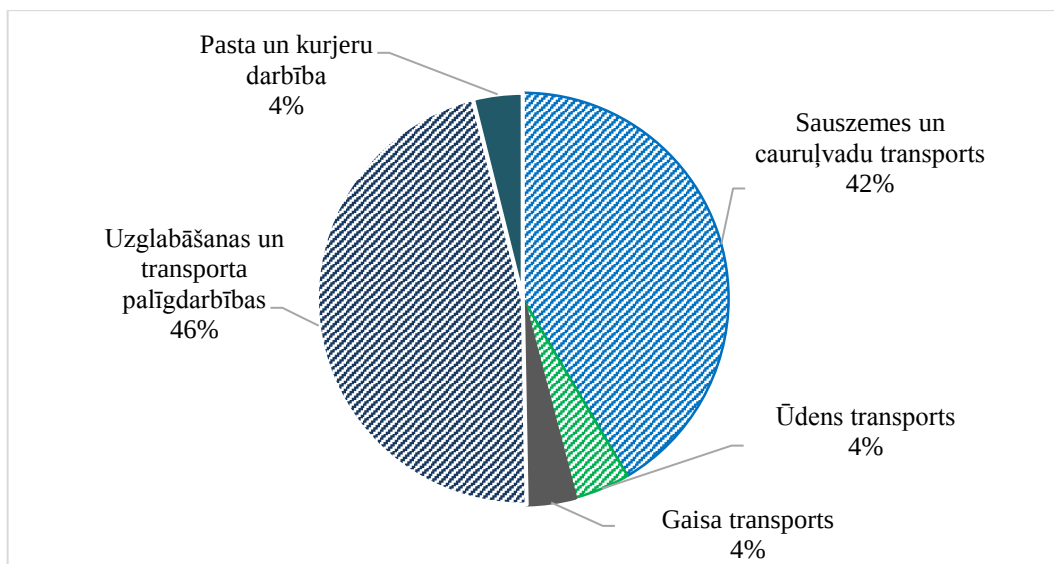
Savukārt vairumtirdzniecība, izņemot automobiļu un motociklu tirdzniecību, 2015.gadā salīdzinājumā ar 2014.gadu uzrādījusi 3,6% izaugsmi. Starp vairumtirdzniecības kategorijām pērn straujākos pieaugumus uzrādīja lauksaimniecības izejvielu un dzīvu lopu tirdzniecība, kā arī citu mašīnu, iekārtu un to piederumu tirdzniecība. Š.g. pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar 2015.gada pirmo pusgadu vairumtirdzniecības apjomi ir pieauguši par 8,2%. Tā, piemēram, vairumtirdzniecība uz līguma pamata vai par atlīdzību 2016. gada pirmajā pusē bija par 95,8% lielāka nekā attiecīgajā laika posmā gadu iepriekš, lauksaimniecības izejvielu un dzīvu lopu vairumtirdzniecība – par 42%, savukārt pārtikas, dzērienu un tabakas izstrādājumu vairumtirdzniecība gada laikā palielinājās par 7,9%. Toties samazinājās mašīnu, iekārtu un to piederumu, kā arī informācijas un komunikāciju tehnoloģiju iekārtu vairumtirdzniecība par attiecīgi 4,2% un 1,3%.

Nemot vērā tirdzniecības lielo īpatsvaru Latvijas IKP pievienotās vērtības struktūrā, šis sektors, uzrādot pieaugumu, sniedz būtisku devumu valsts ekonomiskajā izaugsmē. Ir sagaidāms, ka arī turpmākajos š.g. ceturkšņos tirdzniecības sektors palielināsies, ko turpinās veicināt zemās patēriņa cenas apvienojumā ar augošo darba samaksu.

Transports

Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam stāvoklim un labi attīstītajai tranzīta infrastruktūrai, transporta un uzglabāšanas nozarei ir būtiska loma Latvijas ekonomikā un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir viens no augstākajiem starp ES valstīm. 2015.gadā transporta nozare veidoja 11,4% no kopējās pievienotās vērtības un ir trešā lielākā Latvijas tautsaimniecības nozare pēc tirdzniecības un apstrādes rūpniecības. Pēdējo gadu laikā transporta nozares īpatsvars tautsaimniecībā nav būtiski mainījies, un 2015.gadā tajā strādāja 85,3 tūkstoši cilvēku jeb 9,5% no visiem ekonomikā nodarbinātajiem.

Nozares struktūrā lielāko daļu veido sauszemes transports un cauruļvadu transports, kur būtiska daļa ir kravu dzelzceļa un autopārvadājumiem, kā arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbības, tajā skaitā tranzīta kravu pārkraušana ostās.

1.24. att. Transporta un uzglabāšanas nozares struktūra (%)

Atsevišķi dzelzceļa kravu pārvadājumi, pēc Centrālās statistikas pārvaldes sniegtās informācijas, nesasniedz 10%, bet kravu pārvadājumi ar autotransportu pārsniedz 25% no kopējās transporta nozares struktūras.

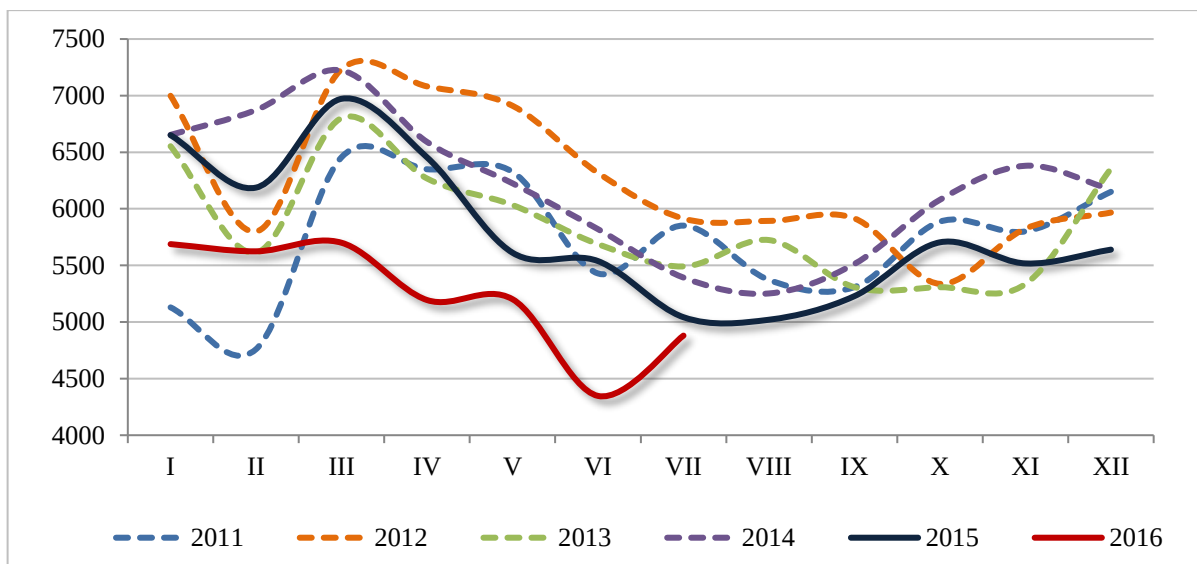
Neskatoties uz ES un Krievijas ekonomisko attiecību pasliktināšanos un tranzīta pārvadājumu kritumu caur Latvijas ostām, 2015.gadā transporta nozare piedzīvoja tikai niecīgu 0,1% kritumu un kravu apjomu kritumu ostās un dzelzceļā attiecīgi par 6,2% un 2,4% kompensēja pieaugums starptautiskajos kravu autopārvadājumos, kā arī augošais pasažieru skaits lidostā "Rīga".

2016.gadā situācija transporta nozarē saglabājas samērā līdzīga, kad spēcīgus kravu pārvadājumu apjomu kritumus dzelzceļā un ostās kompensē pieaugums starptautiskajos autopārvadājumos, kā arī uzglabāšanas un noliktavu pakalpojumos un augošais pasažieru skaits lidostā "Rīga". 2016.gada pirmajā pusē, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, kopējais pieaugums transporta un uzglabāšanas nozarē veidoja 2,3%, pieaugumam palielinoties no 1,6% pirmajā ceturksnī līdz 3,1% otrajā ceturksnī.

Latvijas ostās 2016.gada pirmajos septiņos mēnešos pārkrauti 36,6 miljoni tonnu kravu, kas ir par 13,7% mazāk nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika posmā. Kravu apjomi samazinājušies visās nozīmīgākajās kravu grupās, īpaši ogļēm – par 26,0%, ko ietekmējušas arī sankcijas pret atsevišķiem Krievijas uzņēmumiem, kas izved ogles caur Ventspils ostu, kā arī vispārējs pieprasījuma samazinājums pēc ogļēm Eiropas tirgū. Naftas produktu pārkraušanas apjomi salīdzinājumā ar pagājušā gada septiņiem mēnešiem samazinājušies par 21,5%, kamēr nedaudz pozitīvāka situācija ir ģenerālkraavu sektorā, kur apgrozījums samazinājies mazāk – par 5,0%, tajā skaitā konteinerkraavu pārkraušanā – tikai par 1,3%.

Skatoties pa atsevišķām ostām, Ventspils ostā kravu apgrozījums septiņos mēnešos sarucis par 22,6% un Rīgas ostā – par 10,5%, kamēr Liepājas ostā samazinājums bijis mazāks – par 1,5%, jo šī osta mazāk iesaistīta naftas un ogļu kravu tranzīta plūsmās, bet vairāk pārkrauj vietējās izcelsmes kravas galvenokārt labību.

Lai gan kravu apgrozījuma kritums ostās 2016.gada pirmajā pusē bijis spēcīgs, jūlijā jau ir vērojama zināma stabilizācija un sagaidāms, ka gada otrajā pusē kravu samazinājums būs mazāks, bet nākamajā gadā kravu apgrozījums varētu stabilizēties, tomēr, ņemot vērā Krievijas kravu pārorientācijas plānus, pieaugumu nākamo gadu laikā nebūtu reāli sagaidīt.

1.25. att. Kravu apgrozījums Latvijas ostās (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

Dati par kravu apgrozījuma izmaiņām visās Baltijas jūras austrumkrasta ostās liecina, ka Krievija turpina konsekventi pārorientēt kravas uz savām Baltijas jūras ostām. Kaut gan kravu apgrozījums Sanktpēterburgas ostā šogad ir samazinājies, to ar uzviņu kompensējis pieaugums pēdējos gados strauji augošajā Ustjugas ostā, kā arī pārkraušanas apjomu palielināšanās Primorskas naftas ostā. Savukārt Baltijas valstu ostās kopumā kravu apgrozījums šogad ir samazinājies, vienlaikus uzrādot visai atšķirīgas dinamikas atsevišķos mēnešos un atsevišķās ostās. Ja Latvijas un Igaunijas ostās kravu apgrozījums šogad ir būtiski samazinājies, Klaipēdas ostā kravu apgrozījums pieaug, gan pateicoties jaunā sašķidrinātās dabasgāzes termināļa darbībai, gan pieaugot Mažeiku naftas pārstrādes rūpnīcas naftas produktu eksportam.

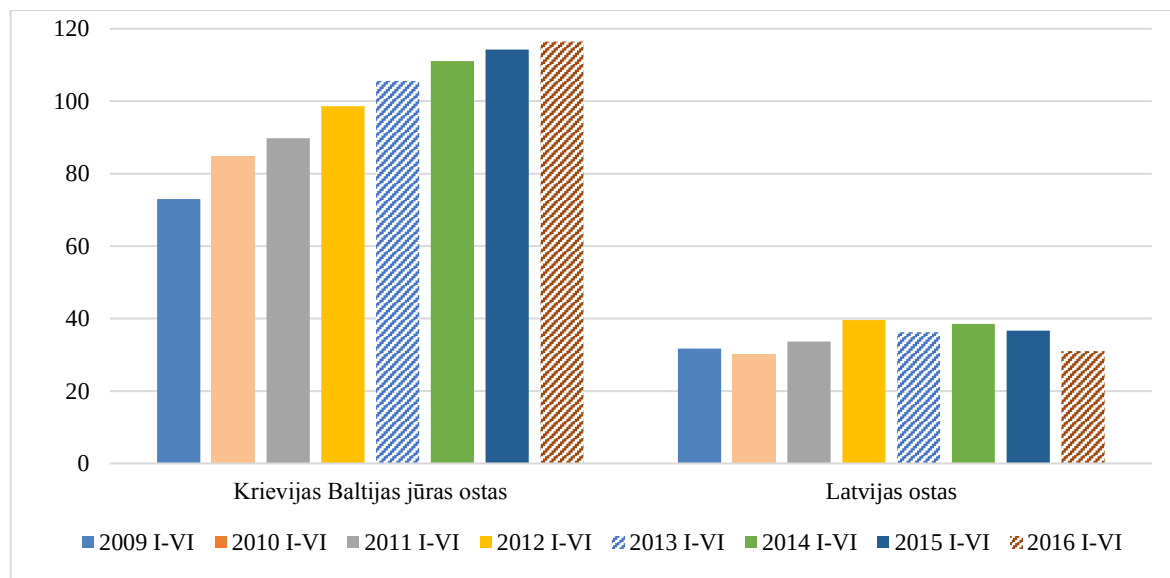
1.2. tabula. Kravu apgrozījums Baltijas jūras austrumkrasta ostās, tūkst. t⁶

Osta	2015.gada 6 mēneši	2016.gada 6 mēneši	Izmaiņas, %
Ustjuga	42 601,4	44 864,3	+5,3
Primorska	29 797,2	32 503,2	+9,1
Sanktpēterburga	26 257,2	24 162,0	-8,0
Klaipēda	18 856,3	19 937,3	+5,7
Rīga	20 636,4	18 265,1	-11,5
Tallina	12 087,2	10 704,3	-11,4
Ventspils	13 37,7	10 02,5	-25,1
Visocka	8 484,8	8 257,9	-2,7
Kaļiņingrada	6 414,8	6 109,6	-4,8
Būtiņģe	4 140,9	4 403,1	+6,3
Liepāja	2 697,3	2 686,0	-0,4
Viborga	678,2	588,2	-13,3

Kopumā pēdējo gadu laikā kopējais Krievijas Baltijas jūras ostu apgrozījums ir pastāvīgi pieaudzis, savukārt Baltijas valstu ostās kopā tas stabili samazinās. Krievijas ostās kopā kravu apgrozījums šā gada pirmajā pusē palielinājies par 2,0%, uzrādot nedaudz lēnāku pieaugumu nekā iepriekšējos gados. Šādu dinamiku noteicis ogļu pārkraušanas samazinājums Ustjugas un Sanktpēterburgas ostās, mazinoties ogļu pieprasījumam Eiropā. Baltijas valstu ostās kopējais kravu apgrozījums gada pirmajos sešos mēnešos samazinājies par 8,9%, bet Latvijas ostās – par 15,6%.

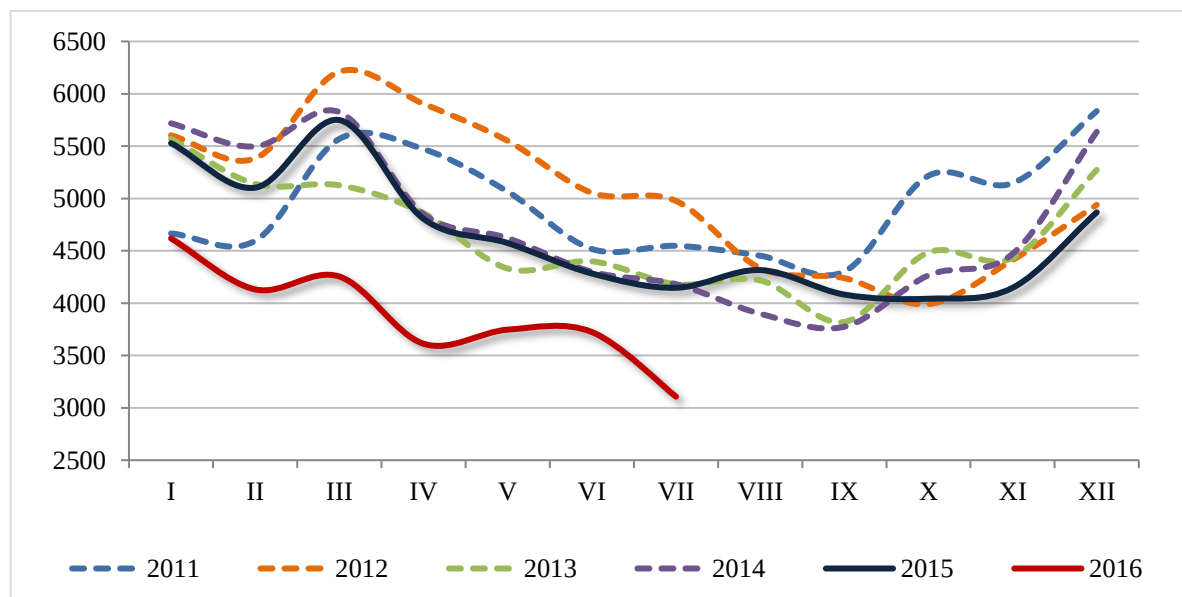
⁶ Datu avots: Klaipēdas ostas mājas lapa, www.portofklaipeda.lt

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

1.26. att. Kravu apgrozījums Krievijas Baltijas jūras ostās un Latvijas ostās gada pirmajos sešos mēnešos (milj. tonnu)

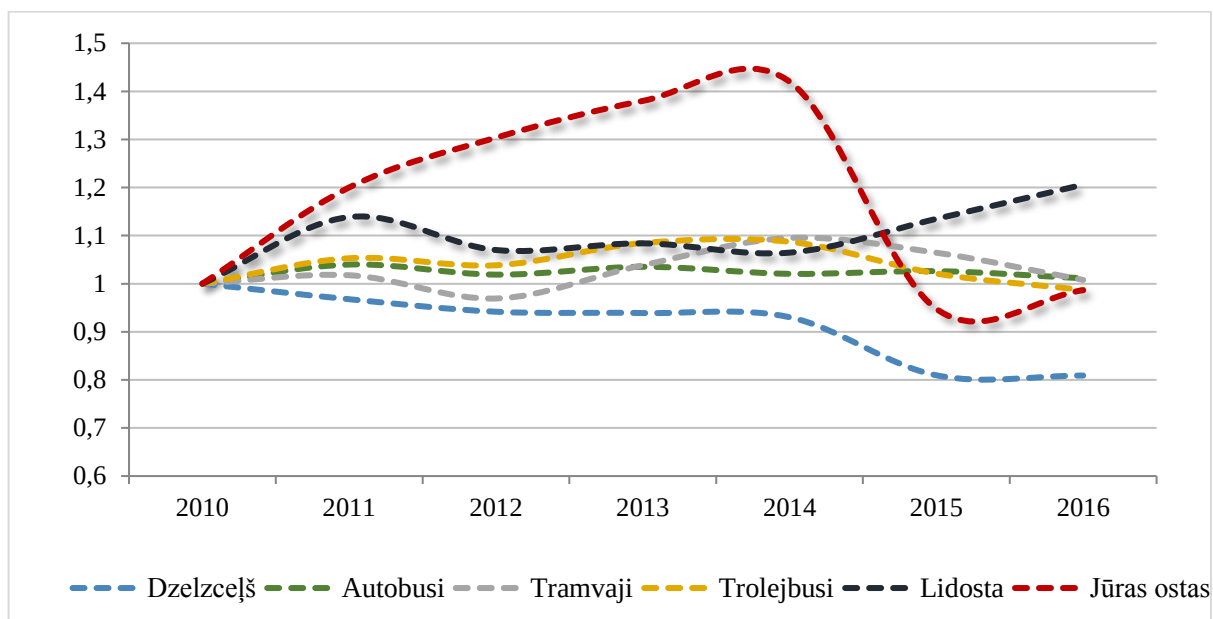
Līdzīgi kā ostās, šogad krities arī pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms. Pa dzelzceļu šā gada pirmajos septiņos mēnešos pārvadāti 27,2 miljoni tonnu kravu, kas ir par 20,5% mazāk nekā pagājušā gada septiņos mēnešos, un, atšķirībā no ostām, jūlijā kravu apjomi vēl nav uzrādījuši kādas stabilizācijas pazīmes. Aptuveni tādā pašā apmērā samazinājusies naftas produktu transportēšana uz Ventspili pa maģistrālo naftas produktu vadu, kur gada pirmajā pusē transportēti 2,4 miljoni tonnu, kas ir par 18,6% mazāk nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā.

1.27. att. Pa dzelzceļu pārvadātās kravas (tūkst. tonnu), pa mēnešiem

Atšķirībā no ostu, dzelzceļa un cauruļvadu transporta, kravu pārvadājumos ar autotransportu šogad sasniegts kravu apgrozības pieaugums, galvenokārt pateicoties pieaugušajiem starptautisko autopārvadājumu apjomiem. Kopējā kravu apgrozība tonnkilometros šā gada pirmajos sešos mēnešos, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, palielinājusies par 8,1%, tajā skaitā starptautiskajos autopārvadājumos par 8,7%.

Pasažieru pārvadājumi ar sauszemes transportu Latvijā, samazinoties iedzīvotāju skaitam, pēdējo gadu laikā lēnām, bet pastāvīgi samazinās. 2015.gadā kopējais ar autobusiem, dzelzceļu un pilsētas elektrotransportu pārvadāto pasažieru skaits bija par 2,6% mazāks nekā 2014.gadā. Lejupslīde turpinās arī 2016.gadā, kad pirmajā pusgadā pasažieru skaits bijis par 2,4% mazāks nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. 2016.gada pirmajā pusgadā ar autobusiem pārvadāti 71,9 miljoni pasažieru, kas ir par 1,5% mazāk nekā 2015.gada attiecīgajā periodā. Tajā pašā laikā tramvaju un trolejbusu pasažieru skaits sarucis par 4,3% līdz 42,3 miljoniem, bet dzelzceļa pasažieru skaits krities par 0,1% līdz 8,1 miljonam.

1.28. att. Pasažieru skaita indekss galvenajos transporta veidos (2010.gada 1.pusgads=1)

Ja pasažieru skaits iekšzemē turpina samazināties, starptautiskajos aviopārvadājumos sasniegts būtisks pieaugums, ko nodrošinājis augošais tūristu skaits. Lidosta „Rīga” šā gada pirmajos sešos mēnešos apkalpojusi 2,5 milj. pasažieru, kas ir par 6,3% vairāk nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Savukārt pasažieru skaits Latvijas ostās 2016.gada pirmajos sešos mēnešos palielinājies par 4,1% līdz 311,8 tūkstošiem. Ievērojamais pasažieru skaita kritums 2015.gadā bija saistīts ar prāmju skaita samazināšanu maršrutā Rīga-Stokholma no 2014.gada augusta.

Nemot vērā sarežģīto ģeopolitisko situāciju un pašreizējās kravu un pasažieru pārvadājumu tendences, arī 2016.gadā tranzīta kravu pārvadājumos caur Latvijas ostām gaidāms kritums, transporta un uzglabāšanas nozarei kopumā saglabājot niecīgu pieaugumu, savukārt 2017.gadā kravu pārvadājumu apjomi Latvijas tranzītkoridorā varētu stabilizēties.

1.2.3. Inflācija

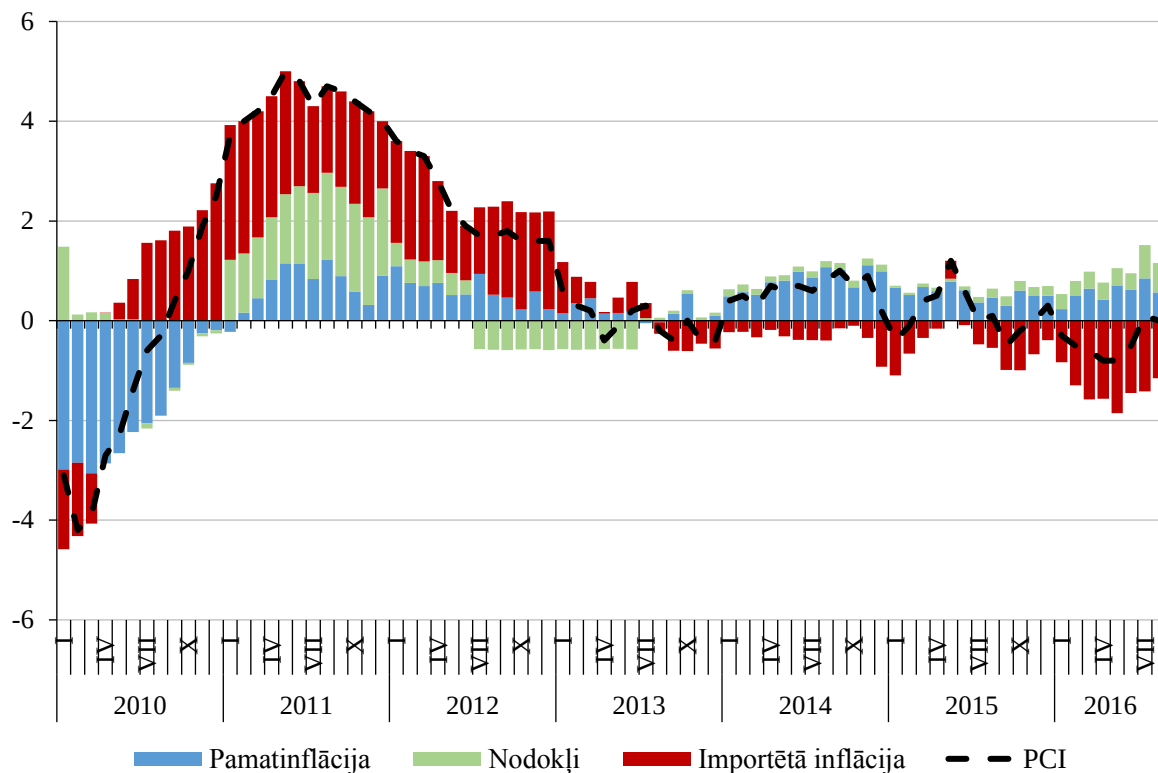
2015.gadu var raksturot kā zemas inflācijas gadu gan Latvijā, gan visā eirozonā. Iepriekšējā gada patēriņa cenas Latvijā palielinājās vien par 0,2% salīdzinājumā ar 2014.gadu, bet eirozonā patēriņa cenas palika nemainīgas. Zemo inflācijas līmeni noteica ārējie faktori, tajā skaitā energoresursu un pārtikas cenu kritums pasaules tirgū. Balstoties uz *Bloomberg Commodities* indeksa vērtību, izejvielu preču cenas pasaules biržās 2015.gadā samazinājās vidēji par 25%. Lielākais kritums bijis jēlnaftas cenām, kas salīdzinājumā ar 2014.gadu

samazinājušās par aptuveni 47%. Savukārt Pasaules pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (FAO) veidotais pārtikas cenu indekss parāda, ka neapstrādātas pārtikas cenas 2015.gadā bijušas par 18,7% zemākas nekā 2014.gadā. Tieši ar energoresursiem saistīto preču un pakalpojumu cenu kritumam, kā arī pārtikas cenu kritumam bija vislielākā inflāciju pazeminošā ietekme Latvijā. Piemēram, degvielas cenas samazinājās par 14,5%, savukārt pārtikas preces, kas kopējā patēriņa grozā veido nedaudz vairāk par piekto daļu, bija par 1,7% zemākas salīdzinājumā ar 2014.gadu. Tajā pašā laikā pakalpojumu cenas, kas vairāk raksturo situāciju vietējā tirgū un pieprasījuma līmeni, iepriekšējā gadā pieauga par 2,5%. Tādējādi var secināt, ka zemo patēriņa cenu līmeni noteica importēto preču cenu kritums.

Arī 2016.gadā inflācijas līmeni turpina ietekmēt tie paši faktori, kas pagājušajā gadā. Patēriņa cenas š.g. pirmajos astoņos mēnešos bija par 0,4% zemākas nekā pērn attiecīgajā laika periodā. Taču jāatzīmē, ka patēriņa cenu dinamika, sākot ar š.g. otro pusgadu, mainīja attīstības virzienu. Ja pirmajā pusgadā patēriņa cenu gada inflācija katru mēnesi pastāvīgi samazinājās, tad jūlijā tā bija jau pozitīva – 0,1% apmērā. Savukārt augustā patēriņa cenas palika nemainīgas salīdzinājumā ar 2015.gada augustu.

Tieši energoresursu cenas bija noteicošais faktors patēriņa cenu izmaiņām, degvielas cenas 2016.gada pirmajos astoņos mēnešos bija par 11,8% zemākas nekā 2015.gada attiecīgajā periodā. Savukārt ar mājokli saistīto energoapgādes pakalpojumu, proti, elektroenerģijas, gāzes, siltumenerģijas un cita kurināmā cenas samazinājušās par 7,3%. Ņemot vērā to, ka iepriekš minēto preču un pakalpojumu īpatsvars kopējā patēriņa grozā veido 15%, šogad tas būtiski mazināja inflācijas līmeni. Kopš janvāra vidus, kad bija sasniegts jēlnaftas cenu zemākais punkts pēdējos trīspadsmit gados, līdz septembra sākumam naftas cena pieauga gandrīz par 80%. Taču pašreizējā globālās ekonomikas konjunktūra nedod pamatu spēcīgam cenu pieaugumam turpmākajos mēnešos un, neskatoties uz to, ka naftas cenu pieaugums apstājās un pašreiz naftas cena svārstās ap 50 USD par barelu, bāzes efekta dēļ naftas cenu krituma pazeminošā ietekme uz degvielas cenām pakāpeniski izzudīs līdz šī gada baigām. Šo situāciju labi apraksta pēdējo mēnešu dati, kad gada griezumā degvielas cenas arvien ir būtiski zemākas, bet salīdzinājumā ar iepriekšējiem mēnešiem tās pieaug, izņemot atsevišķos mēnešos, kad degvielas cenas nedaudz samazinājās salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi.

Tā kā degvielas cenu izmaiņas ir pakļautas īstermiņa energoresursu cenu un valūtas kursa izmaiņām, tad tās ļoti operatīvi seko līdzī globālo finanšu rādītāju svārstībām. Savukārt mājsaimniecību gāzes un siltumenerģijas cenās pasaules energoresursu cenu izmaiņas tarifu aprēķināšanas dēļ atspoguļojas ar diezgan lielu novēlošanos. Gāzes cena tiek rēķināta atbilstoši iepriekšējo deviņu mēnešu mazuta un dīzeļdegvielas kotācijai, savukārt siltumenerģijas tarifi ir saistīti ar gāzes cenu, kuru piemēro rūpnieciskajiem klientiem, un tarifi tiek pārskatīti katru mēnesi. Šā gada astoņos mēnešos gāze bija par 10,9% lētāka salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, savukārt siltumenerģija par 13,1%. Tarifu aprēķināšanas īpatnību dēļ līdz š.g. beigām gāzes cenu kritums būs līdzvērtīgs pirmo astoņu mēnešu kritumam, savukārt siltumenerģijas cenu kritums nedaudz palēnināsies.

1.29. att. Gada inflācija pēc izcelsmes avota, %

Pēc krituma pagājušā gadā pārtikas cenas ir stabilizējušās un š.g. pirmajos astoņos mēnešos pieauga par 0,3%. Neliels pieaugums fiksēts lielākajai daļai pārtikas preču – maizei, gaļai, augļiem un dārzeņiem. Taču samērā spēcīgs piena produktu cenu kritums atsvēra pārējo pārtikas preču cenu pieaugumu, tādējādi pārtikas cenu kāpums kopumā ir neliels. Arī turpmāk nav sagaidāms straujš pārtikas cenu kāpums.

Līdz ar darba samaksas un mērenu nodarbināto skaita pieaugumu turpinās stabils cenu kāpums pārējiem pakalpojumiem, piemēram, veselības aprūpei (š.g. astoņos mēnešos par 2,5% gadā laikā), telekomunikāciju pakalpojumiem (2,0%), izglītībai (1,5%), kā arī restorānu un viesnīcu pakalpojumiem (1,8%). Tādējādi pakalpojumu cenas, kas vairāk raksturo Latvijas ekonomisko situāciju un pieprasījuma līmeni, š.g. pirmajos astoņos mēnešos bija par 1,8% augstākas nekā pērn attiecīgajā periodā. Šāds cenu kāpums ir skaidrojams ar to, ka gan pakalpojumu cenas, gan arī attiecīgajā nozarē nodarbināto algas būtiski atpaliek no ES vidējiem rādītājiem, un turpmākā cenu un algu konverģence ir gaidāma tieši šajās patēriņa grupās. Ņemot vērā, ka šogad turpinās spēcīgs darba samaksas pieaugums un vērojams noturīgs privātā patēriņa pieaugums, pakalpojumu cenu pieaugums turpināsies.

Inflāciju paaugstinošu efektu šogad nodrošināja arī nodokļu likmju izmaiņas. Tika palielināts akcīzes nodoklis degvielai, smēķējamai tabakai un alkoholiskajiem dzērieniem. Savukārt no 1.jūlija tiek piemērota 21% PVN likme namu apsaimniekošanas pakalpojumiem. Tādējādi nodokļu likmju izmaiņas šogad paaugstināja patēriņa cenas vidēji par 0,4 procentpunktiem.

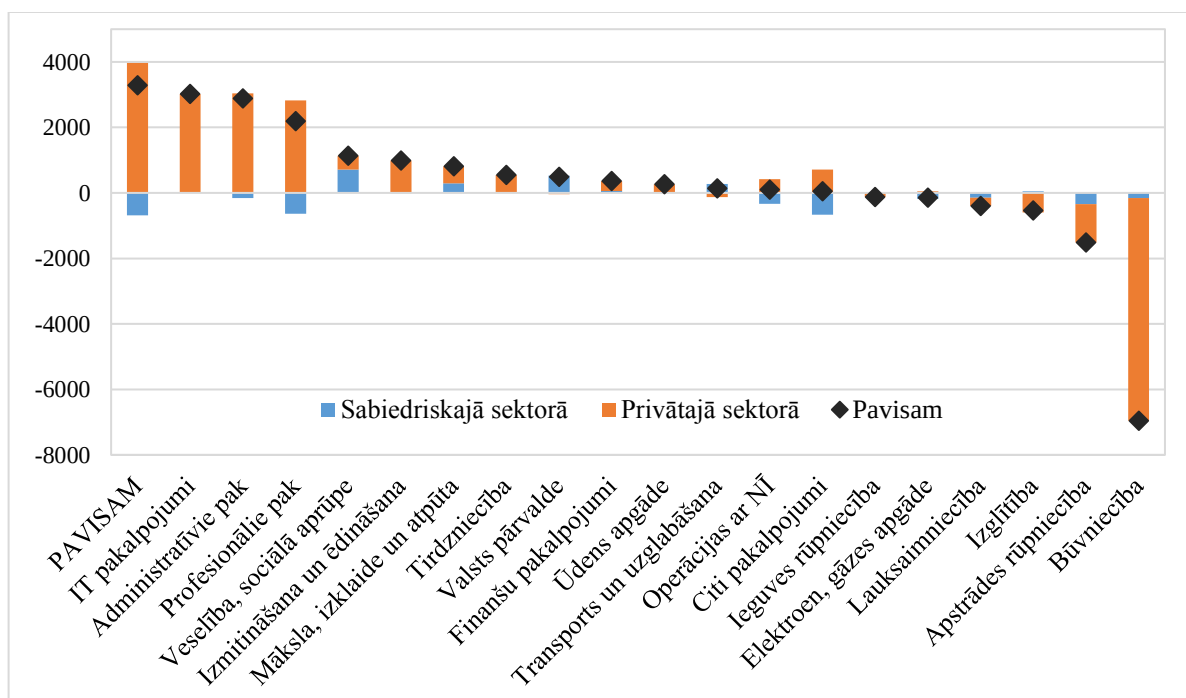
Kopumā jāsecina, ka zemo patēriņa cenu indeksu galvenokārt nosaka ārējie faktori, taču iekšējie pieprasījuma faktori kļūst arvien stiprāki, pozitīvi ietekmējot kopējo cenu dinamiku. Pirmajos š.g. astoņos mēnešos gada pamatinflācija vidēji bija 0,6%, kas ir pērnā gada līmenī. Līdz ar to, ja nebūtu ārējo šoku, tad š.g. astoņos mēnešos Latvijas inflācija būtu pozitīva, nevis -0,4%.

1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs

Situācija darba tirgū pēdējā laikā ir stabilizējusies – bezdarba līmenis turpina pakāpeniski pazemināties, bet nodarbināto iedzīvotāju skaits palielinās tikai nedaudz, jo nodarbinātības pieaugumu ierobežo darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās. 2015.gadā kopā darba meklētāju īpatsvars pēc darbaspēka apsekojuma datiem bija samazinājies līdz 9,9% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem un bija par 0,9 procentpunktiem zemāks nekā iepriekšējā gadā. Savukārt ekonomikā nodarbināto iedzīvotāju skaits pērn bija pieaudzis par 1,3%, sasniedzot 896 tūkstošus.

Šā gada pirmajā pusē bezdarba līmeņa samazināšanās kļuvusi lēnāka, ko lielā mērā noteicis iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums, vienlaikus palielinoties gan nodarbināto iedzīvotāju, gan arī darba meklētāju skaitam pirmajā ceturksnī. Kopumā gada pirmajā pusē nodarbināto iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar 2015.gada pirmo pusi, palielinājies par 0,3% līdz 891 tūkstotim, savukārt darba meklētāju skaits pusgadā kopā samazinājies par 0,8%. Darba meklētāju īpatsvars pirmajā pusgadā veidoja 9,9% un bija par 0,1 procentpunktu zemāks nekā attiecīgajā laika posmā pirms gada. Sagaidāms, ka arī turpmākajos ceturkšņos situācija saglabāsies līdzīga, ko noteiks nedaudz lēnākā ekonomikas izaugsme un darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās, un 2016.gadā kopā bezdarba līmenis būs samazinājies par 0,1 procentpunktu līdz 9,8%, bet vidējais nodarbināto iedzīvotāju skaits sasniegs 898 tūkstošus, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinoties par 0,2%.

Kā liecina dati par aizņemtajām darba vietām, jaunas darba vietas šogad veidojušās pārsvarā privātajā sektorā, savukārt sabiedriskajā sektorā kopējais aizņemto darba vietu skaits bijis mazāks nekā pirms gada. Šā gada pirmā ceturkšņa beigās aizņemto darba vietu skaits privātajā sektorā bija sasniedzis 584,6 tūkstošus un bija par 0,7% lielāks nekā pirms gada. Savukārt sabiedriskajā sektorā strādājošo skaits pēdējā gada laikā ir samazinājies par 0,2% līdz 290,0 tūkstošiem pirmā ceturkšņa beigās. Kopējais aizņemto darba vietu skaits šā gada pirmā ceturkšņa beigās bija par 0,4% lielāks nekā pirms gada.

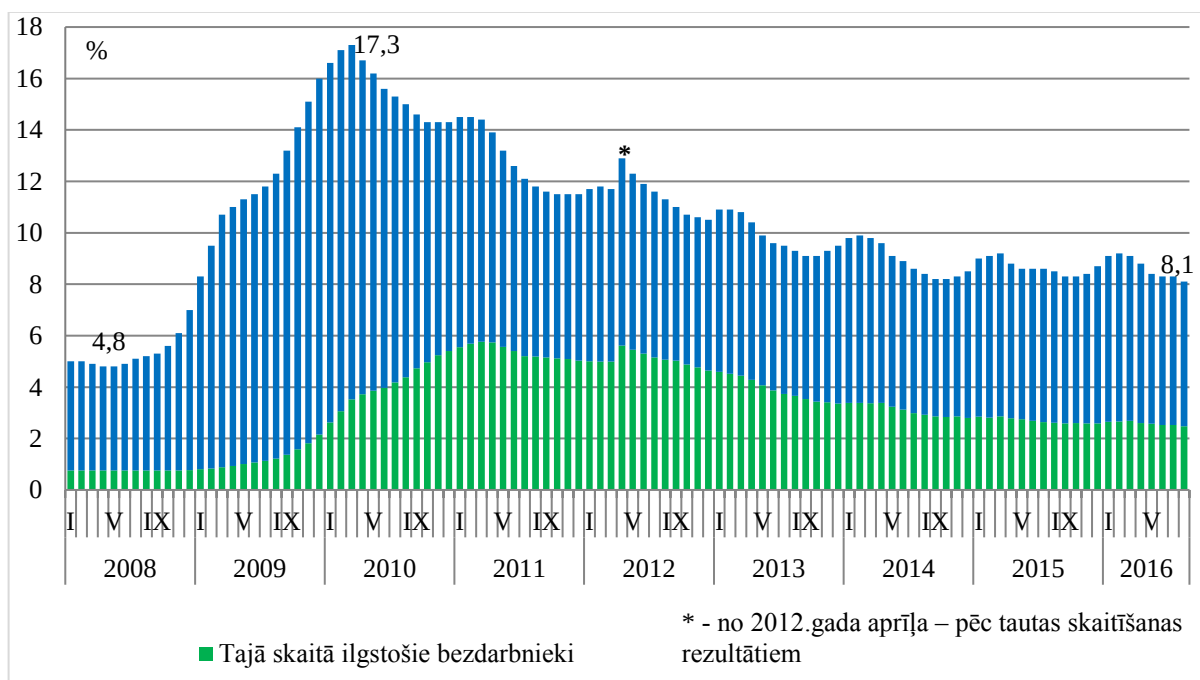

1.30. att. Aizņemto darba vietu skaita izmaiņas gada laikā, 2016.gada 1.ceturkšņa beigās/2015.gada 1.ceturkšņa beigās

Skatoties pa atsevišķām nozarēm, visstraujāk strādājošo skaits pēdējā gada laikā audzis informācijas un komunikācijas pakalpojumu jomā, kur aizņemto darba vietu skaits palielinājies par 11,5%, tāpat spēcīgi pieaug arī administratīvo un profesionālo pakalpojumu nozarēs strādājošo skaits. Tomēr līdzās nozarēm, kur strādājošo skaits turpina pieaugt, ir arī sektori, kas pēdējā laikā uzrāda stabilu lejupslīdi. Starp tiem ir apstrādes rūpniecība un būvniecība, kur aizņemto darba vietu skaits pirmā ceturkšņa beigās bijis attiecīgi par 12,2% un 1,4% mazāks nekā pirms gada. Ja būvnieku darba vietu pārejošais zudums saistīts ar visas nozares kritumu, uz brīdi mazinoties ES fondu līdzekļu ieplūdei, tad apstrādes rūpniecībai vienlaikus ar darbinieku skaita samazināšanos š.g. pirmajā pusgadā izdevies palielināt izlaides apjomu par 3,4%. Apstrādes rūpniecībā strādājošo skaits samazinājies tieši ar Krieviju saistītajos sektoros – pārtikas produktu ražošanā kopumā par 6,7%, un īpaši zivju konservēšanā – par 26,7%.

Tāpat kā nozaru griezumā, neviendabīga nodarbinātības dinamika ir vērojama arī Latvijas reģionos. Lai gan kopējais aizņemto darba vietu skaits Latvijā laikā kopš krīzes ir spēcīgi pieaudzis, tas noticis, jaunām darba vietām veidojoties galvenokārt Rīgā un Pierīgas reģionā, kamēr pārējos reģionos strādājošo skaits palielinājies tikai nebūtiski un Latgales reģionā tas ir pat zemāks nekā pirms pieciem gadiem. Šā gada pirmā ceturkšņa beigās aizņemto darba vietu skaits Latvijā kopā bija par 11,7% lielāks nekā 2011.gada pirmā ceturkšņa beigās, kamēr Rīgā darba vietu skaits pēdējo piecu gadu laikā palielinājies par 14,7%, bet Kurzemē un Latgalē tas attiecīgi samazinājies par 0,7% un 3,8%. Arī pēdējā gada laikā aizņemto darba vietu skaits Rīgā turpināja palielināties, salīdzinājumā ar pagājušā gada pirmā ceturkšņa beigām palielinoties par 1,4%, kamēr Kurzemē un Latgalē darba vietu skaits sarucis par 2,8% un 3,3%.

Līdzīgi kā Centrālās statistikas pārvaldes veiktā darbaspēka apsekojuma rezultāti, arī Nodarbinātības valsts aģentūras reģistrētā bezdarba dati turpina uzrādīt bezdarba līmeņa pakāpenisku pazemināšanos šā gada laikā. 2016.gada augusta beigās reģistrētā bezdarba līmenis valstī ir samazinājies līdz 8,1% un ir par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā 2015.gada augusta beigās. Reģistrēto bezdarbnieku skaits pēdējā gada laikā samazinājies par 5,2% un augusta beigās bija 75,7 tūkstoši, kas ir zemākais bezdarbnieku skaits kopš 2008.gada novembra.

**1.31. att. Reģistrētā bezdarba līmenis
(% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) perioda beigās**

Līdz ar pakāpenisko bezdarba līmeņa samazināšanos pēdējo gadu laikā vērojamas arī izmaiņas bezdarba ilguma un vecuma struktūrā, kur ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem pastāvīgi samazinās un jūlija beigās bija sarucis līdz 30,5%, salīdzinot ar 31,2% pirms gada. Arvien mazāk būtisks kļūst arī jauniešu bezdarba jautājums un jauniešu īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem gada laikā samazinājies par 1,5 procentpunktiem līdz 7,3% šā gada vidū. Pēc darbaspēka apsekojuma datiem, bezdarba līmenis 15-24 gadu jauniešu vecuma grupā šā gada otrajā ceturksnī bija 18,9%, salīdzinot ar 36,3% attiecīgajā ceturksnī ekonomiskās krīzes augstākajā punktā 2010.gadā.

Reģionālā skatījumā bezdarba situācija nav būtiski mainījusies un augstākais bezdarba līmenis joprojām ir Latgales reģionā, kur reģistrētais bezdarbs augusta beigās bija 17,5%, kamēr Rīgas reģionā reģistrēto bezdarbnieku skaits bija tikai 5,2% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Arī bezdarba līmeņa samazināšanās pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes Latgalē ir bijusi ievērojami lēnāka nekā pārējā Latvijā un reģistrētā bezdarba līmenis no visu laiku augstākā līmeņa šajā reģionā ir samazinājies par 5,4 procentpunktiem, kamēr Zemgalē tas krities par 12,4 procentpunktiem un Vidzemē par 10,9 procentpunktiem.

Kopumā pēdējo ceturkšņu darba tirgus dati apstiprina, ka nodarbinātības pieauguma iespējas Latvijā jau praktiski ir izsmeltas un turpmākajai ekonomikas izaugsmei būs jābalstās uz produktivitātes, nevis strādājošo skaita pieaugumu un vienlaikus arī bezdarba līmeņa samazināšanās būs lēnāka nekā iepriekšējos gados.

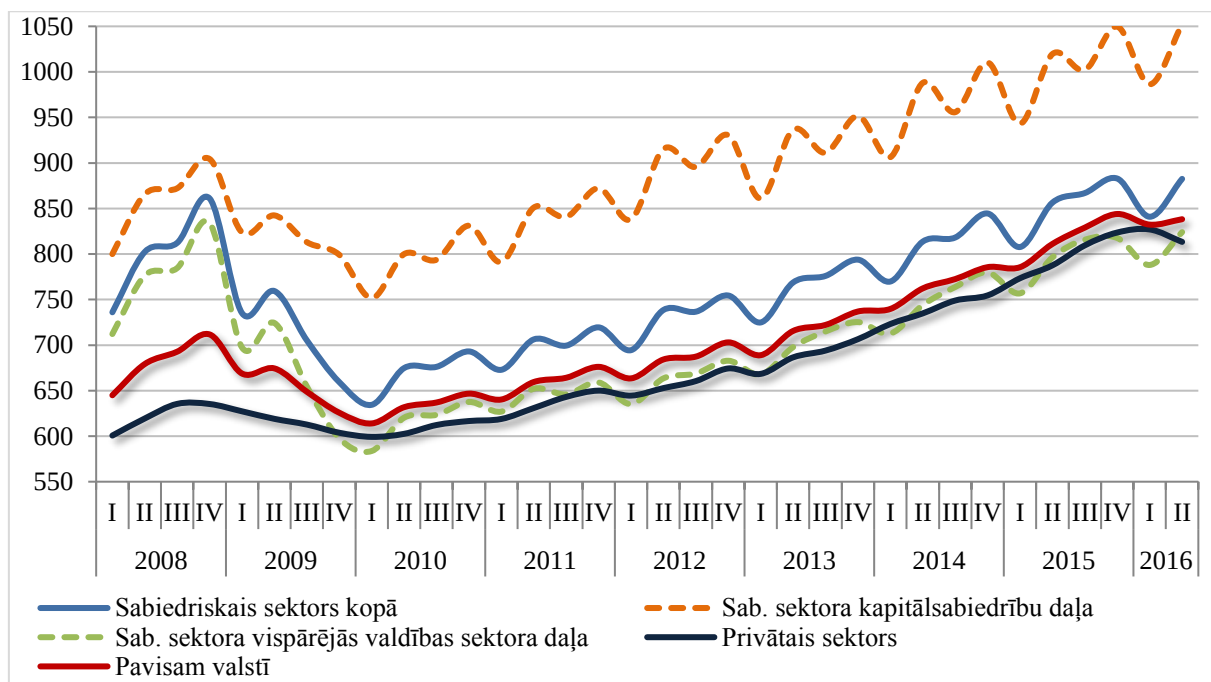
1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi

Iepriekšējos gados sasniegtā ekonomikas izaugsme atspoguļojas iedzīvotāju ienākumu pieaugumā un, pateicoties darba samaksas kāpumam, privātais patēriņš pēdējos gados izvirzījies par galveno ekonomiskās izaugsmes virzītājspēku. Pēc pārvarētās ekonomiskās krīzes vidējā mēneša bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada otrā ceturkšņa, bet no 2012.gada otrās puses vērojams arī spēcīgs strādājošo reālās darba samaksas pieaugums.

Īpaši straujš darba samaksas kāpums vērojams kopš 2014.gada, kad gan 2014. gan 2015.gadā vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 6,8%, 2015.gadā sasniedzot 818 *euro*. Līdzās ekonomikas izaugsmei darba samaksas pieaugumu ietekmēja arī būtiska minimālās darba algas pacelšana ar 2014. un 2015.gada 1.janvāri (attiecīgi par 35 *euro* un 40 *euro*). Straujākais algas pieaugums bijis tieši privātajā sektorā, kur vidējā alga pagājušajā gadā palielinājās par 7,9%, savukārt sabiedriskajā sektorā vidējā alga pieauga par 5,2%.

2016.gadā situācija ir nedaudz mainījusies – kopējais algu pieaugums kļuvis nedaudz lēnāks un algas privātajā un sabiedriskajā sektorā aug līdzīgākā tempā, ko nosaka mazāks minimālās darba algas paaugstinājums ar š.g. 1.janvāri (par 10 *euro*) un ekonomiskās izaugsmes piebremzēšanās pēdējos ceturkšņos. Šā gada pirmajā pusē vidējā bruto darba samaksa sasniedza 835 *euro* un bija par 4,6% lielāka nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā. Tajā skaitā vidējā alga privātajā sektorā palielinājās par 5,1% līdz 820 *euro*, bet sabiedriskajā sektorā tā auga par 3,6% līdz 862 *euro*. Augstāko darba samaksas līmeni sabiedriskajā sektorā nosaka augstās algas valstij un pašvaldībām piederošajos uzņēmumos, kas neietilpst vispārējās valdības sektorā un kur 2016.gada pirmajā pusē vidējā bruto darba samaksa sasniedza 1019 *euro*. Savukārt vispārējās valdības sektorā vidējā darba samaksa kopš 2010.gada ir bijusi privātā sektora līmenī un šā gada pirmajā pusē veidoja 806 *euro*, jau atpaliekot no privātā sektora vidējās darba samaksas.

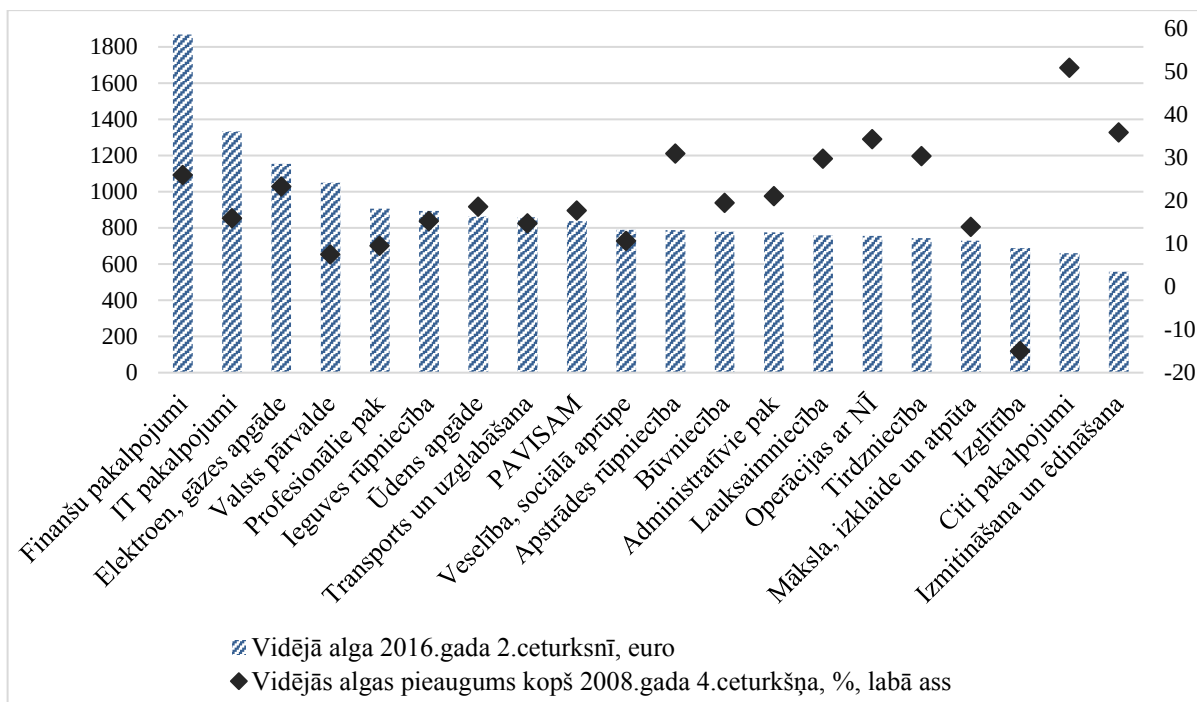
Kopumā vidējā bruto darba samaksa Latvijā šā gada otrajā ceturksnī jau par 17,8% pārsniedz pirmskrīzes augstāko līmeni, kas bija fiksēts 2008.gada ceturtajā ceturksnī. Taču situācija privātajā un sabiedriskajā sektorā atšķiras – ja privātajā sektorā pirmskrīzes augstākais līmenis ir pārsniegts jau par 28,0%, sabiedriskajā sektorā kopā darba samaksa šajā laikā palielinājusies tikai par 1,2%, bet vispārējās valdības sektorā tā joprojām ir par 1,2% zemāka nekā pirms krīzes. Šādas atšķirības saistītas ar norisēm krīzes laikā, kad sabiedriskajā sektorā tika veikti lielāki algu samazinājumi, kamēr privātā sektora uzņēmēji vairāk samazināja strādājošo skaitu, būtiski nemainot atalgojuma līmeni. Savukārt pēdējo gadu straujāko algu pieaugumu privātajā sektorā noteikusi minimālās algas pacelšana, kas vairāk skārusi tieši privātajā sektorā strādājošos.

1.32. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa sektoriem, euro

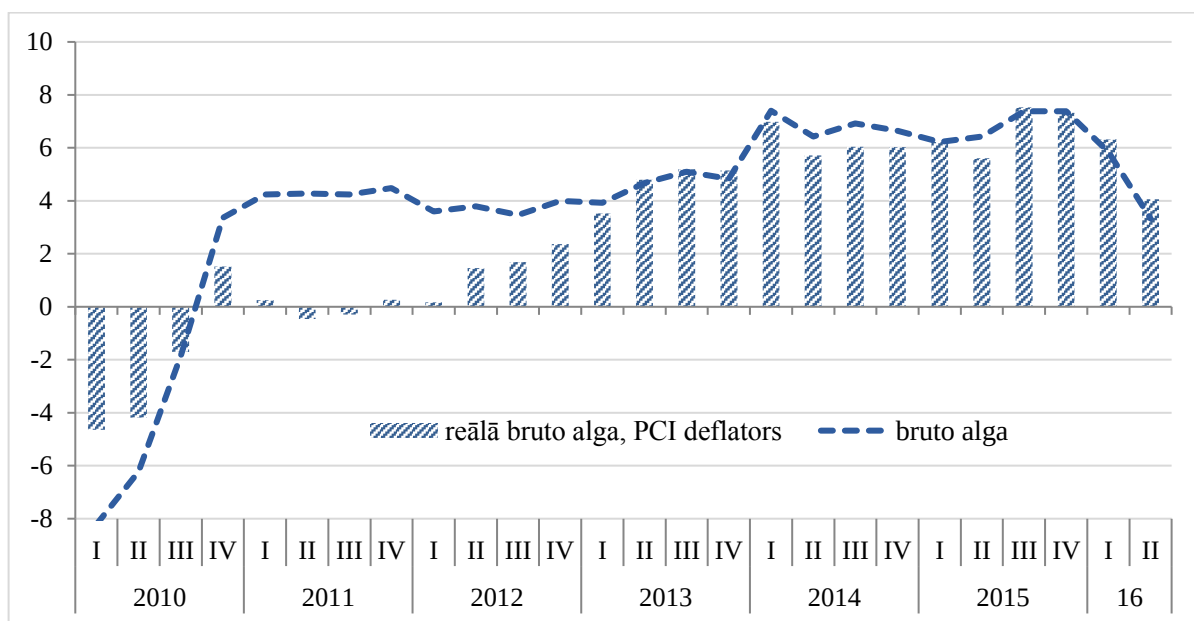
Skatoties pa atsevišķām nozarēm, augstākā mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā ir finanšu un apdrošināšanas nozarē, kur tā 2016.gada otrajā ceturksnī sasniedza 1 869 *euro*, salīdzinājumā ar 2015.gada attiecīgo ceturksni palielinoties par 4,5%. Savukārt zemākā bruto darba samaksa ir izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarē – 557 *euro*. Lielākais darba samaksas pieaugums šogad fiksēts ūdens apgādes, notekūdeņu un atkritumu apsaimniekošanas nozarē – par 10,0%, administratīvo pakalpojumu nozarē – par 7,9% un valsts pārvaldē un aizsardzībā – par 4,7%. Savukārt transporta nozarē, kas piedzīvo Krievijas tranzīta apjomu kritumu, vidējā darba samaksa, salīdzinot ar pagājušā gada otro ceturksni, samazinājusies par 0,6%, un algas samazinājums bijis arī profesionālo pakalpojumu nozarē – par 0,8%.

Salīdzinot pašreizējo darba samaksas līmeni ar pirmskrīzes laika augstāko līmeni 2008.gada 4.ceturksnī, lielākais vidējās algas pieaugums šajā laikā bijis izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – par 35,9%, nekustamā īpašuma nozarē – par 34,3%, apstrādes rūpniecībā – par 30,9% un citu pakalpojumu nozarē (sabiedrisko, politisko, reliģisko organizāciju darbība, datoru, mājāsaimniecības piederumu remonts) – par 50,9%. Savukārt mazākais pieaugums ir bijis valsts pārvaldes un aizsardzības nozarē – par 7,5%, bet izglītības nozarē vidējā alga bija pat par 15,0% mazāka salīdzinājumā ar pirmskrīzes maksimumu.

1.33. att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa nozarēm, euro

Ja mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā pakāpeniski palielinās jau kopš 2010.gada, reālā darba samaksa, kurā ņemtas vērā patēriņa cenu izmaiņas, vērā ņemamu kāpumu sāka uzrādīt ievērojami vēlāk – sākot no 2012.gada otrās puses. Pēc niecīga pieauguma pirmajos gados pēc krīzes 2014.gadā iedzīvotāju reālie ienākumi pieauga jau par 8,0%, bet 2015.gadā – par 7,4%. Reālās algas būtisko pieaugumu pēdējos gados noteica gan bruto algas straujš kāpums, gan zemā inflācija, gan algas nodokļu pazemināšana. Arī 2016.gadā saglabājas labi priekšnosacījumi iedzīvotāju pirktspējas pieaugumam, jo inflācija joprojām ir ļoti zemā līmenī. Gada pirmajā ceturksnī salīdzinājumā ar 2015.gada pirmo ceturksni iedzīvotāju pirktspēja palielinājās par 6,3%, bet otrajā ceturksnī tā auga par 3,8 procentiem.

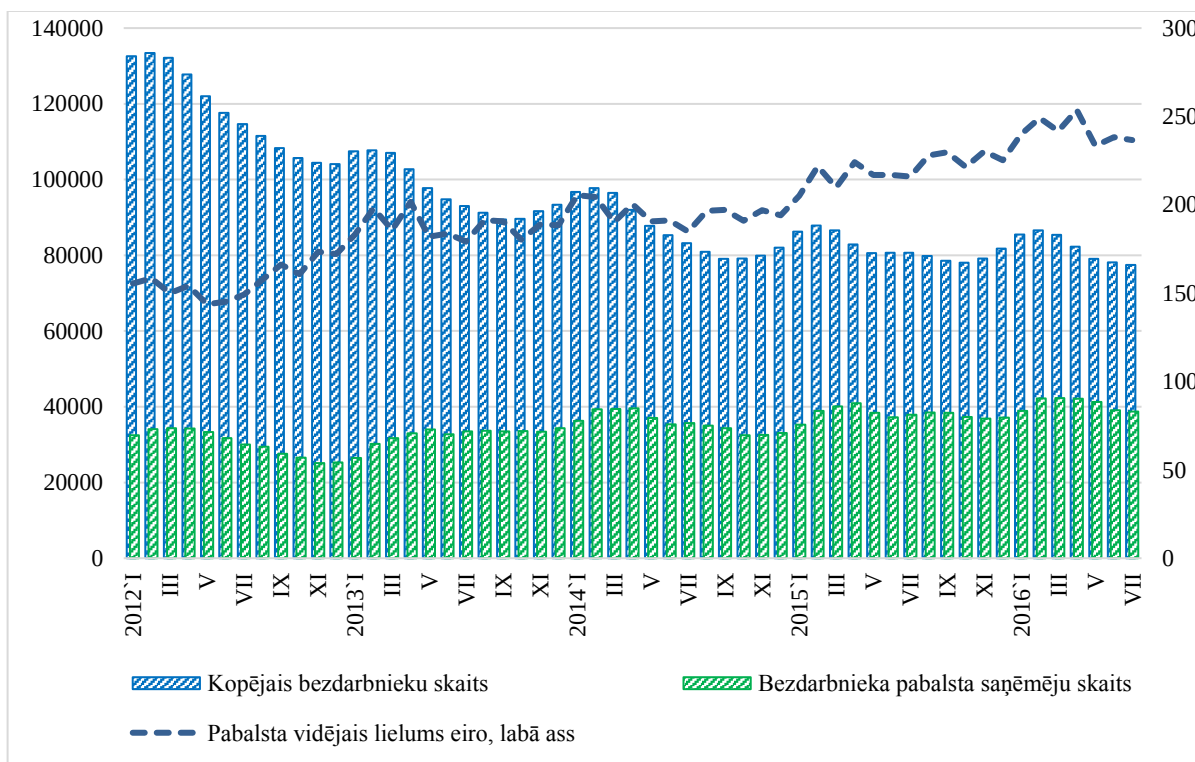

1.34. att. Strādājošo reālās un bruto darba samaksas izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Līdzās darba samaksai, kas ir galvenais ienākumu avots ap 40% iedzīvotāju, nozīmīgai iedzīvotāju daļai galveno ienākumu daļu veido pensija. 2016.gada otrajā ceturksnī valstī bija 562,7 tūkstoši pensionāru (28,7% no visiem iedzīvotājiem) un, salīdzinot ar 2015.gada otro ceturksni, pensionāru skaits ir samazinājies par 0,8%. Vidējais vecuma pensijas apmērs šā gada otrajā ceturksnī bija 278,10 *euro*, un pēdējā gada laikā tas ir palielinājies par 2,1%.

Ekonomiskās krīzes laikā pensiju indeksācija bija apturēta, bet atšķirībā no citiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pensiju ieņēmumi arī nepiedzīvoja būtisku kritumu. No 2013.gada septembra atsākās pensiju indeksācija, paaugstinot mazās pensijas, kuru lielums nepārsniedz 285 *euro*. Pensiju indeksācija turpinājās arī nākamajos gados un kopumā vidējā vecuma pensija laikā kopš 2008.gada beigām ir palielinājusies par 21,0%.

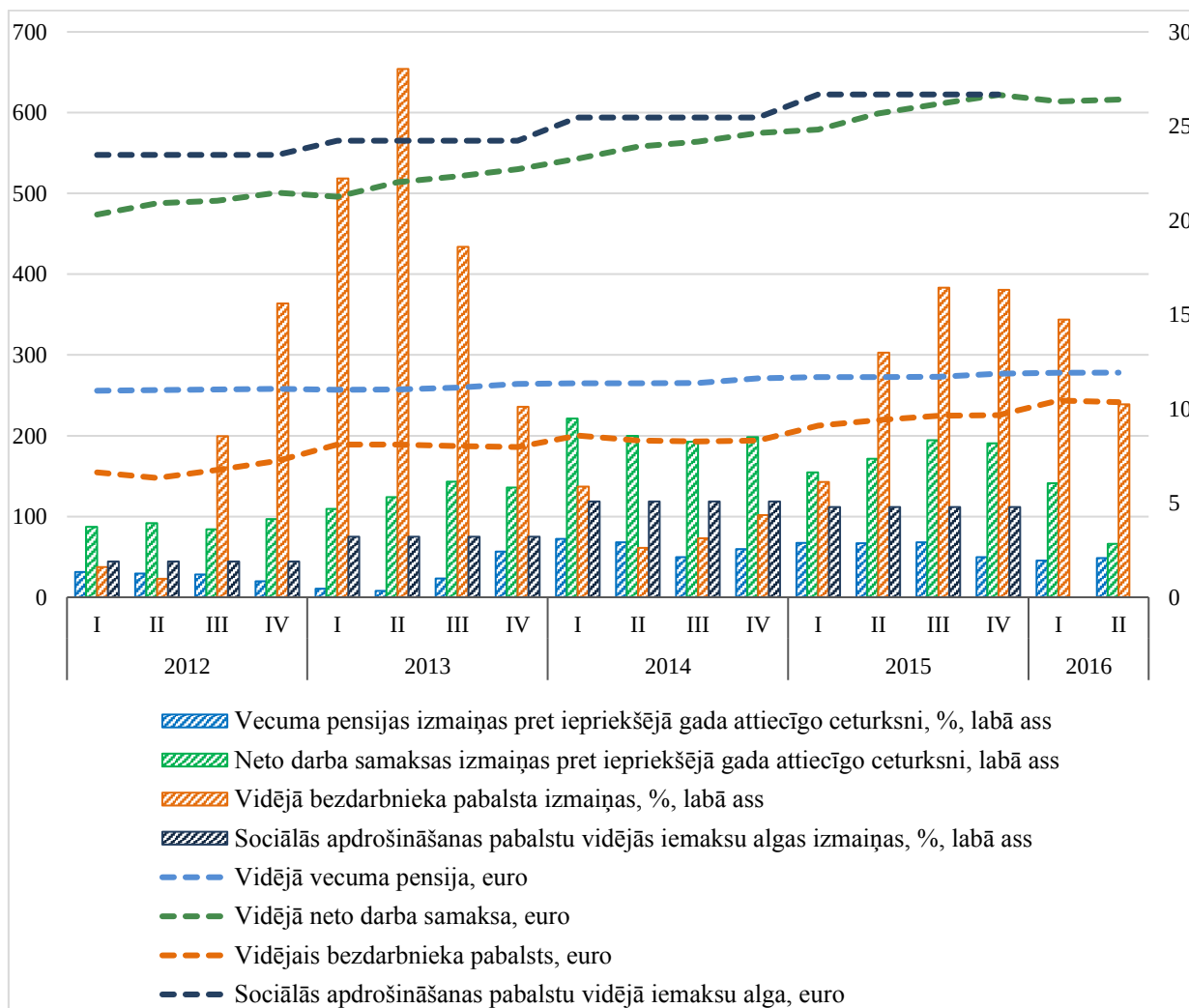
Bezdarbnieka pabalstus 2016.gada otrajā ceturksnī saņēma 40,8 tūkstoši cilvēku (2,1% no visiem iedzīvotājiem) un salīdzinājumā ar 2015.gada otro ceturksni bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaits ir palielinājies par 5,0%. Neskatoties uz krītošo reģistrētā bezdarba līmeni, bezdarbnieku pabalstu saņēmēju skaits pēdējo gadu laikā ir pastāvīgi palielinājies, ko noteikusi kopējās ekonomiskās situācijas uzlabošanās un labvēlīgāki pabalstu saņemšanas nosacījumi – pabalstu saņemšanas laika pagarināšana no 2013.gada un pabalstu griestu atcelšana no 2015.gada.

1.35. att. Bezdarbnieku pabalsta saņēmēju skaits un vidējais pabalsta lielums

Bezdarbnieku pabalstu saņēmēju īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem 2016.gada otrajā ceturksnī bija 51,1%, kas ir par 3,6 procentpunktiem vairāk nekā 2015.gada otrajā ceturksnī. Gan pabalstu saņēmēju skaita, gan īpatsvara dinamika liecina, ka, turpinot samazināties kopējam bezdarbnieku skaitam, no jauna reģistrēto bezdarbnieku īpatsvars tajā pieaug un ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars samazinās. Jaunu bezdarbnieku reģistrēšanās ar augstākām sociālo iemaksu algām un pabalstu griestu atcelšana arī nodrošinājusi vidējā bezdarbnieka pabalsta apmēra pieaugumu līdz 241,72 *euro* šā gada otrajā ceturksnī, kas ir par 10,2% vairāk nekā attiecīgajā laika periodā pirms gada.

Iedzīvotāju ienākumu galveno veidu – vidējās algas, pensiju, bezdarbnieku pabalstu salīdzinošā dinamika parādīta attēlā Nr.1.36.

1.36. att. Vidējā neto darba samaksa, vidējā vecuma pensija, vidējais bezdarbnieka pabalsts un sociālās apdrošināšanas vidējā iemaksu alga, euro un izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Uzlabojoties iedzīvotāju ienākumiem un spēcīgi augot vidējai darba samaksai, pēdējos gados sākuši palielināties arī iedzīvotāju uzkrājumi. 2016.gada jūnija beigās Latvijas iedzīvotāju noguldījumi komercbankās bija sasnieguši 5,6 miljardus *euro*, pēdējā gada laikā palielinoties par 7,5%. Būtisks noguldījumu pieaugums turpinās jau kopš 2013.gada ceturktā ceturkšņa, kad to ietekmēja gaidāmā Latvijas pievienošanās eirozonai, savukārt kopš 2015.gada uzkrājumu pieaugumu pamatā nosaka augošie iedzīvotāju ienākumi.

1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

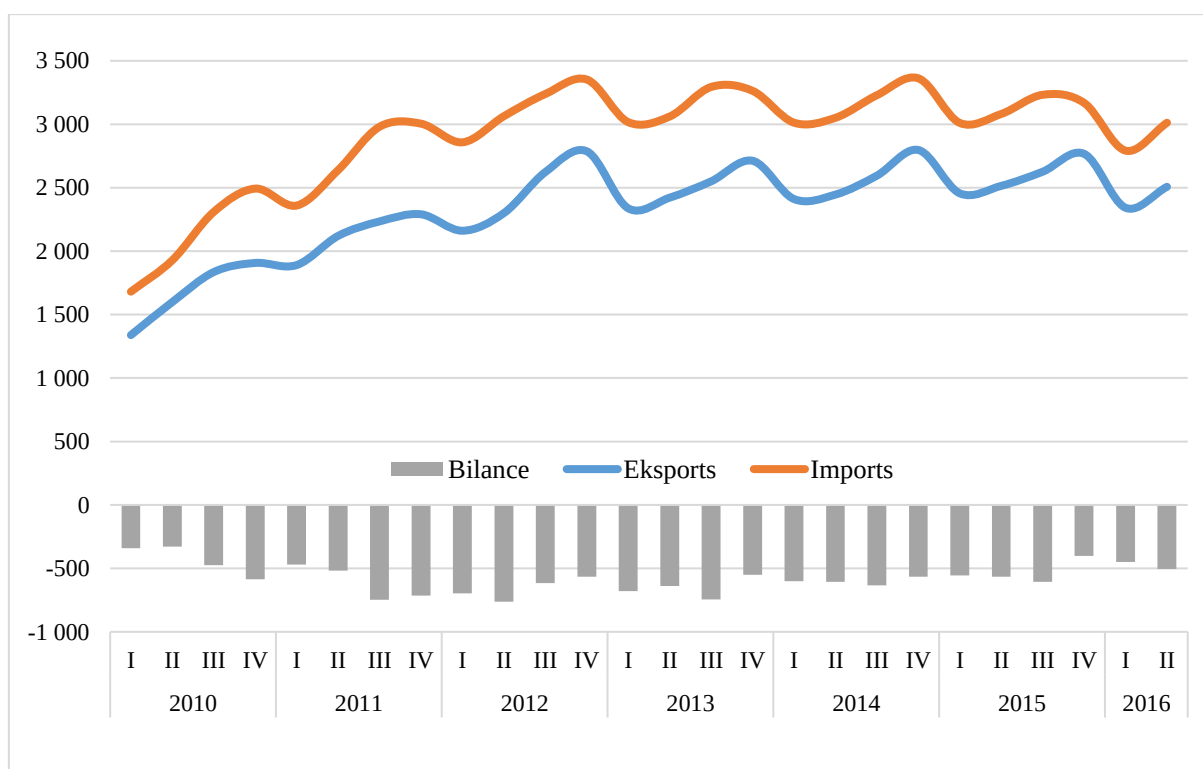
2015.gads Latvijas eksportētājiem bijis izaicinājumu pilns, ņemot vērā NVS valstu nacionālo valūtu vērtību straujo kritumu, negatīvo ietekmi no noteiktajām sankcijām atsevišķām pārtikas precēm, kas tiek eksportētas uz Krieviju, un jauno sankciju vilni, Krievijai aizliedzot zivju produkcijas importu jo Latvijas un Igaunijas, kā arī piena kvotu sistēmas atcelšanu ES. Visi iepriekš minētie faktori bremsējuši Latvijas preču eksporta attīstību

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

iepriekšējā gadā. Tomēr stabilā ekonomiskā izaugsme galvenajos ES valstu noieta tirgos, augstā graudu raža un eksporta apjomu palielinājums ārpus ES robežām, it īpaši uz tādām valstīm kā Alžīrija, Apvienotie Arābu Emirāti un Turcija spēja ne tikai kompensēt augstāk minēto faktoru negatīvo ietekmi, bet pat palielināt kopējo preču eksporta vērtību. Aizvadītajā gadā Latvijas preču eksporta vērtība sasniedza vēsturiski augstāko līmeni pēdējo 25 gadu laikā jeb 10 363,2 milj. *euro* un salīdzinājumā ar 2014.gadu palielinājās par 1,1%.

Lai gan preču eksporta vērtība 2015.gadā ir palielinājusies, tomēr eksporta pieaugums ir bijis zemākais pēckrīzes periodā. Taču pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos un situācijā, kad pasaules tirgos ir vērojamas ilgstoši zemas izejvielu cenas, šāds pieaugums vērtējams kā apmierinošs.

Pretstatā eksporta kāpumam preču imports 2015.gadā uzrādīja kritumu 1,3% apmērā. Samazinājums ir fiksēts lielākajai daļai no preču kategorijām, ko nedaudz kompensēja mehānismu un elektroierīču, satiksmes līdzekļu, kā arī ķīmiskās rūpniecības ražojumu importa pieaugums. Atšķirības eksporta un importa pieaugumos pagājušajā gadā ir noteikušas uzlabojumus preču ārējās tirdzniecības bilanci, deficītam samazinoties no 10,2% no IKP 2014.gadā līdz 8,8% no IKP 2015.gadā.

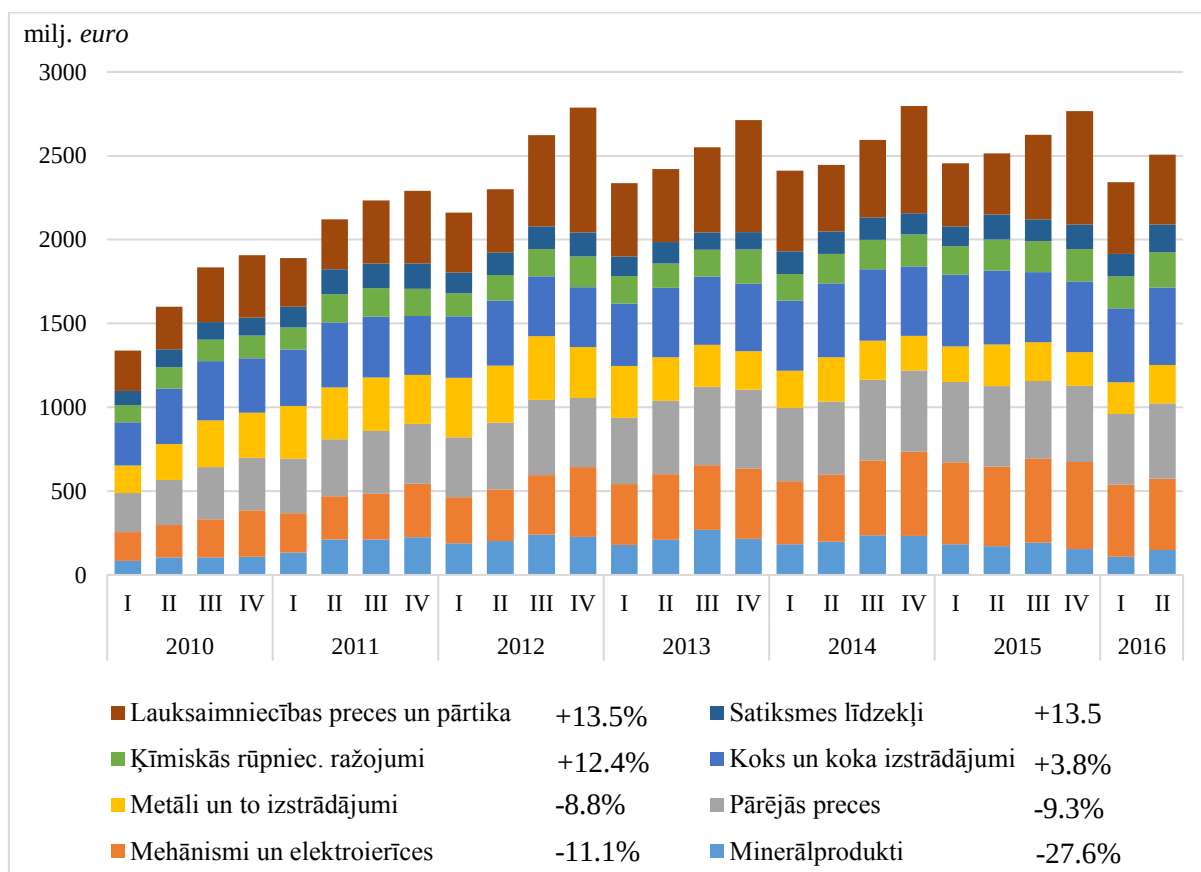

1.37. att. Latvijas preču ārējās tirdzniecības balance, faktiskajās cenās, milj. euro

2016.gada pirmajos septiņos mēnešos kopumā vērojama negatīva preču eksporta attīstības dinamika, ko noteica galvenokārt elektroierīču un elektroiekārtu preču reeksporta samazinājums ES tirgū, kā arī vājais pieprasījums NVS dalībvalstīs to nacionālo valūtas vērtības samazināšanās dēļ. Papildu tam zemās naftas cenas pasaules biržās būtiski ietekmēja minerālproduktu eksporta vērtību. Tādējādi preču eksporta vērtība š.g. septiņos mēnešos ir par 3,2% jeb par 185,3 milj. *euro* mazāka nekā iepriekšējā gada attiecīgajā laika periodā. Taču jāatzīmē, ka atsevišķos mēnešos bija arī pozitīvi gada pieaugumi, kas nedaudz kompensēja straujo eksporta vērtības kritumu šā gada janvārī un jūlijā.

Analizējot eksporta struktūru preču kategoriju griezumā, lielākā negatīvā ietekme eksporta samazinājumā šogad bija elektroierīču un elektroiekārtu kategorijai, tās eksporta FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

vērtībai samazinoties par 19,2% jeb 151,6 milj. *euro*. Elektroierīču eksporta ievērojamais kritums visticamāk ir saistīts ar izmaiņām pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) likumā, ieviešot PVN apgrieztās maksāšanas kārtību elektrotehnikas, datortehnikas un mobilo telefonu piegādēm, tādējādi samazinot fiktīva eksporta iespējas. Īstermiņā tas negatīvi ietekmēs šīs nozares eksportu, taču ilgtermiņā padarīs biznesa vidi konkurētspējīgāku. Lai gan elektroierīču un elektroiekārtu preču eksporta kategorija ir daudzveidīga un atsevišķām precēm ar mazu īpatsvaru ir fiksēts neliels eksporta kāpums, tomēr tieši telefona aparātu (mobīlie telefoni) eksporta vērtības kritums par 151,9 milj. *euro* noteica kopējo šīs kategorijas eksporta kritumu.

1.38. att. Preču eksporta vērtība pa preču kategorijām milj. *euro* un š.g. pirmā pusgada pieaugums salīdzinājums ar 2015.gada pirmo pusgadu, %

Vēl viena preču kategorija, kurā fiksēts liels un ilgstošs eksporta kritums, ir minerālprodukti, tās eksporta vērtībai š.g. pirmajos septiņos mēnešos samazinoties par 27,4% jeb 114,3 milj. *euro*. Ievērojamais eksporta samazinājums naftas produktiem, kas pēc īpatsvara ir lielākā prece šajā preču kategorijā, ir saistīts ar zemajām naftas cenām pasaules biržās. Lai gan naftas cenas kopš gada sākuma pieauga, kopumā tās aizvien bija zemākas nekā pirms gada, un tikai š.g. augustā jēlnaftas cena pietuvojās iepriekšējā gada līmenim. Sagaidāms, ka naftas produktu eksporta vērtības kritums turpmākajos mēnešos mazināsies.

Nemot vērā, ka iepriekš minētajās preču kategorijās vietējo ražojumu īpatsvars ir neliels un importa datus ir fiksēti līdzvērtīgi kritumi gan šo preču kategoriju, gan preču eksporta kritumu kopumā š.g. septiņos mēnešos noteica galvenokārt reeksporta samazinājums.

Būtisks eksporta kritums š.g. septiņos mēnešos fiksēts arī tekstilizstrādājumiem – kopumā par 27,1% jeb 65,9 milj. *euro*. Eksporta samazinājums nav saistīts ar problēmām nozarē, bet gan ar iepriekšējā gada ļoti augsto bāzi, ko noteica vienreizējie vilnas ķemmdzijas

piegādes uz Igauniju un Poliju. Jāatzīmē, ka arī importa datos ir fiksēts būtisks tekstilizstrādājumu importa kritums, kas tiešā veidā ir atkarīgs no eksporta plūsmas. Ja uz Igauniju tiek eksportētas vilnas ķemmdzijas preces, kuras nav sagatavotas tirdzniecībai, tad importētas tiek jau ķemmdzijas preces, kuras ir gatavas mazumtirdzniecībai. Savukārt Polijas gadījumā ir pretēji. Tādējādi jāsecina, ka tekstilizstrādājumu eksporta kritumu noteica re-eksporta samazinājums. To apliecina apstrādes rūpniecības dati par tekstilizstrādājumu ražošanu, kas š.g. septiņos mēnešos pieauga par 6,8% un šīs nozares eksporta apgrozījums palielinājās par 10,1%.

Lai gan AS "KVV Liepājas metalurģs" ražošanas jauda 2015.gadā, kad uzņēmums bija atsācis darbību, nebija liela, tomēr ražošanas pārtraukšana pagājušā gada beigās negatīvi ietekmēja dzelzs un tērauda stieņu eksportu šogad, tā vērtībai samazinoties par 65,4% salīdzinājumā ar 2015.gada septiņiem mēnešiem. Metālu un to izstrādājumu kopējā preču eksporta vērtība šogad samazinājās par 12,2%, ko galvenokārt ietekmēja dzelzs un tērauda stieņu, kā arī dzelzs atkritumu eksporta kritums.

Detalizēta preču eksporta pieauguma struktūra pa preču kategorijām ir atspoguļota tabulā Nr.1.3.

1.3. tabula. Preču eksporta pieauguma struktūra pa preču kategorijām

Preču kategorija	2015 I-VII, milj. euro	2016 I-VII milj. euro	Pieaugums, milj. euro	Pieaugums, %
Elektroierīces un elektroiekārtas	790,6	639,1	-151,6	-19,2%
Mīnerālprodukti	416,9	302,6	-114,3	-27,4%
Metāli un to izstrādājumi	544,6	478,1	-66,5	-12,2%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	243,0	177,1	-65,9	-27,1%
Mehānismi un ierīces	346,7	360,8	14,1	4,1%
Koks un koka izstrādājumi	1 012,1	1 034,1	22,0	2,2%
Graudaugu produkti	116,2	164,0	47,9	41,2%
Pārējie pārtikas produkti	754,8	790,6	35,8	4,7%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	416,5	463,3	46,8	11,2%
Satiksmes līdzekļi	312,7	386,5	73,8	23,6%
Pārējās preces	870,4	843,0	-27,3	-3,1%
Kopējā preču eksporta vērtība	5 824,5	5 639,2	-185,3	-3,2%

Vienlaikus eksporta datos ir vērojami vairāki pozitīvi aspekti. Kārtējos rekordus turpina uzstādīt koka un koka izstrādājumu eksports, tā vērtībai sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni. Š.g. septiņos mēnešos koka eksporta vērtība bija 1 034,1 milj. euro, kas ir par 2,2% vairāk nekā pērnā gada attiecīgajā laikā periodā. Lai gan pieaugums nav straujš, attīstības dinamika ir stabila. Jāatzīmē, ka, lai arī nozares eksporta vērtība ir pieaugusi, tās eksporta fiziskais apjoms šajā laika periodā ir nedaudz samazinājies. Tas liecina par to, ka viens no galvenajiem iemesliem nozares eksporta kāpumam ir augstāka pievienotā vērtība koka izstrādājumu eksportā, kas vairāk nekā kompensējusi kokmateriālu cenu pazemināšanos eksporta tirgos. Tomēr bažas rada koksnes eksporta kritums š.g. jūlijā par 7,7%, kas ir straujākais samazinājums pēdējo četrpadsmit mēnešu laikā. Jūlijā eksports samazinājies uz daudzām valstīm, taču lielākais kritums fiksēts uz galveno koksnes noieta tirgu Lielbritāniju. Jūlijs ir bijis pirmais mēnesis, kad var noteikt Lielbritānijas referenduma ietekmi uz Latvijas preču eksportu uz šo valsti. Neskatoties uz sterliņu mārciņas vērtības būtisko kritumu pēc referenduma, kopējā preču eksporta vērtība uz Lielbritāniju jūlijā pat pieauga par 8,2%. Savukārt koka un koka izstrādājumu vērtība, kas eksporta struktūrā uz Lielbritāniju veido aptuveni divas trešdaļas, gan ir samazinājusies par 7,7%. Kopējo eksporta pieaugumu uz Lielbritāniju nodrošināja monitoru un projektoru eksporta aptuveni četrkārtš pieaugums, tādējādi pilnībā kompensējot koka eksporta kritumu. Jāatzīmē, ka sterliņu mārciņas vērtība samazinās jau visu šo gadu, taču šogad

eksports uz Lielbritāniju ir samazinājies tikai vienā mēnesī un š.g. pirmajos septiņos mēnešos kopā uzrādījis 6,4% pieaugumu salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Koka eksporta vērtība varētu samazināties arī turpmākajos mēnešos, taču tas nebūs ievērojams kritums.

Citas ar kokrūpniecību cieši saistītās nozares – mēbeļu eksports š.g. pirmajos septiņos mēnešos pieauga par 8,9%. Savukārt papīra un poligrāfijas izstrādājumu eksporta vērtība septiņos mēnešos samazinājās par 1,4%, kaut gan piecos mēnešos šīs nozares eksporta pieaugums vēl bija pozitīvs. Papīra izstrādājumu eksporta kritumu būtiski ietekmēja straujais kritums jūnijā (-10,2%). Sagaidāms, ka šīs nozares eksporta pieaugums atjaunosies līdz š.g. beigām.

Atzīstami pieauguma tempi šogad fiksēti lauksaimniecības un pārtikas preču kategorijā, tās eksporta vērtībai palielinoties par 9,6% salīdzinājumā ar 2015.gada septiņiem mēnešiem. Graudaugu eksporta straujais pieaugums par 41,2%, kas bija vēl pagājušā gada augstās ražas atskaņas, bija noteicošais faktors šīs preču kategorijas attīstībā. Pieaugums bija vērojams arī augļiem un dārzeņiem, svaigām un žāvētām zivīm, kā arī eļļas augu sēklām. Savukārt alkoholisko dzērienu eksports, kas veido lielāko daļu kopējā lauksaimniecības un pārtikas preču eksportā, uzrādīja kritumu 2,0% apmērā.

Līdz 2014.gada augustam, kad Krievija noteica embargo atsevišķiem pārtikas produktiem no ES dalībvalstīm, Krievija bija galvenais noieta tirgus Latvijas lauksaimniecības un pārtikas precēm kopumā. Divu gadu laikā Krievijas loma būtiski mazinājās ne tikai Latvijas pārtikas eksportā, bet arī kopējā eksportā. Ja 2013.gadā Krievija ar 11,6% lielu īpatsvaru kopējā Latvijas preču eksportā bija trešais lielākais noieta tirgus, tad š.g. septiņos mēnešos Krievijas tirgus īpatsvars samazinājās līdz 6,9%, ierindojoties aiz Baltijas valstīm un Vācijas kā ceturtais lielākais eksporta tirgus. Jāatzīmē, ka eksporta kritums ir vērojams gandrīz visās preču kategorijās, ko savukārt ietekmēja straujš rubļa vērtības kritums.

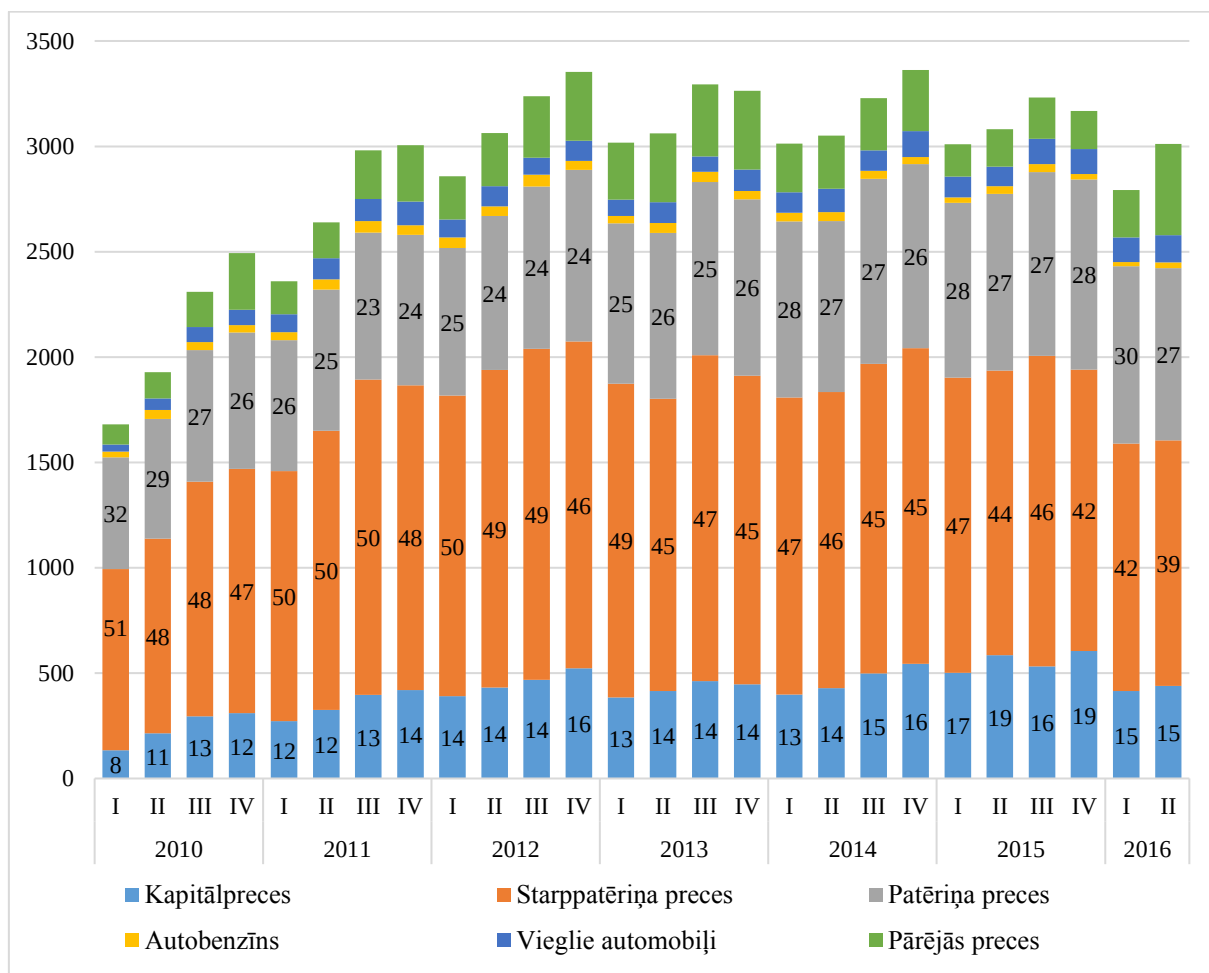
Lai gan Latvijas rūpnieku noskaņojuma novērtējums par eksporta apjomiem trešajam ceturksnim uzlabojies, tomēr zemās investīcijas un ekonomiskās norises Eiropā neliecina, ka tuvākajā nākotnē Latvijas preču eksports var būtiski palielināties.

Preču imports šā gada septiņos mēnešos samazinājās vēl straujāk par eksportu – kopumā par 5,8%. Tādējādi būtiski samazinājās preču ārējās tirdzniecības deficīts par 233,5 milj. *euro*. Kā jau minēts iepriekš, ņemot vērā lielo reeksporta īpatsvaru elektroiekārtu un elektroierīču un minerālproduktu kategorijās, tieši šajās kategorijās ir fiksēti lielākie preču importa vērtības kritumi.

1.4. tabula. Preču importa pieauguma struktūra pa preču kategorijām

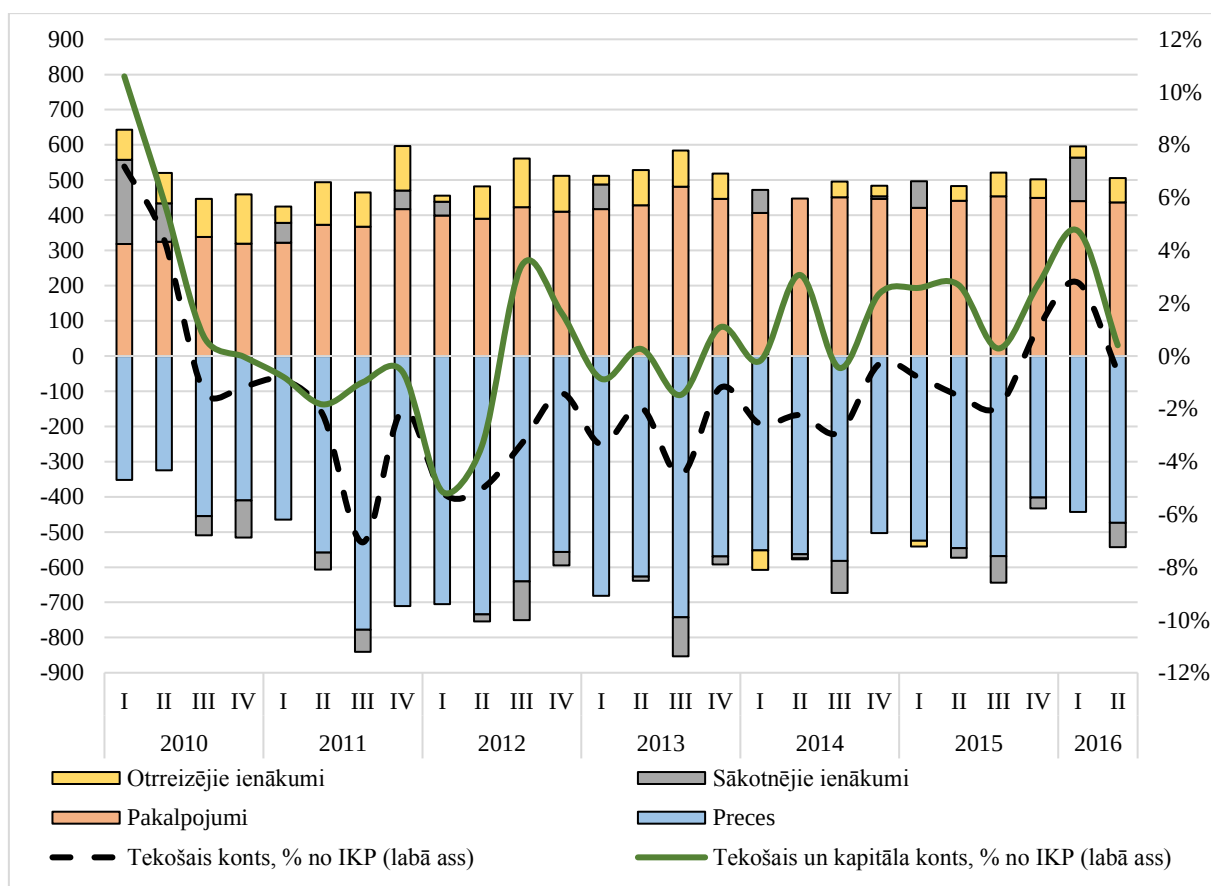
Preču kategorija	2015 I-VII, milj. <i>euro</i>	2016 I-VII milj. <i>euro</i>	Pieaugums, milj. <i>euro</i>	Pieaugums, %
Minerālprodukti	863,9	620,8	-243,1	-28,1%
Elektroierīces un elektroiekārtas	899,7	766,7	-133,1	-14,8%
Metāli un to izstrādājumi	600,2	506,5	-93,7	-15,6%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	316,4	264,8	-51,6	-16,3%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	409,9	383,3	-26,6	-6,5%
Mehānismi un ierīces	672,8	664,2	-8,6	-1,3%
Alkoholiskie dzērieni	164,3	175,7	11,4	6,9%
Pārējie pārtikas produkti	885,4	920,6	35,1	4,0%
Satiksmes līdzekļi	641,7	684,3	42,6	6,6%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	733,3	783,4	50,2	6,8%
Pārējās preces	1008,6	1007,2	-1,3	-0,1%
Kopējā preču importa vērtība	7196,2	6777,4	-418,8	-5,8%

Papildu tam būtisks importa samazinājums fiksēts arī metālu un to izstrādājumu precēm, kas ir saistīts ar zemākiem ražošanas apjomiem Latvijā šajā nozarē. Savukārt tekstilizstrādājumu importa kritumu noteica iepriekšējā gada augstā bāze. Vājš ārējais pieprasījums, izejvielu cenu kritums pasaules biržās un vājā investīciju aktivitāte noteica strauju kapitālpreču un starppatēriņa preču importu kritumu š.g. pirmajā pusgadā attiecīgi par 21,4% un 15,0% salīdzinājumā ar 2015.gada pirmo pusgadu. Neskatoties uz to, ka iekšzemes pieprasījums šogad pieaug, patēriņa preču imports bija iepriekšējā gada līmenī, kas visticamāk skaidrojams ar zemākām preču izmaksām izejvielu cenu krituma dēļ.

1.39. att. Preču imports pa preču kategorijām, milj. euro, un kapitālpreču, starppatēriņa preču un patēriņa preču īpatsvars kopējā importā, %

Maksājumu bilances tekošā konta deficīts 2015.gadā sasniedza 0,8% no IKP, kas ir par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā gadu iepriekš. Tekošā konta deficīta samazinājumu 2015.gadā labvēlīgi ietekmēja preču ārējās tirdzniecības deficīta sarukums, galvenokārt preču importa samazinājuma dēļ, kamēr preču eksports saglabāja pozitīvu pieaugumu. Papildu tam mazākas iemaksas ES budžetā un ienākošā ES fondu plūsma arī veicināja tekošā konta deficīta samazinājumu. Kopumā jāatzīmē, ka tekošā konta deficīts samazinās jau trešo gadu pēc kārtas un trīs gadu vidējais līmenis ir -1,8% no IKP. Šāds tekošā konta deficīts nerada bažas par tā finansēšanu un ilgtspēju, tāpēc ka tekošā konta deficītu pilnībā nosedz ES fondu līdzekļu ieplūdes kapitāla kontā. Maksājumu bilances konta dinamika ir atspoguļota attēlā Nr.1.40.

1.40. att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais un kapitāla konti procentos no IKP⁷

Līdzīgas tendences kā 2015.gadā maksājumu bilancē bija vērojamas arī 2016.gada pirmajā pusgadā kopumā. Š.g. otrajā ceturksnī bija fiksēts neliels tekošā konta deficīts, tādējādi tika pārtraukta divu iepriekšējo ceturkšņu situācija, kad tekošais konts bija ar pārpalikumu. Tomēr pirmajos sešos mēnešos tekošais konts joprojām uzrāda pārpalikumu – 115,2 milj. euro apmērā pretstatā 135,0 milj. euro deficītam pērnā gada pirmajā pusē. Pārpalikuma veidošanos galvenokārt ietekmēja ES fondu ieplūdes ienākumu kontos, kā arī preču konta deficīta sarukums preču importa straujāka krituma dēļ.

Atšķirībā no preču eksporta, pakalpojumu eksporta attīstības dinamika šā gada laikā ir pozitīva, neskatoties uz to, ka nerezidentiem sniegto transporta pakalpojumu vērtība samazinājās par 7,4%. Pieaugošā konkurence transporta nozarē Baltijas jūras reģionā atspoguļojas tranzīta plūsmas kritumā, tādējādi negatīvi ietekmējot nerezidentiem sniegto ostu un dzelzceļa pakalpojumu apjomu. To nespēja kompensēt pieaugums autotransporta un gaisa transporta pakalpojumu eksportā. Savukārt, pateicoties telesakaru un informācijas pakalpojumu eksportam, kā arī ieņēmumiem no tūrisma, kopējo pakalpojumu eksporta vērtība pieauga par 4,1%. Pozitīvi vērtējams, ka Latvijas pakalpojumu struktūrā pieaug pakalpojumi ar augstu pievienoto vērtību eksports (telesakaru pakalpojumi, informācijas un datorpakalpojumi), kam ir daudz lielāks attīstības potenciāls nekā transporta pakalpojumiem, taču to īpatsvars joprojām saglabājas zems. Lai gan transporta pakalpojumu īpatsvars samazinās, tam ar 37,7% lielo īpatsvaru joprojām ir vadošā loma kopējā pakalpojumu eksporta vērtībā. Šis pakalpojumu nozares nākotnē būtiska nozīme būs spējai gan jauno kravu piesaistīšanai kopumā, gan kravu diferencēšanai.

⁷ Datu avots: Latvijas Banka

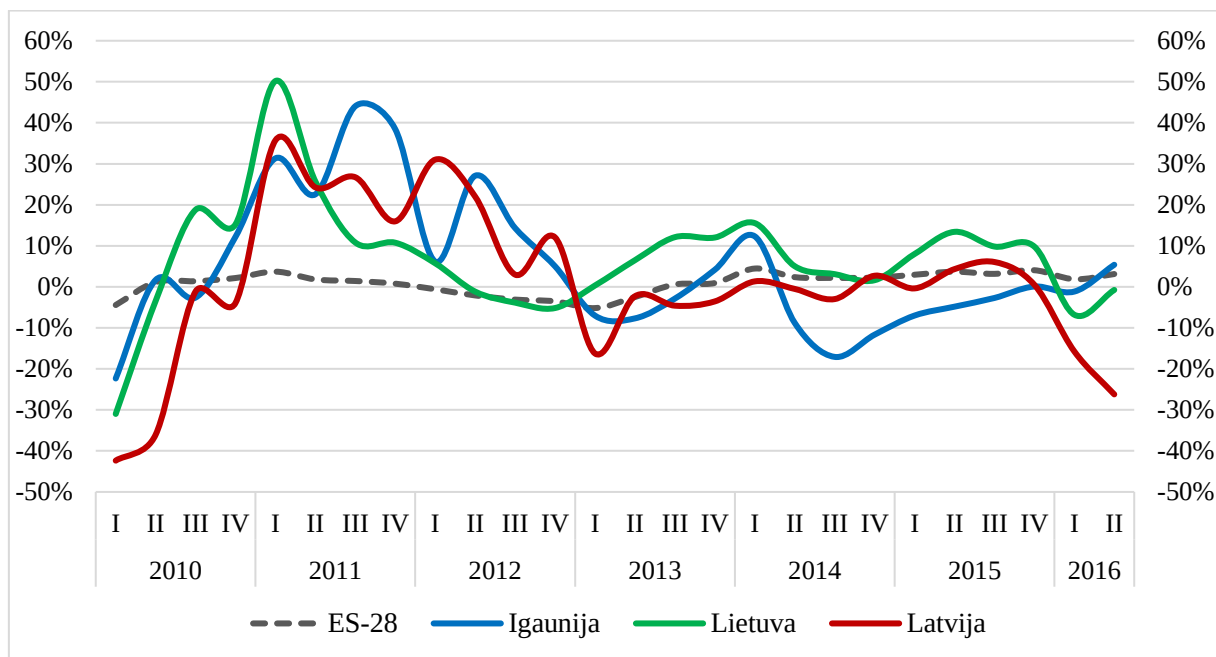
FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

Arī pakalpojumu imports 2016.gada pirmajā pusgadā pieauga, ko galvenokārt veicināja Latvijas iedzīvotāju tēriņu pieaugums ārvalstīs. Kopumā pakalpojumu konta saldo praktiski neizmainījās, pārpalikumam pieaugot par 1,5% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusi.

Sākotnējo ienākumu konta pārpalikums pieauga par 8,1 milj. *euro* līdz 56,0 milj. *euro* š.g. pirmajos sešos mēnešos. To ietekmēja ES fondu līdzekļu ieplūde un Latvijas uzņēmumu peļņas rādītāju uzlabošanās ārvalstīs. Jāatzīmē, ka debeta pusē bija būtiskas izmaiņas, kas tomēr mazināja konta pārpalikumu. Tā š.g. pirmajā pusē tiešajiem investoriem Latvijā bija izmaksātas dividendes 398,9 milj. *euro* apmērā, kas ir par 4,6% vairāk nekā 2015.gadā pirmajā pusgadā. Otrreizējo ienākumu konta bilances izmaiņas kredīta pusē noteica ES fondu ieplūdes. Savukārt izmaiņas bilances debeta pusē ir saistītas ar mazākām iemaksām ES budžetā. Tādējādi otrreizējo ienākumu konta pārpalikums palielinājās par 75,2 milj. *euro* līdz 100,4 milj. *euro*.

1.2.7. Investīcijas

Investīciju pieauguma tempi Latvijā tāpat kā ES valstīs kopumā, saglabājas zemā līmenī un investīciju apjoms ES kopumā joprojām būtiski atpaliek no pirmskrīzes līmeņa. Investīciju aktivitāte 2015.gadā Latvijā bija svārstīga, taču investīciju paātrinājums, pateicoties atsevišķu projektu realizācijai gada otrajā un trešajā ceturksnī, nodrošināja, ka bruto pamatkapitāla veidošana kopumā 2015.gadā pieauga par 2,8% salīdzinājumā ar 2014.gadu. Jāatzīmē, ka investīciju apjoms 2015.gadā atpalika vairāk par trešdaļu no 2007.gadā sasniegtā līmeņa, kad augstas, bet tajā pašā laikā neproduktīvas investīcijas nekustamā īpašuma nozarē ļāva sasniegt vēsturiski augstāko investīciju līmeni. Investīcijas 2015.gadā bija arī par 5,7% zemākas salīdzinājumā ar 2005.gadu, kad bija vērojama sabalansētāka ekonomikas izaugsme. Lai gan investīciju aktivitāte ir vāja, bruto pamatkapitāla veidošanas īpatsvars IKP pēdējos piecos gados saglabāties stabils un svārstās ap 23,0%. Bruto pamatkapitāla veidošanas dinamika atspoguļota attēlā Nr.1.41.

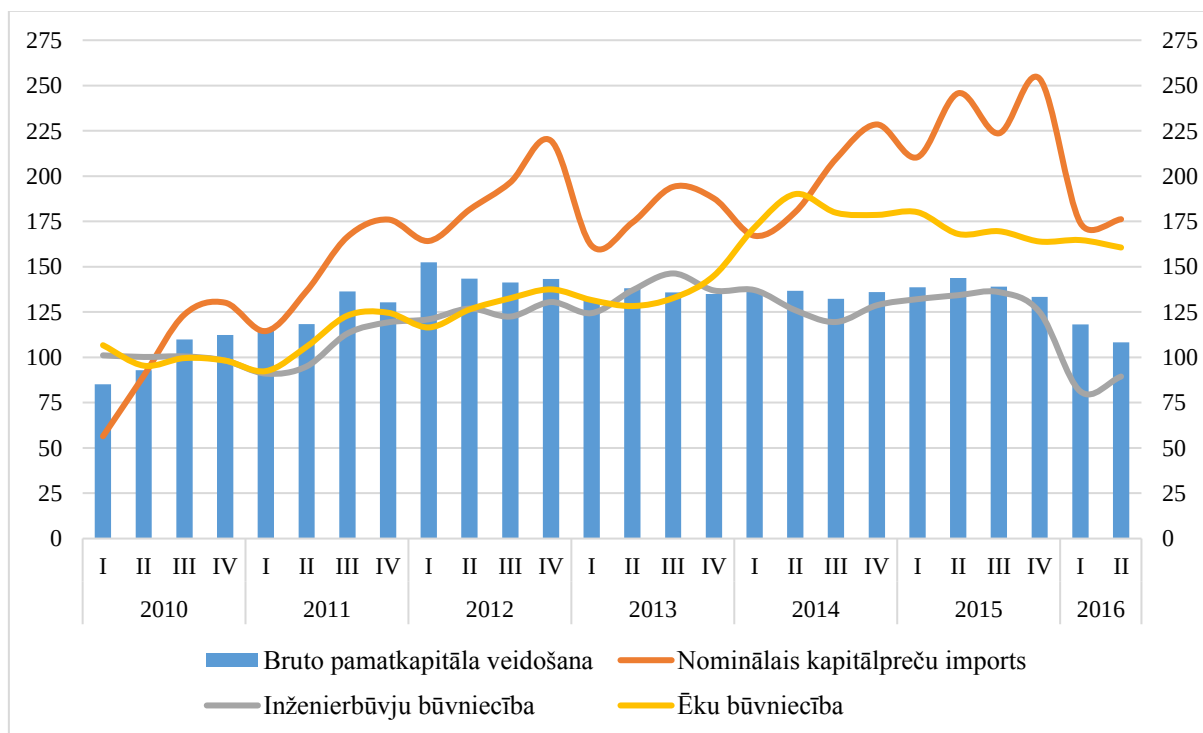
1.41. att. Bruto pamatkapitāla veidošanas pieaugums Baltijas valstīs un ES, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni, 2010.gada salīdzināmās cenās, %⁸

⁸ Datu avots: ES statistikas birojs Eurostat

Būtisks investīciju kritums kavē straujāku Latvijas ekonomisko izaugsmi šogad. Ja IKP 2016.gada pirmajā pusgadā pieauga par 2,1% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu, tad bruto pamatkapitāla veidošanas apjoms attiecīgajā laika periodā samazinājās jau par 21,8%. Tādējādi būtiski samazinājās arī bruto pamatkapitāla veidošanas īpatsvars IKP š.g. pirmajā pusē – līdz 14,6%.

Iespaidīgo investīciju samazinājumu izskaidro dažādi iekšējie un ārējie faktori. Saistošo noteikumu apstiprināšanas dēļ būtiski kavējas iepriekšplānoto ES fondu investīciju plūsma. Jāatzīmē, ka ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda budžeta plūsma kopš 2014.gada pieaug, taču salīdzinājumā ar 2007.-2013.gada plānošanas perioda plūsmu tā ir krietni mazāka. Kopumā tiek prognozēts, ka 2016.gadā tiks apgūts 560 milj. *euro* ES struktūrfondu līdzekļu, kas ir par 24,4% jeb 181 milj. *euro* mazāk salīdzinājumā ar 2015.gadu. ES fondu līdzekļu plūsmas kritumu apliecina nefinanšu investīciju kritums un konsolidētā kopbudžeta investīcijas pamatkapitālā, to apjomiem š.g. pirmajā pusgadā samazinoties attiecīgi par 25,0% un 41,5%. ES struktūrfondu apgūšanas kavēšanās atspoguļojās arī būvniecības nozares pievienotās vērtības kritumā par 19% š.g. pirmajā pusgadā, visvairāk ietekmējot inženierbūvniecību. Vājus būvniecības rezultātus apliecina arī fakts, ka nefinanšu investīciju lielākais kritums (-32,2%) š.g. pirmajā pusgadā fiksēts tieši dzīvojamās mājās, citās ēkās un būvēs.

Investīciju aktivitātes vājums atspoguļojās arī būtiskā kapitālpriekšrocību jeb pamatlīdzekļu importa samazinājumā. Ja kopējā preču importa vērtība š.g. pirmajos sešos mēnešos samazinājās par aptuveni 4,7%, tad kapitālpriekšrocību importa vērtība saruka par 21,4% salīdzinājumā ar pērnā gada atbilstošo periodu. Tādējādi kapitālpriekšrocību īpatsvars kopējā preču importā samazinājies par 3 procentpunktiem līdz 14,7% š.g. pirmajos sešos mēnešos. Jāatzīmē, ka kapitālpriekšrocību importa vērtības samazinājums noticis arī uz preču cenu krituma rēķina, taču noteicošā loma tomēr bija apjomu sarukumam. Kapitālpriekšrocību importa apjomu sarukumu noteica būtisks apstrādes rūpniecības un transporta nozares nefinanšu investīciju kritums tehnoloģiskās iekārtās un mašīnās. Kopumā nefinanšu investīciju apjoms iekārtās un mašīnās š.g. pirmajā pusgadā samazinājās par 24,1%. Investīciju raksturojošo rādītāju dinamika ir atspoguļota attēlā Nr.1.42.

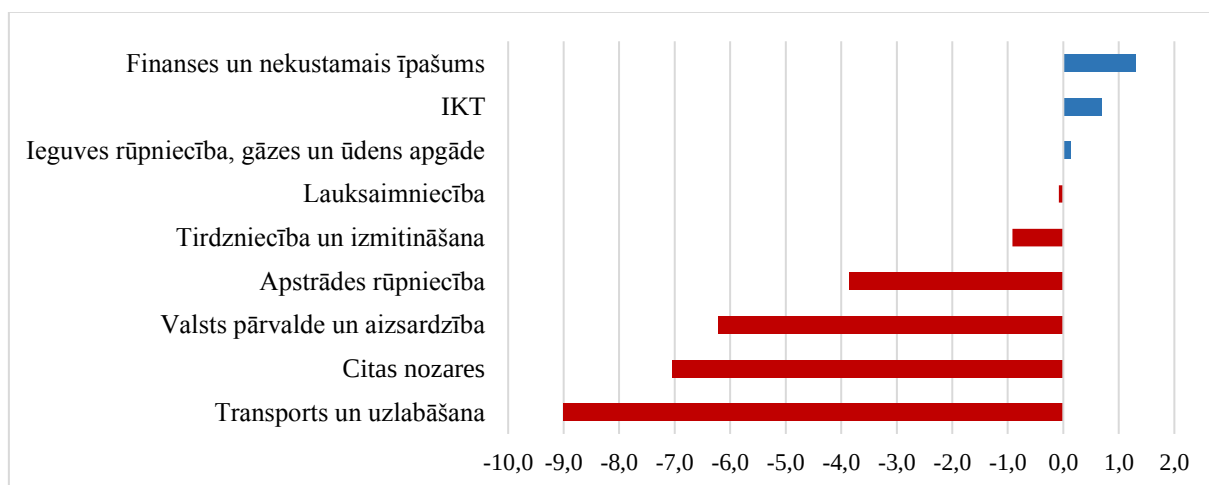
1.42. att. Investīcijas raksturojošie rādītāji, 2010=100

Turklāt ārējie ekonomiskie un politiskie faktori negatīvi iespaido investoru noskaņojumu. No maksājumu bilances datiem var redzēt, ka pēdējos gados pieaug dividenžu izmaksas par iepriekš veiktajām investīcijām Latvijā, tādējādi samazinot reinvestētās peļņas apjomu. Ja 2011.-2012.gadā ārvalstu investoriem kopumā bija izmaksāti 625,6 milj. *euro*, sākot ar 2013.gadu, katru gadu tiek izmaksāts vairāk nekā pusmiljards *euro*. Savukārt š.g. pirmajos divos ceturkšņos ārvalstu investoriem tika izmaksāts gandrīz 400 milj. *euro* dividenžu.

Analizējot nefinanšu investīcijas nozaru griezumā, jāsecina, ka, izņemot atsevišķas uz pakalpojumiem vērstās nozares, pārējās nozarēs ir fiksēti investīciju apjoma samazinājumi. Lielākais investīciju kritums š.g. pirmajā pusgadā bija transporta un uzglabāšanas nozarē, kur investīciju apjoms samazinājies par 46,9% salīdzinājumā ar pērnā pirmo pusgadu. No 2010.gada beigām investīcijas šajā nozarē uzrādīja augšupejošu dinamiku, ko stimulēja pieejamie ES struktūrfondu līdzekļi, realizējot nozīmīgus infrastruktūras projektus. Līdz ar to, noslēdzoties iepriekšējam ES fondu plānošanas periodam, bija sasniegta augsta bāze. Savukārt jaunā ES fondu plānošanas perioda līdzekļu apguve aizkavējusies, tāpēc šogad investīcijas šajā nozarē samazinājās gandrīz uz pusi. Līdzīga situācija ir vērojama arī valsts pārvaldes un aizsardzības jomā.

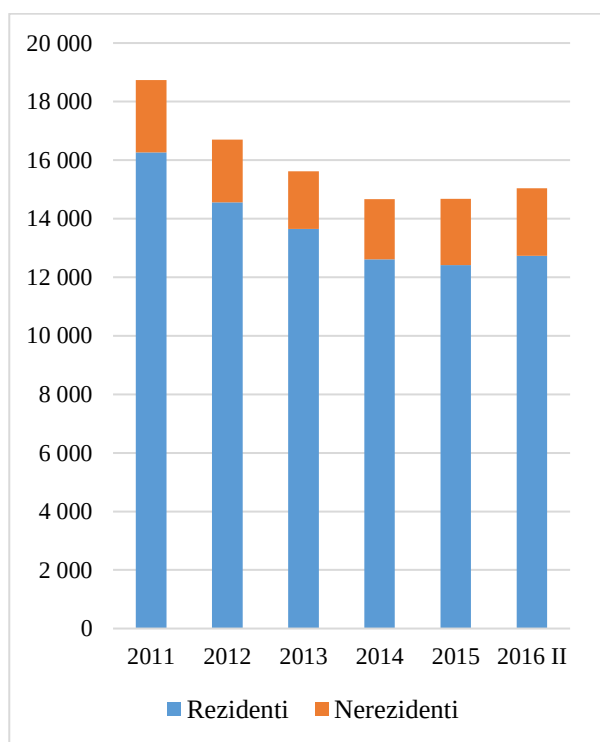
Nemot vērā, ka investīcijas apstrādes rūpniecībā rada potenciālu ražošanas palielināšanai, tiešā veidā ietekmējot eksportspēju, tad negatīvi vērtējams straujš investīciju kritums šajā nozarē kopumā par 27,3% š.g. pirmajā pusē. Straujākie kritumi ir fiksēti pārtikas, poligrāfijas un automobiļu preču ražošanā. Turklāt investīciju kritums otrajā ceturksnī paātrinājās. Apstrādes rūpniecības investīciju samazinājums ir fiksēts gan ēkās (ražošanas telpas un noliktavas), gan tehnoloģiskajās iekārtās. Lai gan situācija apstrādes rūpniecības apakšnozarēs ir dažāda, ilgstošs investīciju kritums apstrādes rūpniecībā kopumā varētu rezultēties nozares attīstības tempu piebremzēšanās vidējā termiņā.

Tādās nozarēm kā izglītība, būvniecība, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi, kuras savā veidā ir atkarīgas no ES fondu līdzekļu pieejamības, arī fiksēti samērā būtiski nefinanšu investīciju kritumi. Starp nozarēm, kuras uzrādīja nefinanšu investīciju pieaugumu š.g. pirmajā pusgadā, var atzīmēt finanšu sektoru, kā arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozari, kur reģistrēta investīciju palielināšanās par attiecīgi 24,3% un 14,0%. Investīciju pieaugums finanšu nozarē visticamāk ir saistīts ar striktāku prasību ieviešanu pret nelegāli iegūto naudas līdzekļu legalizāciju, kā arī ar šīs nozares digitalizāciju un attālināto apkalpošanas iespēju paplašināšanu. Nefinanšu investīciju devums pa nozarēm kopējā nefinanšu investīciju pieaugumā ir attēlots attēlā Nr.1.43.

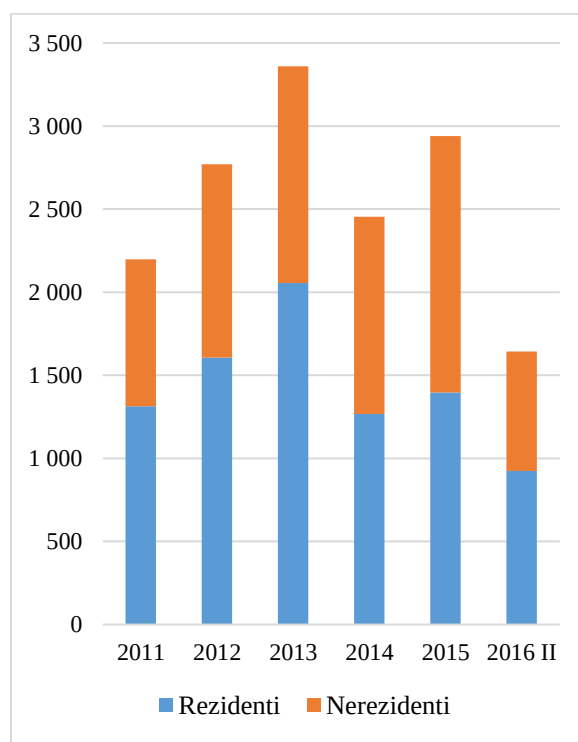

1.43. att. Nefinanšu investīcijas, devums pieaugumā pa nozarēm 2016.gada pirmajā pusgadā pret 2015.gada pirmo pusgadu, procentpunkti

Kopējais komercbanku kredītportfelis š.g. otrā ceturkšņa beigās sasniedza 15,0 miljardus *euro*. Salīdzinājumā ar š.g. pirmo ceturksni kredītportfelis pieauga par 2,4% un bija par 2,0% lielāks nekā pērnā gada otrā ceturkšņa beigās. Atšķirībā no citiem ceturkšņiem, kad minimālo kredītportfeļa pieaugumu nodrošināja nerezidentu portfeļa pieaugums, 2016.gada otrajā ceturksnī galvenais virzītājspēks jau bija Latvijas uzņēmumu portfeļa pieaugums kopumā par 5,5% salīdzinājumā ar pērnā gada otro ceturksni, kamēr mājāsaimniecību kredītportfelis turpināja samazināties (-3,3%). Taču jāatzīmē, ka mājāsaimniecību portfeļa atlikumu apjomu kritums kļūst arvien mazāks un salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni samazinājies vien par 0,1%. Kopējo kredītportfeļa kāpumu stimulēja arī nerezidentu daļa, tai pieaugot par 3,8% salīdzinājumā ar pērnā gada otro ceturksni. Kopējā kredītportfelī rezidentu īpatsvars pēdējā gada laikā praktiski nav mainījies, š.g. otrā ceturkšņa noslēgumā veidojot 84,7%. Neskatoties uz to, ka nerezidentiem izsniegto kredītu apjoms ir samērā neliels kopējā apjomā, tā īpatsvars pēdējo pusotru gadu stabili turas 15% līmenī.

1.44. att. Latvijas komercbanku kredītportfelis, milj. euro

1.45. att. No jauna izsniegto kredītu apjoms, milj. euro⁹

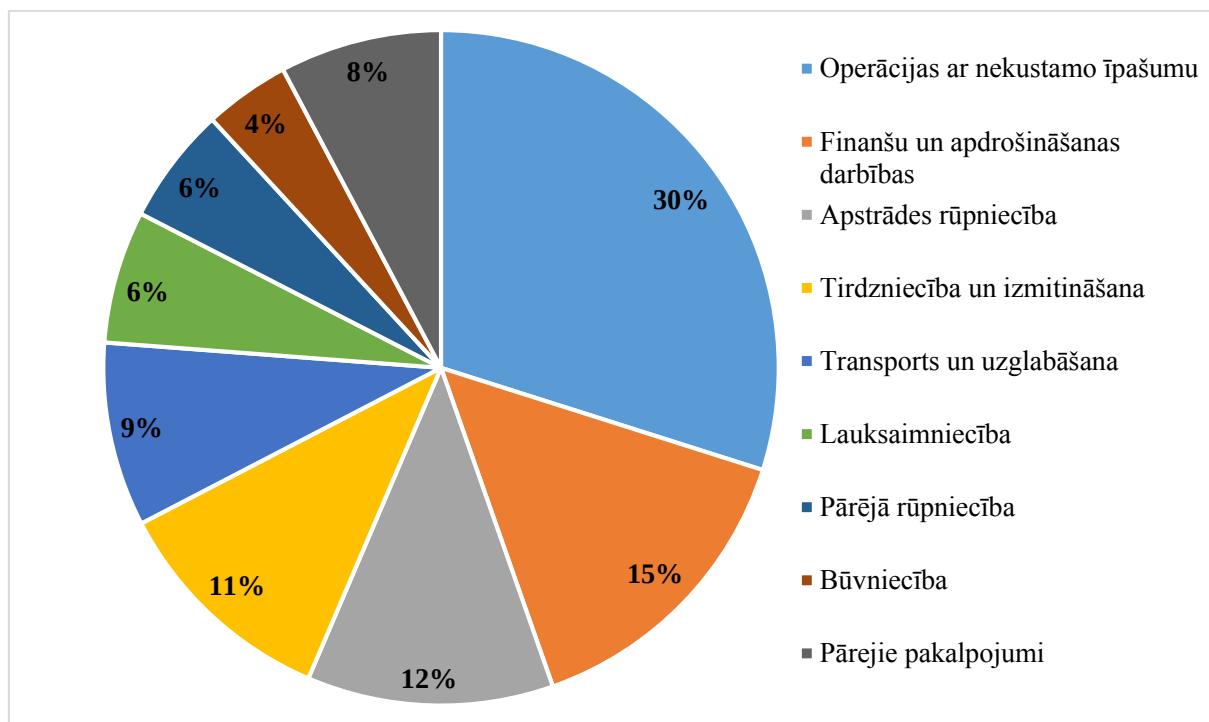
Komercbanku kopējā kredītportfeļa kvalitāte turpina uzlaboties. Š.g. otrajā ceturksnī ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars banku kopējā portfelī samazinājās no 6,8% 2015.gada otrajā ceturksnī līdz 5,1%. Pozitīvas tendences bija vērojamas gan rezidentu mājāsaimniecību, gan uzņēmumu portfelī. Savukārt pretējas tendences bija vērojamas nerezidentu kredītu portfelī, kur virs 90 dienām kavēto kredītu īpatsvars palielinājies līdz 7,9%.

Lai arī mājāsaimniecību kopējais kredītportfelis turpina samazināties, jauno kredītu apjoms š.g. pirmajā pusgadā pieauga par 73,5 milj. *euro* līdz 264,9 milj. *euro* salīdzinājumā ar 2015.gada pirmo pusgadu. Visstraujāk pieauga kredīti mājokļa iegādei un remontam. Papildu tam jāatzīmē, ka š.g. otrajā ceturksnī mājāsaimniecību noguldījumu apjoms gada laikā palielinājās par 390,3 milj. *euro* un sasniedza vēsturiski augstāko līmeni – 5 569,7 milj. *euro*, ko veicina augošā darba samaksa un nodarbinātības līmenis tautsaimniecībā. Šāda kredītu un

⁹ Datu avots: FKTK

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

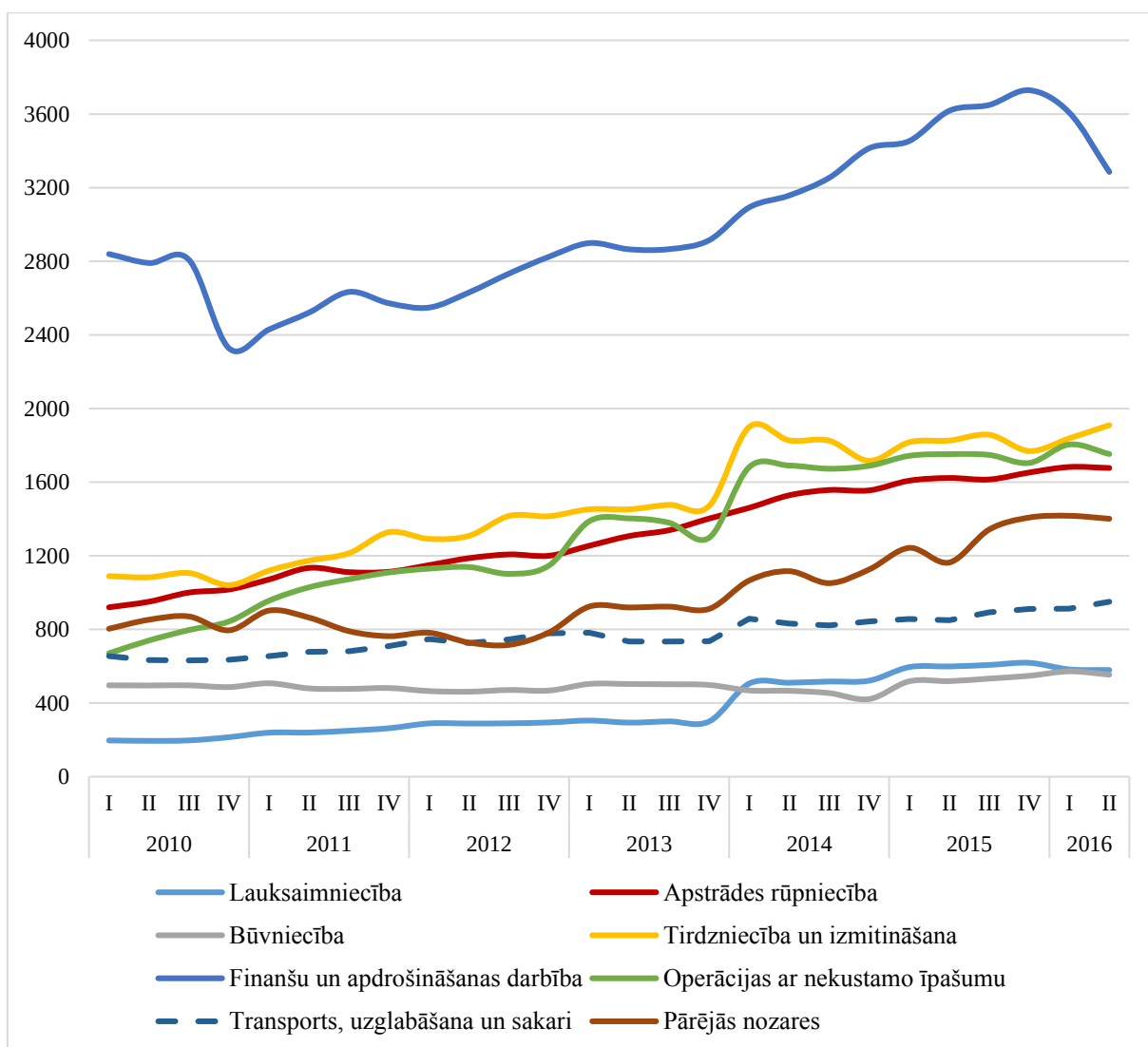
noguldījumu dinamika norāda uz to, ka kredītu atmaksa notiek intensīvāk par jauno kredītu izsniegšanu un mājsaimniecības ir piesardzīgas, nesteidzoties uzņemties jaunas kredītsaistības. 2015.gadā mājsaimniecību noguldījumu īpatsvars IKP pieauga līdz 22,1%. Lai gan noguldījumu līmenis pieaug, tā īpatsvars iekšzemes kopproduktā vēl atpaliek no ES vidējā līmeņa. Arī noguldījumu līmenis uz vienu Latvijas iedzīvotāju un attiecībā pret vidējo darba samaksu ir zems. Tas norāda uz to, ka noguldījumiem iedzīvotāji var novirzīt ierobežotu daļu savu ienākumu pēc visu nepieciešamo preču iegādes un pakalpojumu apmaksas.

1.46. att. Tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu atlikumu struktūra 2016.gada otrajā ceturksnī, % no kopējā apjoma¹⁰

Tautsaimniecības nozarēm izsniegto kredītu atlikumu struktūra nav būtiski mainījies salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu, izņemot finanšu un apdrošināšanas nozari, kuras īpatsvars uzņēmumu kredītportfelī pieauga no 10,8% 2015.gada otrā ceturkšņa beigās līdz 14,7% š.g. otrā ceturkšņa beigās. Joprojām nekustamo īpašumu nozarei ir vislielākais kredītsaistību apmērs. Kopumā 2016. gada otrajā ceturksnī uzņēmumu kredītu atlikuma apjoms pieauga par 384,5 milj. *euro*, ko galvenokārt veicināja no jauna izsniegto kredītu pieaugums par 266,3 milj. *euro*. Jauno kredītu izsniegšanas pieaugums š.g. pirmajos sešos mēnešos fiksēts lielākai daļai no tautsaimniecības nozarēm. Taču visstraujāk jauno kredītu izsniegšana pieauga nekustamo īpašumu, finanšu un apdrošināšanas, kā arī tirdzniecības un rūpniecības nozarēs. Savukārt jauno kredītu izsniegšanas kritums fiksēts ūdens apgādes, informācijas un komunikācijas, kā arī būvniecības nozarēs. Uz doto brīdi būvniecības nozarē aktīvāk tiek atmaksāti esošie kredīti, bet jauna aktīva kreditēšana nozarē nenotiek. Jāatzīmē, ka šīs nozares īpatsvars gan tautsaimniecības pievienotajā vērtībā, gan kredītportfelī šogad sarucis visstraujāk salīdzinājumā ar citām nozarēm.

¹⁰ Datu avots: FKTK

1.47. att. Uzkrātās ārvalstu tiešās investīcijas Latvijā, milj. euro¹¹

Atsevišķu vienreizēju faktoru un metodoloģijas īpatnību dēļ šogad vērojama visai netipiska situācija ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) dinamikā Latvijā. Uzkrātās ĀTI kopumā š.g. otrā ceturkšņa beigās sasniedza 13,2 miljardus *euro*, kas ir par 1,4% vairāk nekā pērnā gada attiecīgajā periodā. Savukārt ienākošo ĀTI balance šogad ir negatīva. Ja 2015.gada pirmajā pusē ienākošo ĀTI apjoms bija pozitīvs, veidojot 365,4 milj. *euro*, tad š.g. pirmajā pusgadā ienākošo ĀTI balance bija -279,1 milj. *euro*. Ienākošo ĀTI plūsmas apjoma kritumu noteica pašu kapitāla samazinājums par 583,3 milj. *euro*. Viens no galvenajiem faktoriem, kas noteica pašu kapitāla samazinājumu, bija *Swedbank AS* pamatkapitāla samazinājums par 367,9 milj. *euro*. 2015.gada beigās bankas kopējais kapitāla pietiekamības rādītājs bija 39,28%, kamēr regulatora noteiktā prasība ir 12,8%¹², tādējādi būtisks pamatkapitāla samazinājums ir saistīts ar kapitāla struktūras optimizēšanu. Pamatkapitāla samazinājums uzņēmumā ar ārvalstu kapitālu nozīmē ārvalstu tiešo investīciju aizplūdi no valsts. To apliecina arī uzkrāto ĀTI atlikumu apjoms finanšu un apdrošināšanas darbības nozarē, kas šogad būtiski samazinājās. Latvijas lielākās bankas pamatkapitāla samazinājuma lēmums nav uz attīstību vērsts solis, taču arī pēc pamatkapitāla samazinājuma *Swedbank AS* paliek viena no vislabāk kapitalizētājām bankām Latvijā. Papildu

¹¹ Datu avots: Latvijas Banka

¹² Datu avots: *Swedbank AS* (Latvija)

tam zemo procentlikmju periodā augsts kapitalizācijas līmenis rada tikai papildus finanšu slogu, tādējādi pamatkapitāla samazinājums bijis loģisks solis, optimizējot bankas darbību.

Pašu kapitāla kritumu nedaudz kompensēja reinvestētās peļņas un parāda instrumentu apjoms. Vienlaikus ar reinvestētās peļņas apjoma pieaugumu par 28,6 milj. *euro* līdz 148,9 milj. *euro* š.g. pirmajā pusgadā nedaudz pieauga arī izmaksāto dividenžu apjoms ārvalstu investoru mātes uzņēmumiem. No vienas puses, tas nozīmē, ka ārvalstu uzņēmumu peļņas rādītāji turpina uzlaboties, taču, no otras puses, dividenžu izmaksa liecina, ka uzņēmums nevar atrast izdevīgu līdzekļu ieguldīšanas veidu Latvijā. Tāpat š.g. pirmajā pusē fiksēts 155,2 milj. *euro* ienākošo ĀTI parāda instrumentu veidā, kas nozīmē, ka ārvalstu mātes uzņēmums izsniedza kredītu meitas uzņēmumam Latvijā. Kredīta izsniegšanas brīdī uzkrāto ārvalstu tiešo investīciju apjoms palielinās, taču, atmaksājot kredītu, uzkrāto ĀTI apjoms atkal samazināsies. Tomēr no ekonomikas viedokļa tas vērtējams pozitīvi, jo šajā gadījumā uzņēmums visticamāk veic darbības paplašināšanu vai modernizāciju.

Neskatoties uz būtisku finanšu un apdrošināšanas nozares ĀTI atlikumu kritumu, kopējā ĀTI nozaru struktūra praktiski nav mainījusies. Joprojām finanšu un apdrošināšanas nozarē ir koncentrēti visvairāk ĀTI kopumā 24,8%. Savukārt vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu ir koncentrēti attiecīgi 13,8% un 13,2%. Apstrādes rūpniecība, kas tiek uzskatīta par Latvijas prioritāro nozari ārvalstu tiešo investīciju piesaistīšanai, pēc uzkrāto ĀTI apjoma pašlaik ierindojas ceturtnā vietā ar 12,7% īpatsvaru. Uzkrāto ĀTI apjoms šajā nozarē salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu palielinājās par 3,3%, ko ietekmēja ieguldījumi būvmateriālu ražošanā, kokapstrādē un pārtikas rūpniecībā.

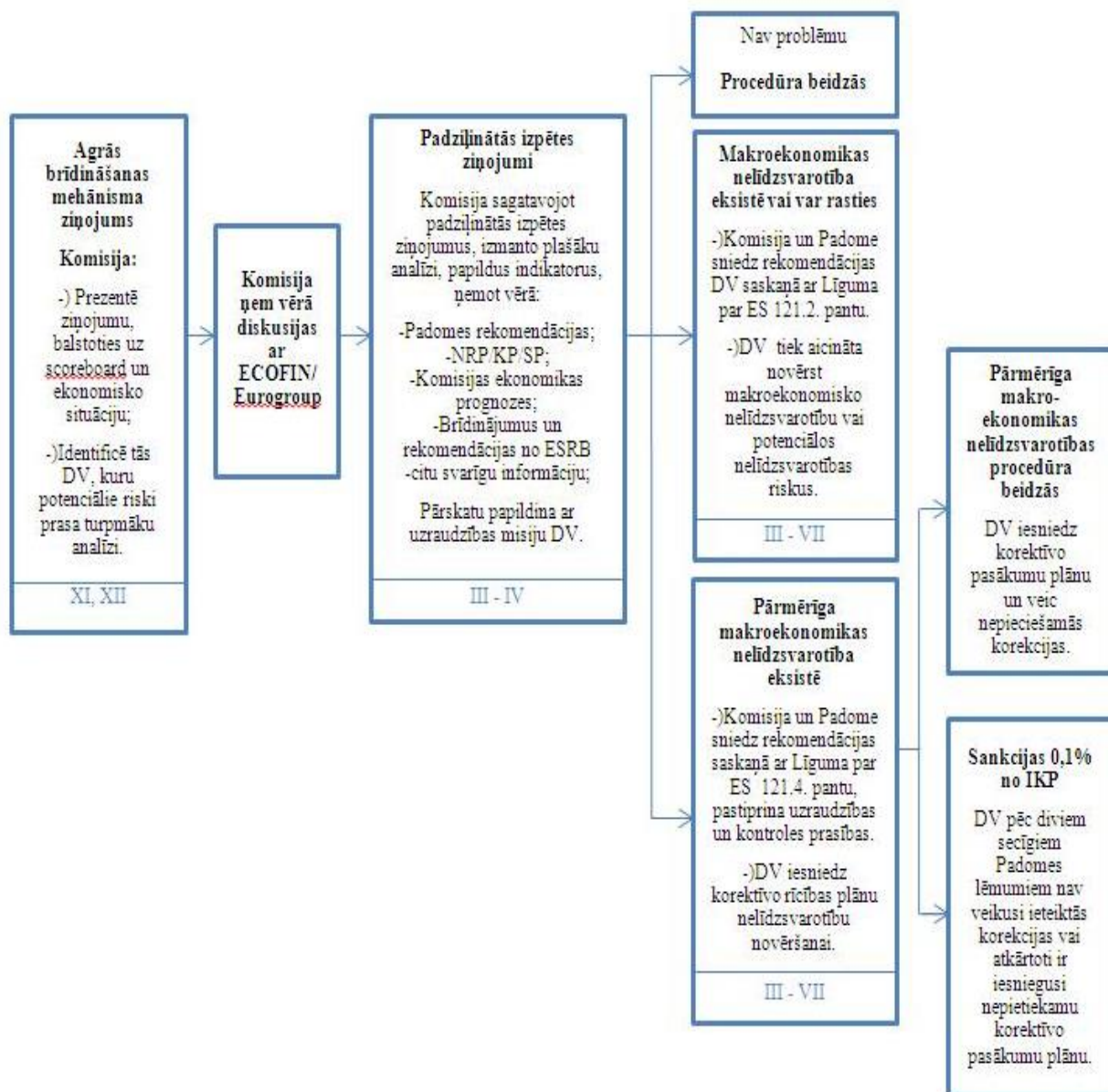
Kopumā jāsecina, ka investīciju pārrobežu plūsmas ir ļoti vājas ne tikai Baltijas valstīs, bet arī pasaulē kopumā, kas galvenokārt skaidrojams ar ģeopolitisko nestabilitāti dažādos pasaules reģionos un ekonomiskās izaugsmes tempu palēnināšanos attīstības valstīs.

1.3. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES

Viens no ES pamatmērķiem ir dalībvalstu ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes veicināšana. Lai nodrošinātu savlaicīgu makroekonomisko risku identificēšanu un pārvaldi, 2011.gada 16.novembrī Eiropas Parlaments un Eiropas Padome pieņēma divas regulas par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību (regula Nr.1176/2011), un regulu par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai eirozonā (Nr.1174/2011).¹³

¹³ <http://eur-lex.europa.eu>: Jaunās regulas veido arī par Eiropas Semestra pamatu. Eiropas Semestris ir ES ekonomikas un budžeta politikas saskaņošanas ikgadējais cikls, kura ietvaros ES dalībvalstis saņem Eiropas komisijas ieteikumus - ieteikumi tiek sniegti Stabilitātes un izaugsmes pakta un makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūras kontekstā.

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

1.48. att. Makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūras posmi¹⁴

Jaunās procedūras izstrādes mērķis bija ne tikai stiprināt Stabilitātes un izaugsmes pakta funkcionēšanu, bet papildu budžeta uzraudzībai paplašināt fiskālo un makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzību un īstenot to efektīvu vadību ES dalībvalstīs. Regulu ietvaros tika atrunāta jaunā makroekonomiskās uzraudzības un nesabalansētību identificēšanas kārtība, kā arī iespējamo finanšu sankciju kārtība, kas varētu tikt piemērota dalībvalstīm, kurās makroekonomiskā disciplīna netiek ievērota. Finanšu sankcijas paredz noteiktu ikgadēju soda naudu vai procentus nesošu depozītu, kas ir 0,1% no attiecīgās dalībvalsts iepriekšējā gada IKP. Neraugoties uz to, ka makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir atrunātas iespējamās finanšu sankcijas, praksē pagaidām tās netika piemērotas ne pret vienu dalībvalsti.

¹⁴ Scoreboard- rādītāji, kuri apkopoti pamata un palīg rādītāju tabulās kalpo par pamatu makroekonomiskās nesabalansētības procedūras analīzes veikšanā

1.3.1. Makroekonomikas nesabalansētību identificēšanas un pārvaldes posmi

Tradicionāli Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums tiek publicēts tekošā gada novembrī, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi, sagatavojot 2017.gada budžeta paskaidrojumus, tiek izmantots “Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu 2016” (AMR2016), kurš tika publicēts 2015.gada 26. novembrī.

Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežas, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma (IDR) izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts, pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta. Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

- 1) Tekošā konta balance, % no IKP, 3 gadu vidējais rādītājs;
- 2) Neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP;
- 3) Reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), 3 gadu % izmaiņas;
- 4) Eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, 5 gadu % izmaiņas;
- 5) Nominālā darbaspēka vienības izmaksu indekss, 3 gadu % izmaiņas, (2010=100);
- 6) Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas;
- 7) Privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP;
- 8) Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP;
- 9) Vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP;
- 10) Bezdarba līmenis, 3 gadu vidējais;
- 11) Finanšu sektora nekonsolidētās saistības, 1 gada % izmaiņas.

Pamatojoties uz arvien pastāvošo sociālo spriedzi un mērenu makroekonomikas atgūšanos pēc globālās ekonomiskās krīzes, 2015.gadā tika pieņemts lēmums pamata makroekonomikas nesabalansētību indikatīvos rādītājus papildināt ar trīs jauniem sociāliem rādītājiem, tādējādi paplašinot pamata rādītāju grupu līdz 14. Trīs no jauna iekļautie rādītāji ir:

1. Iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem.
2. Ilgtermiņa bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem.
3. Jauniešu bezdarba līmenis – 3 gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem.

Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī jaunieviesto sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros 28 papildinošiem rādītājiem ir informatīvs raksturs un to galvenais uzdevums ir veicināt ekonomikās situācijas daudzpusēju un pilnvērtīgu analīzi. Būtiski, ka 8 no papildu rādītājiem ir sociālie rādītāji, kuri līdzās darba

tirgus rādītājiem raksturo dinamiku atsevišķās nodarbināto, bezdarbnieku un sociāliem riskiem īpaši pakļauto iedzīvotāju grupās.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāti var kļūt par iemeslu Padziļinātās izpētes ziņojuma (*In-depth review*) izstrādei kādai no dalībvalstīm. Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma, kā arī nākamā posma – Padziļināto izpētes ziņojuma – izstrādes galvenais uzdevums ir, pamatojoties uz pilnvērtīgu ekonomiskās situācijas un saistošo nesabalansētību analīzi, identificēt tās dalībvalstis, kurās konstatētā makroekonomiskā nesabalansētība var negatīvi ietekmēt ne tikai attiecīgās valsts ekonomisko stabilitāti un izaugsmi, bet negatīvi ietekmēt arī citas ES dalībvalstis.

Līdzās tam Eiropas Semestra ietvaros visām ES dalībvalstīm neatkarīgi no Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā aktualizētiem riskiem un tālākās procedūras uzsākšanas, tiek sniegtas Eiropas Komisijas valsts specifiskās rekomendācijas (*Country Specific recommendations*). Rekomendāciju mērķis ir, ņemot vērā apzinātos riskus un makroekonomiskās nesabalansētības rādītājus, nodrošināt savlaicīgu iespējamās negatīvās ietekmes vadību un veicināt nacionālās ekonomikas attīstību. 2016.gada Eiropas Semestra cikla ietvaros Eiropas Komisija formulēja un Eiropas Padome apstiprināja šādas rekomendācijas Latvijai:

1. Nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa budžeta mērķa 2016. un 2017.gadā tiek pieļauta vienīgi saistībā ar sistēmiskām pensiju reformām un vispārējām strukturālajām reformām veselības aprūpes sistēmā. Nepieciešams samazināt nodokļu slogu mazo darba algu saņēmējiem, novirzot nodokļu slogu no zemo ienākumu saņēmējiem uz vides un īpašuma nodokļiem, kā arī uzlabojot nodokļu iekasēšanu.

2. Uzlabot sociālās palīdzības pabalstu līmeni un veikt pasākumus, kas palīdz atbalsta saņēmējiem atrast un saglabāt darbu. Sadarbojoties ar sociāliem partneriem, sekmēt profesionālās izglītības programmu reformas. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, kvalitāti un saistīto izmaksu lietderību.

3. Turpināt stiprināt pētniecības iestādes un stimulēt privātā sektora ieguldījumus inovācijās. Stiprināt interešu konflikta novēršanas sistēmu un izveidot vienotu tiesisko regulējumu visiem publiskā sektora darbiniekiem. Panākt, ka maksātspējas administratori uzņemas lielāku atbildību, pastiprinot maksātspējas administratoru publisko uzraudzību.

1.3.2. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

Lai arī visu Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojumā ietverto rādītāju pilnīga ievērošana netiek nodrošināta nevienā ES dalībvalstī, 2016.gadā to valstu skaits, par kurām tika izstrādāti Padziļinātās izpētes ziņojumi, turpināja pieaugt. Pamatojoties uz 2016.gada Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultātiem, Padziļinātās izpētes ziņojumi tika izstrādāti 18 ES dalībvalstīm.

1.5. tabula. 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāts¹⁵

1. Netika iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija.
2. Nesabalansētības netika konstatētas	Austrija, Beļģija, Igaunija, Ungārija, Rumānija, Apvienotā Karaliste

¹⁵ <http://ec.europa.eu/>

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

3. Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Spānija, Somija, Vācija, Īrija, Nīderlande, Slovēnija, Zviedrija
4. Pastāv pārmērīgas makroekonomiskās nesabalansētības	Horvātija, Francija, Portugāle, Bulgārija, Itālija
5. Kopā, no 28 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	18 dalībvalstīs

Salīdzinot ar iepriekšējā gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultātiem, to dalībvalstu skaits, kuras tika vērtētas padziļināti, pieauga par divām valstīm. 2016.gadā pirmo reizi Padziļinātās izpētes ziņojuma izstrāde tika ierosināta Austrijai un Igaunijai. Igaunija tādējādi kļuva par pirmo no Baltijas valstīm, kura tika skatīta padziļinātās ekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros. Jāatzīmē, ka Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde vēl nelielina par makroekonomiskās nesabalansētības esamību valstī. Igaunijas gadījumā pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība netika konstatēta.

Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde 2016.gada procedūras ietvaros netika ierosināta 8 ES dalībvalstīm: Čehijai, Dānijai, Latvijai, Lietuvai, Luksemburgai, Maltai, Slovākijai, Polijai. Lai arī atsevišķas pamata rādītāju noteiktās robežvērtības netika ievērotas arī šajās dalībvalstīs, Eiropas Komisijas vērtējumā padziļinātā makroekonomikas analīze nebija nepieciešama. Tās dalībvalstis, kuras atrodas finansiālās atbalsta programmas ietvaros – Kipra un Grieķija, tiek vērtētas saskaņā ar attiecīgā atbalsta mehānisma kritērijiem un prasībām, līdz ar to netiek padziļināti vērtētas Makroekonomiskās nesabalansētības procedūras kontekstā.

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums tiek publicēts jau piekto gadu. Vērtējot ziņojuma rezultātus, nākas secināt, ka pēdējo trīs gadu laikā pakāpeniski pieaug to dalībvalstu skaits, kurām tiek izstrādāti Padziļinātās izpētes ziņojumi. Līdzās tam ir dalībvalstis, piemēram Horvātija un Itālija, kuras pārmērīgas makroekonomikas nesabalansētības procedūras ietvaros tiek padziļināti vērtētas jau trešo gadu pēc kārtas attiecīgi kopš 2014.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma.

1.6. tabula. Makroekonomisko nesabalansētību procedūras rezultāti 2014 -2015 gados¹⁶

Makroekonomikas nesabalansētības procedūras (MIP) valstu kategorijas	2014 (publ. 2013. gadā)	2015 (publ. 2014. gadā)
Nesabalansētības, kas prasa uzraudzību un politisko darbību	Beļģija; Bulgārija; Vācija; Nīderlande; Somija; Zviedrija; Lielbritānija	Beļģija; Nīderlande; Rumānija; Somija; Zviedrija; Lielbritānija
Nesabalansētības, kas prasa uzraudzību un izšķiroša politiku rīcību	Ungārija	Ungārija; Vācija
Nesabalansētības, kas prasa īpašu uzraudzību un izšķiroša politiku rīcību	Īrija; Spānija; Francija	Īrija; Spānija; Slovēnija
Pārmērīgas nesabalansētības, kas prasa īpašu uzraudzību un izšķirošu politiku rīcību	Horvātija; Itālija; Slovēnija	Bulgārija; Francija; Horvātija; Itālija; Portugāle
Pārmērīgas nesabalansētības, kurām nepieciešama izšķiroša politiska rīcība un pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras uzsākšana.	-	-
Kopā, no 28 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti:	14 valstis	16 valstis

Makroekonomiskā nelīdzsvarotība joprojām ir nopietns izaicinājums vairumā ES dalībvalstu. 2016.gada ziņojumā Eiropas Komisija norāda, ka pastāvošās globālās ekonomikas nenoteiktības laikā ekonomiskās izaugsmes atjaunošanā arvien pieaugoša nozīme ir tieši iekšzemes pieprasījumam.

¹⁶ <http://ec.europa.eu/>

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

1.3.3. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā

Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums (AMR) ir Eiropas Komisijas publicēts ikgadējs ziņojums, kurā, pamatojoties uz ekonomisko rādītāju datiem un vispārēju ekonomiskās situācijas izvērtēšanu, tiek identificētas dalībvalstis, kurām nepieciešams veikt padziļinātu ekonomiskās situācijas analīzi, izstrādājot Padziļinātās izpētes ziņojumu (IDR). Lai arī Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde Latvijai līdz šim netika ierosināta, Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma rezultāti norāda uz atsevišķu rādītāju mērķlīmeņu neievērošanu.

Latvija saskaņā ar 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma pamata rādītāju datiem pārsniedza divus ārējās nesabalansētības rādītājus (Neto starptautisko ieguldījumu pozīcija un Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss) un vienu iekšējās nesabalansētības (bezdarba līmenis) rādītāju. Analizējot rādītāju vērtības, svarīgi būtu norādīt, ka ziņojumu izstrādē tiek lietoti statistikas dati ar divu gadu nobīdi, attiecīgi 2016. gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums balstās uz 2014.gada statistikas datiem. Kā jau tika minēts iepriekš, Latvija ir viena no tām ES dalībvalstīm, kurai saskaņā ar 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma secinājumiem Padziļinātās izpētes ziņojuma (IDR) izstrāde netika ierosināta.

1.7. tabula. Agrās brīdināšanas mehānisma rādītāju dinamika Latvijā¹⁷

Robežvērtības				2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ārējās nelīdzsvarotības un konkurētspēja	Tekošā konta balance (% no IKP)	3 gadu vidējais rādītājs	-4 %/6 %	-8,3	-0,6	2,5	-1,2	-2,8	-2,5
	Neto starptautisko investīciju pozīcija (% no IKP)		-35 %	-82,4	-81,9	-74,4	-66,8	-65,1	-60,9
	Reālais efektīvais valūtas kurss - 42 tirdzniecības partneri, SPCI deflators	procentuālās izmaiņas 3 gadu laikā	±5 % & ±11 %	23,4	6,7	-2,5	-8,6	-1,7	0,4
	Eksporta tirgus daļa - % no pasaules eksporta	procentuālās izmaiņas 5 gadu laikā	-6 %	52,5	21,6	27,1	8,5	6,9	9,9
	Nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss (2010=100)	procentuālās izmaiņas 3 gadu laikā	9 % & 12 %	33,7	-3,1	-19,6	-5,9	7,0	12,9
Iekšējās nelīdzsvarotības	Mājokļu cenu indekss (2010=100), gada izmaiņas procentos		6 %	-35,0	-8,7	4,1	-0,3	6,6	5,1
	Privātā sektora kredītplūsma, % no IKP, konsolidēta		14 %	-8,6	2,5	-2,0	-2,1	0,9	-11,9
	Privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP		133 %	125,5	134,1	115,6	98,2	92,7	96,4
	Vispārējās valdības parāds, % no IKP		60 %	36,6	47,5	42,8	41,4	39,1	40,6
	Bezdarba līmenis	3 gadu vidējais rādītājs	10 %	10,4	14,9	17,7	16,9	14,4	12,6
	Finanšu sektora saistības kopā (% izmaiņas gadā)		16,5 %	-9,2	-0,3	-4,1	5,2	5,2	10,4
Jaunie ieviestie nodarbinātības rādītāji	Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars — procentos no visiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem (3 gadu izmaiņas procentu punktos)		-0,2 %	2,5	0,4	-1,4	0,9	1,0	1,8
	Ilgttermiņa bezdarba līmenis — procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem (3 gadu izmaiņas procentu punktos)		0,5 %	2,1	7,2	6,9	3,3	-3,0	-4,1
	Jauniešu bezdarba līmenis — procentos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem (3 gadu izmaiņas procentu punktos)		2 %	19,7	25,6	17,4	-4,8	-13,0	-11,4

¹⁷ 2016. gada ziņojums par valsti – Latvija, 2016. gada AMR izmanto 2014. gada statistikas datus

Viens no rādītājiem, kura robežvērtību Latvija sistemātiski neievēro ir neto starptautiskā investīciju bilance. Tā atspoguļo valsts rezidentu ārējo aktīvu un pasīvu kopējo apjomu pārskata perioda beigās (parasti katra ceturkšņa beigās). Makroekonomiskās nesabalansētības procedūras rādītāju tabulā iekļautā neto¹⁸ starptautisko investīciju bilance¹⁹ tiek izteikta procentos no IKP un rādītāja indikatīvais sliekšnis makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir noteikts -35% no IKP (neto izteiksmē attēlota bilance parāda, vai Latvija ir neto investors vai neto saņēmējvalsts). No vienas puses negatīva starptautisko investīciju bilance norāda uz nerezidentiem piederošo aktīvu prevalējošo īpatsvaru nacionālajā ekonomikā. No otras puses, tas var norādīt uz nacionālās ekonomikas pieaugošu ārējo saistību slogu. Līdz ar to neto starptautiskās investīciju bilances dinamiku vajadzētu vērtēt, apzinoties ārvalstu tiešo investīciju īpatsvaru, kas ir viens no ekonomiskās attīstības virzītājspēkiem. Veicot padziļinātu neto starptautiskās investīciju bilances fundamentālo analīzi, jāņem vērā arī attiecīgās valsts tautsaimniecības struktūra. Jāatzīmē, ka rādītāja robežvērtības pārsniegšana iepriekšējos periodos nekļuva par iemeslu Latvijas iekļaušanai padziļinātās izpētes procedūrā galvenokārt pateicoties rādītāja pozitīvai dinamikai (pakāpenisku tuvošanos noteiktajam mērķa rādītājam). Eiropas Komisija akcentē, ka Latvijas negatīvajam neto starptautisko ieguldījumu pozīcijas rādītājam ir lejupvērsta dinamika. 2015.gadā trīs ceturtdaļas no šīm saistībām attiecās uz uzkrātām ārvalstu tiešajām investīcijām. 2014. un 2015.gadā ārvalstu tiešās investīcijas galvenokārt tika īstenotas finanšu un nekustamā īpašuma darījumos, kam sekoja tirdzniecības un ražošanas nozares. Ņemot vērā attiecīgā rādītāja augsto vērtību, Eiropas Komisija Latvijai iesaka stimulēt ieguldījumus izaugsmi veicinošās nozarēs, tādējādi sekmējot ekonomikas izaugsmi.²⁰ Aktuālākie Eurostat Makroekonomikas nesabalansētības procedūras statistikas dati liecina, ka ārvalstu tiešo investīciju īpatsvars izteikts procentos no IKP, lai arī pārsniegs noteikto robežvērtību, pozitīvu dinamiku saglabās arī 2017.gada ziņojuma ietvaros.

Otrs rādītājs, kura noteikto robežvērtību Latvija pārsniedza 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros, bija nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss. 2012.–2014.gadā nominālās vienības darbaspēka izmaksas Latvijā pakāpeniski pieauga, pārsniedzot makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūrā noteikto indikatīvo robežvērtību. Neraugoties uz to, ka 2016.gada ziņojuma ietvaros nominālās darbaspēka vienības izmaksu indekss Latvijā sasniedza 12,9% atzīmi, izvērstā situācijas analīze, kā arī tas, ka Latvijas darbaspēka izmaksu izmaiņas visumā atbilst izmaiņām galvenajās tirdzniecības partnervalstīs, proti, Lietuvā un Igaunijā padziļinātās izpētes ziņojuma izstrāde netika uzsākta. Aktuālākie Eurostat dati liecina, ka nominālā darbaspēka vienības izmaksu indeksa pieaugumu var sagaidīt arī nākamā ziņojuma ietvaros.

Trešais rādītājs, kura robežvērtību Latvija pārsniedza iepriekšējos periodos ir trīs gadu vidējais bezdarba līmenis. Procedūras ietvaros attiecīgajam rādītājam ir noteikts 10% sliekšnis. Neraugoties uz to, ka 2015.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā fiksētais trīs gadu vidējais bezdarba līmenis Latvijā sasniedza 14,4%, aktuālākā ziņojuma dati liecina par pozitīvu rādītāja dinamiku – trīs gadu vidējais bezdarba līmenis turpina samazināties un 2016.gada ziņojuma ietvaros samazinājās no 14,4% līdz 12,6%. Kā papildu pozitīvu faktoru Eiropas Komisija min to, ka, pateicoties iedzīvotāju prasmju pilnveidei, pēdējos 15 gados Latvijā ir samazinājusies prasmju neatbilstība darba tirgum,²¹ liecinot par tālāku pozitīvas dinamikas potenciālu.

¹⁸ www.makroekonomika.lv. Tā kā ārvalstu ieguldījumi Latvijā ir lielāki nekā Latvijas ieguldījumi ārvalstīs, starptautisko investīciju bilances saldo ir negatīvs. Latvija ir neto debitors attiecībā pret pārējām valstīm.

¹⁹ Negatīva neto starptautisko investīciju bilance norāda uz to, ka citu valstu rezidentu investīcijas Latvijas ekonomikā pārsniedz Latvijas rezidentu investīcijas citu valstu ekonomikās.

²⁰ Eiropas Komisija, 2016

²¹ Eiropas Komisija, 2016

FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

1.3.4. Aktuāli Latvijas ekonomikas izaicinājumi makroekonomikas nesabalansētības procedūras skatījumā

Eiropas Komisija 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros akcentēja trīs prioritātes ES ekonomikas un sociālajai politikai: jaunu investīciju jeb ieguldījumu piesaiste, strukturālo reformu īstenošana dalībvalstu ekonomiku modernizēšanai un atbildīga fiskālā politika. Ziņojumā par Latviju līdzās vispārīgām prioritātēm un rekomendācijām 2016.gadam Eiropas Komisija īpašu uzmanību veltīja attiecībām ar galvenajiem tirdzniecības partneriem. Raksturojot Latvijas ekonomiku kā atvērtu ekonomiku, tiek norādīts, ka ciešās saiknes ar tirdzniecības partneriem reģionā nes gan pozitīvus, gan negatīvus riskus.

Joprojām pastāvoša problēma, kuras aktualitāte visdrīzākais saglabāsies arī nākamajos periodos ir demogrāfiskā situācija valstī. Neto emigrācijas un negatīva dabiskā pieauguma dēļ tiek prognozēta pakāpeniska darba tirgus sašaurināšanās. Eiropas Komisijas ziņojumā tiek minētas prognozes par darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju skaita iespējamo samazināšanos par 20% laika posmā līdz 2030.gadam. Demogrāfiskās slodzes pieaugums – darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju īpatsvara pakāpeniska samazināšanās negatīvi ietekmē sociālās sistēmas ilgtspēju, īpaši skarot veselības aprūpi un nelabvēlīgi ietekmējot sociālās atstumtības un iedzīvotāju nabadzības rādītājus.

Komentējot iepriekšējā perioda sasniegumus, Eiropas Komisija norāda, ka kopumā Latvija ir panākusi ierobežotu progresu rekomendāciju izpildē. Izvērtējot panākto progresu 2015.gada valstij adresēto rekomendāciju izpildē, neliels progress tika konstatēts profesionālās izglītības uzlabošanā, pētniecības un augstākās izglītības finansēšanas uzlabošanā, sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju nodarbinātības veicināšanā. Papildu tam labvēlīgi tiek vērtēti Latvijas panākumi tiesu iestāžu sistēmas efektivitātes un ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā. Latvijas panākumi nodokļu sloga samazināšanā zemo algu saņēmējiem, kā arī sociālās palīdzības pabalstu pieejamība un atbilstība tiek vērtēti kā ierobežoti. Eiropas Komisija norādīja, ka nepietiekams progress tika panākts maksātspējas administratoru darbības pārskatāmības (*transparency*) nodrošināšanā. Progress netika konstatēts tiesību aktu uzlabošanā, jo iepretim sākotnēji plānotajam, valsts civildienesta likuma projekts Saeimā netika pieņemts.

Vērtējot Latvijas panākumus „Eiropa 2020” valsts mērķu sasniegšanā, atzinīgi tiek vērtēti rezultāti nodarbinātības uzlabošanā, energoefektivitātes veicināšanā un atjaunojamo energoresursu lietošanā, siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanā, priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanā un terciārās izglītības iegūšanas sekmēšanā. Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, kā arī nabadzības samazināšana ir tie mērķi, kuru aktualitāte saglabāsies nākamajos periodos.

1.3.5. Prognozes 2017.gada Agrās Brīdināšanas mehānisma ietvaros

Pamatojoties uz aktuālo makroekonomikas nesabalansētību rādītāju prognozi, Padziļinātās izpētes ziņojuma izstrādes iespējamība Latvijai 2017.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros nav viennozīmīga. No vienas puses, sagaidām, ka pozitīva dinamika saglabāsies divos no trim 2016.gada ziņojuma ietvaros pārkāptiem rādītājiem (neto starptautisko investīciju pozīcija un trīs gadu vidējais bezdarba līmenis). Lai arī neto starptautisko investīciju rādītājs joprojām pārsniegs procedūras ietvaros noteikto robežvērtību, piekto gadu pēc kārtas tas demonstrēs pozitīvu dinamiku, tuvinoties pamata rādītāju tabulā

noteiktajam mērķlīmenim. Šāda dinamika no Eiropas Komisijas puses parasti tiek vērtēta atzinīgi. Pozitīvu dinamiku saglabās arī trīs gadu vidējais bezdarba līmeņa rādītājs. Savu augstāko līmeni sasniedzot 2011.gadā, trīs gadu vidējais bezdarba līmenis Latvijā 2016.gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros samazinājās līdz 12,6%. Aktuālākās prognozes liecina, ka 2017. Agrās Brīdināšanas mehānisma ziņojuma ietvaros trīs gadu vidējais bezdarba līmenis Latvijā varētu saglabāt pozitīvu dinamiku un samazināties līdz pat 10,2%.

No otras puses, neraugoties uz vairāku rādītāju pozitīvo dinamiku, arī nākamā cikla ietvaros aktuāls izaicinājums Latvijai būs nominālās darbaspēka vienības izmaksu indeksa rādītāja neievērošana. Aktuālākie dati ļauj prognozēt rādītāja pakāpenisku pieaugumu, kas Makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros tiks vērtēts negatīvi. Vērtējot darbaspēka vienības izmaksu indeksa robežvērtības pārsniegšanu iepriekšējos periodos, Eiropas Komisija, tostarp ņēma vērā rādītāja izmaiņas Latvijas galvenajās tirdzniecības partnervalstīs – Lietuvā un Igaunijā. Šāda pieeja kļuva par vienu no iemesliem, kādēļ iepriekšējā cikla ietvaros padziļinātās izpētes ziņojuma izstrādes Latvijai netika veikta.

Pēdējos gados Eiropas Komisija arvien lielāku uzmanību vērš sociālo un ar nodarbinātību saistīto problēmu risināšanai – apzinoties aktuālo ekonomikas situāciju ES dalībvalstīs var droši apgalvot, ka šie jautājumi savu aktualitāti saglabās arī nākamās makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros.

1.4. Makroekonomiskās attīstības scenārijs

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2016.-2019.gadam izstrādāts 2016.gada jūnijā, ņemot vērā 2016.gada 1.ceturkšņa IKP datus un līdz 2016.gada 8.jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju. Salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2016.-2019.gadam Latvijas IKP izaugsmes un inflācijas prognozes ir samazinātas, savukārt nodarbinātības pieauguma prognozes ir saglabātas nemainīgas. Citu rādītāju prognozes ir precizētas, ņemot vērā aktuālos statistikas datus.

Izstrādājot vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, Finanšu ministrija konsultējās ar Ekonomikas ministrijas, Latvijas Bankas, komercbanku, Starptautiskā Valūtas fonda un Eiropas Komisijas ekspertiem. Atjaunotās makroekonomisko rādītāju prognozes 2016.gada 10.jūnijā apstiprināja Fiskālās disciplīnas padome. Šīs prognozes tika izmantotas par pamatu Latvijas vidēja termiņa budžeta ietvara 2017.-2019.gadiem izstrādei.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs ir balstīts uz EK 2016.gada pavasara prognožu tehniskajiem pieņēmumiem, ņemot vērā aktuālāko informāciju līdz jūnija sākumam. Šie pieņēmumi paredz, ka 2016.gadā vidējā naftas cena būs 41,1 USD par *Brent* jēlnaftas barelu un 2017.gadā tā palielināsies līdz 45,9 USD, savukārt EUR/USD kurss 2016.gadā būs 1,1260 un 2017.gadā 1,1336.

Atbilstoši Eiropas Komisijas scenārijam, ekonomiskā attīstība ārpus ES būs lēna, ko pamatā ietekmēs vāja ekonomiskā izaugsme attīstības tirgos. Lielāko attīstīto valstu ekonomiskais cikls ir sasniedzis maksimumu, līdz ar to nevarēs nozīmīgi kāpināt ārējo pieprasījumu. Tirgū saglabājas augsta nenoteiktība par to, ka pasaules ekonomikas izaugsme varētu lēnām uzlaboties. Rezultātā pasaules IKP izaugsmes prognoze ir samazināta par 0,2 un 0,1 procentpunktiem līdz 3,1% un 3,4% attiecīgi 2016. un 2017.gadā.

Lēnāks pasaules tirdzniecības apgrozījuma pieaugums negatīvi iespaidos eirozonas attīstību, neskatoties uz zemām naftas cenām un labvēlīgu eiro kursu. Tuvākajos gados eirozonas ekonomiskā izaugsme galvenokārt balstīsies uz iekšzemes pieprasījumu, samazinoties privātā patēriņa pieaugumam un straujāk pieaugot investīcijām. Tādējādi

eirozonas IKP izaugsme, pēc EK prognozēm, arī ir samazināta par 0,1 procentpunktu 2016. un 2017.gados līdz attiecīgi 1,6% un 1,8%.

Tā kā lielākā daļa Latvijas ārējās tirdzniecības darījumu ir ES, tad ES pieprasījuma lēnāka izaugsme ierobežos Latvijas ieņēmumus no ārējās tirdzniecības. Arī jaunu ārējo tirgu apguve pagaidām nekompensē tirdzniecības apjomu kritumu uz Krieviju, kuras nozīme ārējā tirdzniecībā kļūst arvien nenozīmīga (6,9% 2016.gada septiņos mēnešos) un paredzams, ka tādā līmenī tā arī paliks, jo prognožu periodā netiek prognozēts, ka Krievijas ieviestās sankcijas tiks atceltas. Tādējādi, līdzīgi kā ES, Latvijas izaugsme vidējā termiņā lielākoties balstīsies uz iekšzemes pieprasījuma pieaugumu – patēriņa un investīciju pieaugumu.

1.8. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2015	2016	2017	2018	2019
	fakts	prognoze	prognoze	prognoze	prognoze
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i> *	24378	25072	26403	27905	29615
pieaugums faktiskajās cenās, %	3.4	2.8	5.3	5.7	6.1
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2.7	2.5	3.5	3.4	3.4
IKP deflators (gads pret gadu), %	0.6	0.3	1.7	2.2	2.7
Patēriņu cenu indeksa pieaugums, %	0.2	0.0	1.6	2.0	2.5
Tautsaimniecībā nodarbināto mēneša vidējā bruto darba samaksa, <i>euro</i>	818	863	910	961	1013
pieaugums faktiskajās cenās, %	6.8	5.5	5.5	5.5	5.5
pieaugums salīdzināmās cenās, %	6.7	5.5	3.8	3.4	2.9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	896	898	900	901	901
pieaugums, %	1.3	0.2	0.2	0.1	0.0
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīvotājiem	9.9	9.8	9.4	8.9	8.4

1.4.1. Iekšzemes kopprodukts

Finanšu ministrija prognozē, ka 2016.gadā Latvijas IKP pieaugs par 2,5% un 2017.gadā par 3,5%, un nākamajos divos gados nostabilizēsies 3,4% līmenī. Salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2016.-2019.gadam prognozes 2016.gadam ir samazinātas par 0,5 procentpunktiem, bet 2017.gadam palielinātas par 0,2 procentpunktiem. To noteica vājāka nekā prognozēts tirdzniecības partnervalstu ekonomiskā attīstība 2016.gada pirmajā pusgadā un ES fondu apguves kavēšanās. Paredzams, ka ES fondu apguve 2017.gadā būs aktīvāka un turpinās pieaugt līdz 2019.gadam. Tādējādi investīcijas pamatkapitālā 2016.gadā samazināsies par 11,8%, bet līdz ar ES fondu apguves pieaugumu paredzams, ka 2017.gadā investīcijas pieaugs par 9,5% un vidējā termiņā uzrādīs stabilu pieaugumu.

1.9. tabula. IKP izlietojums (pieauguma tempi 2010.gada cenās, % pret iepriekšējo periodu)

	2015	2016p	2017p	2018p	2019p
IKP	2,7	2,5	3,5	3,4	3,4
Sabiedriskais patēriņš	3,1	3,5	3,0	2,6	2,5
Privātais patēriņš	3,3	4,0	3,4	3,4	3,5
Kopējā pamatkapitāla veidošana	2,7	-11,8	9,5	8,0	6,5
Preču un pakalpojumu eksports	1,4	-0,6	3,9	4,5	5,0
Preču un pakalpojumu imports	1,8	5,1	5,1	6,1	6,0

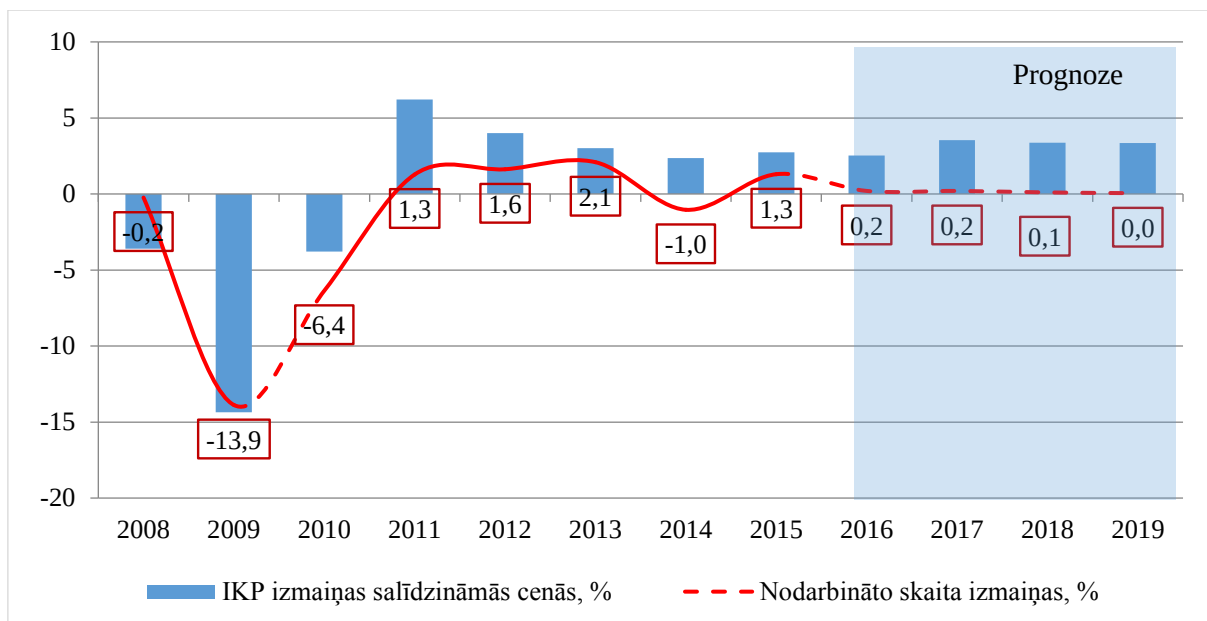
Atbilstoši Finanšu ministrijas prognozēm vidējā bruto darba samaksa vidējā termiņā palielināsies par 5,5%, stimulējot privāto patēriņu, un reālās darba samaksas pieaugums būs tuvs produktivitātes pieaugumam.

Tādējādi ekonomikas izaugsmi turpmāk arvien vairāk noteiks produktivitātes pieaugums, kamēr nodarbinātības pieauguma ietekme būs salīdzinoši nebūtiska. Sagaidāms, ka potenciālā IKP izaugsme vidējā termiņā būs aptuveni 2,8% un turpmākajos gados ekonomikas izaugsme būs tuvu tās potenciālajam līmenim. Šogad un nākamgad vēl būs vērojama negatīva izlaižu starpība – attiecīgi 1,1% un 0,3%, savukārt vidējā termiņā pie nemainīgas fiskālās politikas izlaižu starpība pakāpeniski kļūs pozitīva.

1.4.2. Nodarbinātība un bezdarbs

Pēc ekonomiskās krīzes pārvarēšanas un izaugsmes atjaunošanās, arī situācija Latvijas darba tirgū ir būtiski uzlabojusies. Kopš krīzes darba tirgū augstākā punkta 2010.gadā ekonomikā nodarbināto iedzīvotāju skaits laikā līdz 2015.gadam ir paaugstinājies par 5,3%, tomēr pēdējos gados nodarbinātības pieauguma tempi kļuvuši ievērojami lēnāki.

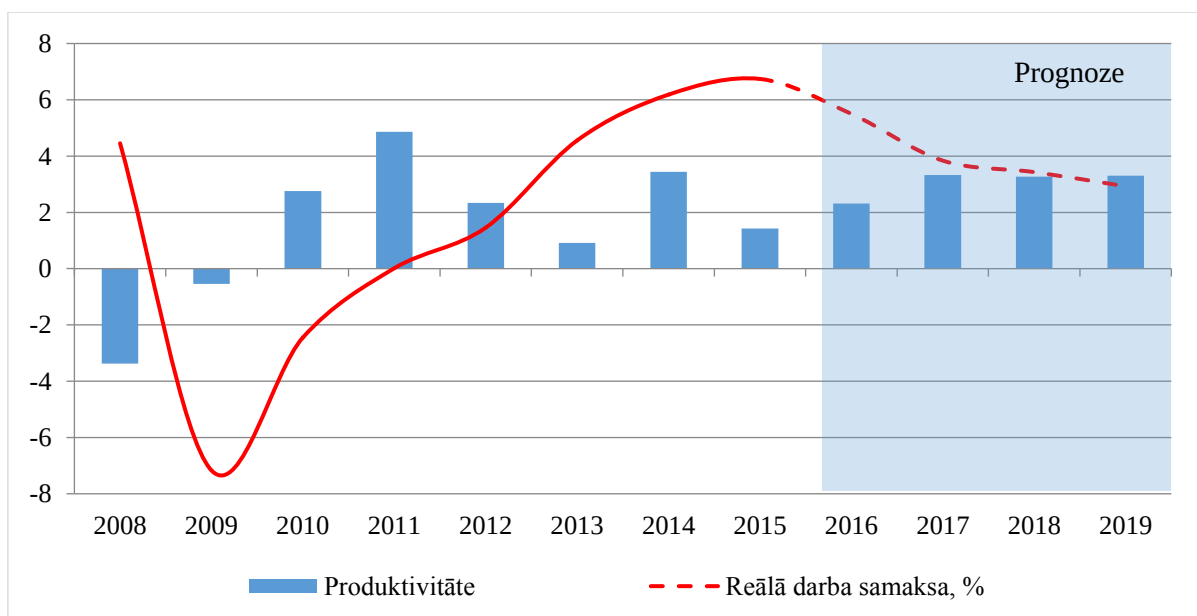
2016.gadā nodarbinātības pieauguma mazināšanās saistāma ar ekonomikas izaugsmes bremzēšanos un pieaugošajiem ārējiem riskiem, kā rezultātā darba devēji ir kļuvuši piesardzīgāki jaunu darbinieku pieņemšanā. Tomēr vidējā termiņā daudz būtiskāku lomu nodarbinātības attīstībā noteiks tādi piedāvājuma puses faktori kā demogrāfiskā situācija un attiecīgas kvalifikācijas vai atalgojuma līmeņa darbinieku trūkums Latvijas darba tirgū. Dzimstības samazināšanās pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados nozīmē to, ka tuvākajos gados darba tirgū ienāks mazāk cilvēku nekā to atstās. Papildu tam pēdējos gados bezdarba līmenis ir būtiski samazinājies salīdzinājumā ar krīzes augstāko punktu un darba tirgū pieprasītākie darba meklētāji jau ir atraduši darbu. Līdz ar to nodarbināto skaits vairs nevar būtiski augt un darba tirgū aktuāla kļūst prasmju neatbilstība, radot spiedienu uz algām.

1.49. att. Nodarbināto skaita un IKP izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Šo faktoru ietekmē izaugsmi turpmāk arvien vairāk noteiks produktivitātes un kapitāla pieaugums, bet nodarbinātības pieauguma ietekme būs nenozīmīga. Saskaņā ar Finanšu ministrijas prognozēm nodarbināto skaits tautsaimniecībā vidējā termiņā palielināsies aptuveni par 0,1%, nodarbināto cilvēku skaitam saglabājoties aptuveni 900 tūkstošu līmenī.

Sagaidāms, ka bezdarba līmenis turpinās pakāpeniski samazināties. Tomēr ekonomiskās izaugsmes un demogrāfisko faktoru ietekmē gaidāms arī iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums, samazinoties ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaitam, kā rezultātā bezdarba līmenis samazināsies arvien lēnāk – no 9,9% 2015.gadā līdz 8,4% 2019.gadā. Šāds līmenis ir tuvs strukturālajam bezdarba līmenim, jo darba tirgū pieprasītākie darba meklētāji jau ir nodarbināti un arvien vairāk pieaug neatbilstība starp prasmju pieprasījumu un piedāvājumu darba tirgū.

1.50. att. Produktivitātes un reālās darba samaksas izmaiņas, % pret iepriekšējo periodu

Pēdējo trīs gadu laikā reālās darba samaksas pieaugums ievērojami pārsniedzis produktivitātes kāpumu. Šāda situācija saistīta ar tautsaimniecības straujo izaugsmi iepriekšējos gados, kas uzlaboja uzņēmumu finanšu rādītājus un nodrošināja resursus algu paaugstināšanai, minimālās darba algas straujo paaugstināšanu, kā arī ļoti zemo inflāciju, kas vēl papildus nodrošināja reālās darba samaksas straujāku pieaugumu. Tomēr šie ir īstermiņa faktori un sagaidāms, ka vidējā termiņā darba samaksas pieaugumu noteiks produktivitātes pieaugums, kas ir būtisks priekšnoteikums Latvijas konkurētspējas nodrošināšanai.

1.4.3. Inflācija

Salīdzinājumā ar Stabilitātes programmu 2016. – 2019.gadam inflācijas prognoze 2016. un 2017.gadam ir samazināta par 0,4 procentpunktiem līdz attiecīgi 0% un 1,6%. Viens no galvenajiem faktoriem patēriņa cenu prognožu pārskatīšanai bija saistīts ar zemāku nekā prognozēts pakalpojumu cenu pieaugumu š.g. pirmajā pusgadā. Tika gaidīts ka, darba samaksai turpinot spēcīgi augt, pakalpojumu cenas turpinās pieaugt 2015.gada līmenī (par 2,6%), bet š.g. pirmajos sešos mēnešos pakalpojumu cenu pieaugums bija tikai 1,4%. To ietekmēja zemāks atsevišķu pakalpojumu cenu pieaugums kā mājokļa īrei, pārvadājumu un ēdināšanas pakalpojumiem. Taču š.g. jūlijā un augustā pakalpojumu cenu pieaugums atkal paātrinājās attiecīgi par 2,7% un 3,0% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Galvenokārt tas tika panākts, piemērojot 21% PVN likmi namu apsaimniekotājiem, sākot ar š. g. 1. jūlija. Papildu tam atsevišķi telekomunikāciju pakalpojumu sniedzēji palielināja savus tarifus. Līdz ar to sagaidāms, ka līdzvērtīgs pakalpojumu cenu pieaugums saglabāsies līdz š. g. beigām, veidojot pozitīvu bāzes efektu 2017.gadā.

2016.gadā turpināja samazināties degvielas cenas un ar mājokli saistītās energoapgādes pakalpojumu (gāzes un siltumenerģijas tarifi) cenas, jo pasaules tirgos naftas cenas saglabājās būtiski zemākas nekā iepriekšējā gadā. Tādējādi š.g. astoņos mēnešos degvielas, gāzes un siltumenerģijas cenas veidoja 1,3 procentpunktus no patēriņa cenu samazinājuma. Izslēdzot energoresursu cenu ietekmi, patēriņa cenas 2016.gadā pirmajos astoņos mēnešos palielinātos par aptuveni 0,9%, nevis samazinātos par 0,4%.

Paredzams, ka, izzūdot cenu pazeminošiem faktoriem, vidējā termiņā patēriņa cenu inflācija pakāpeniski palielināsies. Nākamajos gados energoresursu cenu ietekme uz patēriņa cenu pieaugumu būs pozitīva un līdz 2019.gadam inflācijas līmenis pieaugs līdz 2,5%.

1.4.4. Maksājumu bilance un ārējā tirdzniecība

Eksporta attīstības dinamika gada sākumā norāda uz to, ka turpmākā eksporta attīstība jāvērtē piesardzīgi. Pēdējos gados ģeopolitiskais faktors ieviesa korekcijas Latvijas eksporta attīstībā, tādējādi šī tendence ietekmēs eksporta attīstību arī vidējā termiņā. Ģeopolitiskā un ekonomiskā krīze austrumu kaimiņvalstīs, Krievijas valdības lēmums līdz 2017.gada beigām pagarināt importa embargo lielākajai daļai ES ražoto pārtikas produktu, kā arī aizliegums uz nenoteiktu laiku visu Latvijas un Igaunijas zivju produktu eksportam uz Krieviju viennozīmīgi negatīvi ietekmēs eksporta attīstību. Turklāt jaunie noieta tirgi uz doto brīdi nevar kompensēt eksporta kritumu, kas vērojams NVS virzienā. Vēl viens faktors, kurš, sākot ar š.g. jūliju, negatīvi ietekmēs Latvijas galveno preču eksporta kategoriju, ir jūnija beigās notikušais referendums Lielbritānijā, kurā tās iedzīvotāji nobalsoja par izstāšanos no ES, tādējādi destabilizējot finanšu tirgu Lielbritānijā. Neskatoties uz to, ka kopējais preču eksports uz Lielbritāniju š.g. jūlijā pieauga par 8,2% salīdzinājumā ar pērnā gada jūniju, koksnes eksports FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

samazinājās par 7,7%. Jāatzīmē, ka pēdējos gados Lielbritānija kļuva par galveno noieta tirgu Latvijas koksnei un tās izstrādājumiem. 2015.gadā piektā daļa no visas koksnes bija eksportēta tieši uz šo valsti. Jūlijā kopēja koksnes un to izstrādājumu eksporta vērtība samazinājās par 7,7% gada griezumā, naudas izteiksmē visvairāk samazinoties tieši uz Lielbritāniju. Iespējamā Lielbritānijas izstāšanās no ES nenozīmē tirdzniecības sakaru pārtraukšanu un Latvijas eksporta pilnīgu apstāšanos ar šo valsti. Taču pašreizējā neskaidrība par izstāšanās procedūru un ietekmi uz Lielbritānijas ekonomisko attīstību vidējā termiņā rada papildu nenoteiktību uzņēmējiem. Referenduma rezultātu publicēšanas dienā sterliņu mārciņas vērtība piedzīvoja vienu no straujākajiem vērtības kritumiem pēdējos gados vienas dienas laikā. Tādējādi sterliņu mārciņas kursa svārstības visticamāk negatīvi ietekmēs Latvijas eksportu uz Lielbritāniju, kamēr situācija par izstāšanās nosacījumiem neklūs skaidrāka.

Kopumā lejupvērstie riski ir būtiski, ko nosaka gan lielo attīstības valstu, gan ES iekšējie faktori. Taču jānovērtē, ka Latvijas eksportētāji aktīvi strādā pie jaunu noieta tirgu meklēšanas. Piemēram, viens no lielākajiem piena pārstrādes uzņēmumiem Latvijā uzsācis regulāru piena produktu eksportu uz Ķīnu. Lai gan eksporta apjomi uz doto brīdi nav lieli, tomēr eksporta attīstības potenciāls šajā tirgū ir milzīgs. Tāpat jaunie noieta tirgi ir atrasti arī gaļas un zivju produktiem. Ņemot vērā reeksporta apjomu samazinājumu un zemo izejvielu cenu līmeni, saskaņā ar Finanšu ministrijas prognozēm, Latvijas preču un pakalpojumu eksports faktiskajās cenās 2016.gadā samazināsies par 0,6%, savukārt 2017.gadā pieaugs par 7,5%.

Pēdējos gados maksājumu bilances tekošā konta izmaiņas galvenokārt nosaka preču un pakalpojumu eksporta un importa attīstība. Sākotnējo ienākumu kontu šogad ietekmē dividendu izmaksa mātes uzņēmumiem, taču ienākošie līdzekļi no Lauksaimniecības fondiem to pilnībā kompensēs. Otrreizējo ienākumu konta saldo šogad visticamāk būs pozitīva lielākas ES fondu līdzekļu ieplūdes dēļ. Konta pārpalikumu nedaudz samazinās lielākas iemaksas ES budžetā salīdzinājumā ar 2015.gadu. Tādējādi maksājumu bilances tekošais konts 2016.gadā būs tuvu sabalansētam un 2017.gadā būs ar nelielu deficītu.

1.4.5. Makroekonomiskā scenārija riski

Makroekonomiskās attīstības vidējā termiņa scenārija pamatā ir konservatīvi pieņēmumi par ārējā un iekšējā pieprasījuma pieaugumu. Tomēr, ņemot vērā lielo nenoteiktību ārējā ekonomiskajā vidē, makroekonomiskās attīstības scenārija riski īstermiņa periodam ir vairāk lejupvērsti. Savukārt vidējā termiņā pozitīvie un negatīvie riski ir sabalansēti.

Būtiskākie negatīvie riski ir saistīti ar ģeopolitisko situāciju reģionā – sliktāku nekā prognozēts ekonomisko izaugsmi Krievijā, neskaidro situāciju ES pēc Lielbritānijas balsojuma par izstāšanos no ES, kas var pazemināt ekonomikas izaugsmi ES, joprojām neatrisināto imigrācijas problēmu, kā arī straujāku izaugsmes tempu bremsēšanos pasaules otrajā lielākajā ekonomikā Ķīnā. Tas var būtiski samazināt gan vietējās, gan ārvalstu investīcijas reģionā, vājinot Latvijas ekonomikas izaugsmi gan īstermiņā, gan mazinot izaugsmes potenciālu vidējā termiņā un ilgtermiņā.

Starp negatīviem iekšējiem riskiem var minēt situāciju darba tirgū, kad reālais algu kāpums pārsniedz produktivitātes pieaugumu, mazinot konkurētspēju. Nākamais būtiskais negatīvais risks ir ilgstoši zems investīciju līmenis, uzņēmumu spējas piesaistīt finanšu līdzekļus un īstenot investīciju projektus, lai palielinātu ražošanas jaudas un ekonomikas potenciālo izaugsmi. Starp negatīviem riskiem ir arī kredītēšanas attīstība u.c. faktori, kas tiešā veidā ietekmē valsts kredītreitingu, procentu likmes, konfidences rādītājus un iekšzemes pieprasījumu, kā arī neprognozēta kavēšanās ar ES fondu līdzekļu apguvi.

Pozitīvie riski pašlaik vairāk attiecas uz vidējo termiņu. Starp ārējiem pozitīvajiem riskiem ir straujāka nekā prognozēts ekonomiskās situācijas uzlabošanās ES un Latvijas tirdzniecības partnervalstīs. Iekšējie riski ir saistīti ar investīciju straujāku attīstību Latvijā, balstoties uz uzņēmumu pašu resursiem un uzņēmējdarbības kreditēšanas atvēršanos, kā arī ES fondu straujāku apguvi šajā finanšu periodā.

1.5. Jūtīguma analīze

Ņemot vērā iespējamus riskus ekonomikas izaugsmei, Finanšu ministrija ir izstrādājusi alternatīvu ekonomikas attīstības scenāriju, kad realizētos viens vai vairāki iepriekš minētie negatīvie riski. Scenārijs paredz pesimistiskākus pieņēmumus par ārējās ekonomiskās vides attīstību un lēnāku ES fondu apguves tempu. Šajā scenārijā analizēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

Šobrīd Latvijas ekonomikas lielākā problēma ir investīciju trūkums. Investīciju kritums š.g. otrajā ceturksnī sasniedza 26,2% gada griezumā, kas diemžēl ir samērojams ar krīzes laikiem. Tādu investīciju samazinājumu izskaidro vairāki faktori, tajā skaitā ES struktūrfondu apgušanas kavēšanās. Papildus tam iespējams arī, ka ārējie ekonomiskie un politiskie notikumi negatīvi iespaido investoru noskaņojumu.

Jāsaka, ka Latvija nav vienīgā ES valsts, kur ir vērojams investīciju samazinājums šajā gadā, arī mūsu kaimiņos ir vērojams kritums investīcijās. Tādēļ nedaudz zemāka Latvijas tirdzniecības partnervalstu ekonomiskā attīstība ir diezgan iespējama. Līdz ar to Latvijas eksportētājiem var būt grūtāk noturēt prognozēto eksporta apjomu.

1.10.tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	Pesimistiskais scenārijs			Novirze no bāzes scenārija		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i>	25471	26704	28311	-933	-1201	-1303
pieaugums faktiskajās cenās, %	3,0	4,8	6,0	-2,3	-0,8	-0,1
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,3	3,3	3,3	-1,2	-0,1	0,0
PCI (gads pret gadu), %	0,7	1,5	2,6	-0,9	-0,5	0,1
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	893	938	990	-17	-23	-24
pieaugums faktiskajās cenās, %	4,0	5,0	5,5	-1,5	-0,5	0,0
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	895	894	894	-4	-6	-7
pieaugums, %	-0,1	-0,1	0,0	-0,3	-0,2	0,0
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	10,0	9,9	9,6	0,6	1,0	1,2
Preču un pakalpojuma eksporta pieaugums faktiskajās cenās, %	3,0	7,6	9,2	-4,5	-1,0	0,0
Preču un pakalpojuma importa pieaugums faktiskajās cenās, %	4,0	10,4	10,8	-5,8	-0,5	0,0

Pesimistiskais scenārijs paredz, ka 2016.gada otrā pusē IKP izaugsme jau sāks bremsēties un ceturkšņu griezumā pieaugums nebūs vērojams (pēc sezonāli izlīdzinātajiem datiem) un 2017.gadā iespējams pat IKP kritums ceturkšņa griezumā. Ņemot vērā to, ka ekonomiskās grūtības ir arī ārpus Latvijas, tad eksporta tirgus aktivitātes varētu atjaunoties pakāpeniski un zems investīciju līmenis kavēs ekonomikas atlabšanu. Tādējādi tikai 2017.gada

otrajā pusē varētu atsāksies izaugsmes paātrināšanās. Zemāka ekonomiskā izaugsme atspoguļosies arī darba tirgus rādītājos. Salīdzinājumā ar bāzes scenāriju pesimistiskajā scenārijā gaidāms ievērojami zemāks darba samaksas pieaugums, savukārt bezdarbs sasniegs 10% līmeni. Savukārt inflācija varētu būt zemāka, jo importētās cenas saglabātos zemas.

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2017.gadā būtu par 3,3% jeb 293 milj. *euro* zemāki salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2018. un 2019.gadā tie būtu par attiecīgi 4,0% (378 milj. *euro*) un 4,1% (406 milj. *euro*) zemāki nekā bāzes scenārijā.

Nemot vērā aizņemšanās stratēģiskos mērķus un valsts parāda atmaksas grafiku vidējam termiņam, tuvākajos gados būtiskāko daļu no kopējā piesaistāmā finanšu resursu apjoma veidos aizņēmumi starptautiskajos finanšu tirgos, veicot etalona eiroobligāciju emisijas galvenokārt Eiropas finanšu tirgū. Veicot aizņemšanos, tiek izmantota stratēģiska pieeja, rūpīgi analizējot situāciju finanšu tirgos un saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē, lai nepieciešamā finansējuma piesaisti veiktu ar iespējami labvēlīgiem aizņemšanās darījumu nosacījumiem. Ar valsts parāda darījumiem saistītie finanšu riski tiek vadīti saskaņā ar Valsts parāda vadības stratēģiju, nodrošinot optimālu un racionālu valsts budžeta līdzekļu izmantošanu valsts parāda apkalpošanas izmaksām, nepieļaujot to nekontrolētu pieaugumu vidējā termiņā un ilgtermiņā.

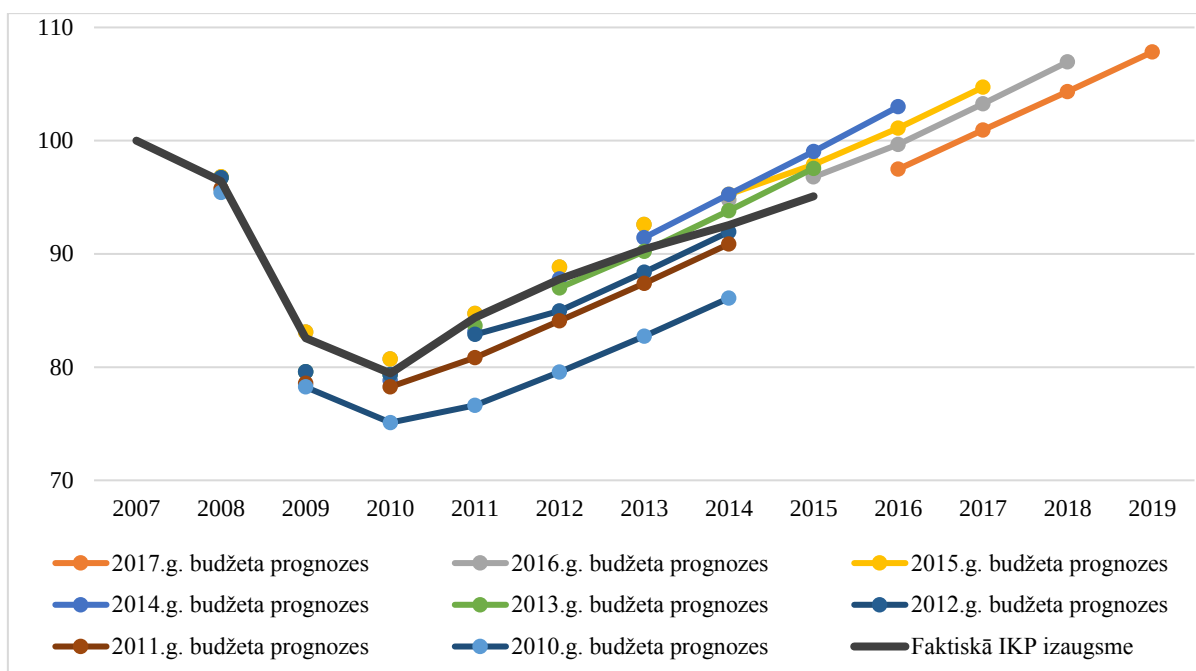
Nemot vērā, ka valsts parāda saistību ar fiksētu procentu likmi īpatsvars Latvijas valsts parāda portfelī pārsniedz 85%, valsts parāda apkalpošanas izmaksu jutīgums pret procentu likmju izmaiņām ir vērtējams kā zems. Kā liecina tabulā Nr.1.11 redzamais aprēķins, aizņemšanās procentu likmju pieaugums par plānotajiem aizņēmumiem starptautiskajos finanšu tirgos par 100 bāzes punktiem (1%) nozīmētu procentu izdevumu pieaugumu 2017.-2019.gadā, salīdzinot ar bāzes aprēķinu, par 0,09% no IKP.

1.11. tabula. Procentu izdevumu pieaugums, aizņemšanās procentu likmei starptautiskajos finanšu tirgos palielinoties par 1%

<i>procentu likmes pieauguma par 1% ietekme uz procentu izdevumiem</i>		2017	2018	2019
Procentu maksājumu pieaugums, salīdzinot ar bāzes aprēķinu	milj.euro	6,5	16,5	25,5
	<i>% no IKP</i>	<i>0,02%</i>	<i>0,06%</i>	<i>0,09%</i>

1.6. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums

Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes tiek veidotas, balstoties uz pēdējiem pieejamiem datiem un piesardzīgiem pieņēmumiem un aktualizējot tekošā gada IKP prognozes. Tas ļauj veidot atbildīgu fiskālo politiku. Vēsturiski Finanšu ministrijas prognozes nav bijušas pārlieku optimistiskas vai pesimistiskas un kopumā ir atbildušas ekonomiskajam trendam. Atšķirības lielā mērā ir skaidrojamas ar dažādu ārējo vai iekšējo risku piepildīšanos.

1.51. att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

Izvērtējot kārtējo valsts budžeta likumā ietverto vidējā termiņa IKP prognožu atbilstību ar faktisko IKP izaugsmi laika periodā no 2010.gada līdz 2015.gadam, var secināt, ka vidēji Finanšu ministrijas prognozes bija par 0,3 procentpunktiem zemākas nekā fakts. Lielākās kļūdas bija 2011.gadā, kad bija negaidīti strauja ekonomikas atkopšanās pēc pasaules finanšu krīzes izraisītās recesijas 2008.-2010.gados, un 2014.gadā, kas savukārt bija saistīts pamatā ar sarežģīto ģeopolitisko situāciju un Krievijas noteiktajām tirdzniecības sankcijām. Jāsaka, ka Krievijas sankciju ietekmi un arī globālās ekonomiskās izaugsmes palēnināšanos, kas ir saistīti arī ar pasaules tirgojamo preču cenu strauju kritumu, īpaši naftai neparedzēja arī starptautisko finanšu institūciju gatavotās prognozes.

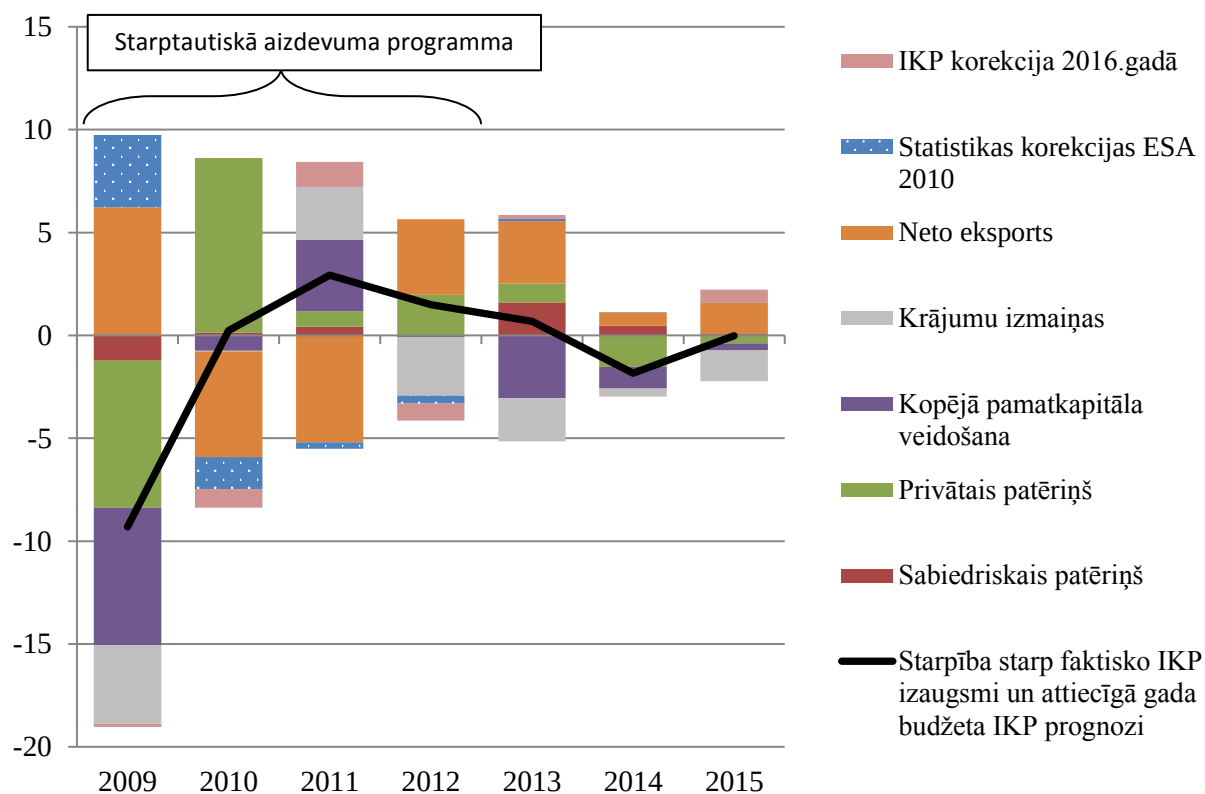
Ļoti būtisku prognožu kļūdu cēlonis ir statistiskās korekcijas. Vispirms, 2014.gadā ieviešot EKS 2010 un tad 2015.gada beigās no jauna pārrēķinot visu IKP laika rindu, atbilstoši *Eurostat* rekomendācijām. Šo pārrēķinu kopējā amplitūda pēdējo piecu gadu laikā bija liela, ietekmējot IKP pieaugumu vidēji par 0,8 procentpunktiem un apgrūtinot prognožu kvalitātes novērtēšanu. Tajā pašā laikā Finanšu ministrijas prognožu vidējā kļūda bija tikai 0,4 procentpunkti, turklāt 2015.gada IKP prognoze bija ļoti precīza.

Salīdzinot starptautisko institūciju izstrādātās prognozes, jāsecina, ka to tendences bija līdzīgas, piemēram, 2014.gada izaugsmes tempu samazināšanos neparedzēja neviena no tām. Visām institūcijām lielākā kļūda bija 2009.gadā, precīzi nenovērtējot recesijas dziļumu, kas atjaunotās Latvijas pastāvēšanas laikā bija vēl neredzēts fenomens un ekonomiskā situācija 2008.gada nogalē pasliktinājās ļoti strauji. Jāatzīmē arī, ka šajā gadā statistikas korekcijas bija vislielākās. Tādēļ prognožu atšķirības skaidrojamas arī atšķirīgo laika periodu, kad tās izstrādātas. Kopumā Finanšu ministrijas prognozes kopumā bija precīzākas un attiecībā uz 2015.gada izaugsmes prognozēm Finanšu ministrija bija piesardzīgāka par starptautiskām institūcijām. Šī pieeja sevi ir attaisnojusi, jo faktiskā izaugsme bija vēl nedaudz zemāka nekā sākotnēji prognozēts.

1.12. tabula. Finanšu ministrijas un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmās cenās (%) prognožu salīdzinājums²²

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016p	2017p
Finanšu ministrija	-5.0	-4.0	3.3	2.5	3.7	4.2	2.8	2.5	3.0
Eiropas Komisija	-2.7	-4.0	3.3	2.5	3.6	4.0	2.9	2.8	3.1
Starptautiskais Valūtas fonds	-2.2	-4.0	3.3	3.0	3.5	4.2	3.2	3.2	3.6
OECD							3.2	3.6	3.5
IKP izmaiņas, salīdzināmās cenās, faktiskie dati	-14,3	-3,8	6.2	4.0	3.0	2.4	2.7		

Salīdzinot Finanšu ministrijas prognožu kļūdu veidošanās iemeslus, ir jāsecina, ka prognožu kļūda ir saistīta ar ārējiem faktoriem, kurus ir grūti prognozēt. Otrs secinājums ir tas, ka prognozēm nav sistemātiskas kļūdas, līdz ar to prognozēšanas process kopumā ir apmierinošs. No 2009.gada līdz 2012.gadam Latvija atradās starptautiskās aizdevumu programmas uzraudzībā un prognoze bija jāsaskaņo ar SVF un EK, līdz ar to prognozes neatšķīrās, bet citos periodos Finanšu ministrijas prognozes bija precīzākas.

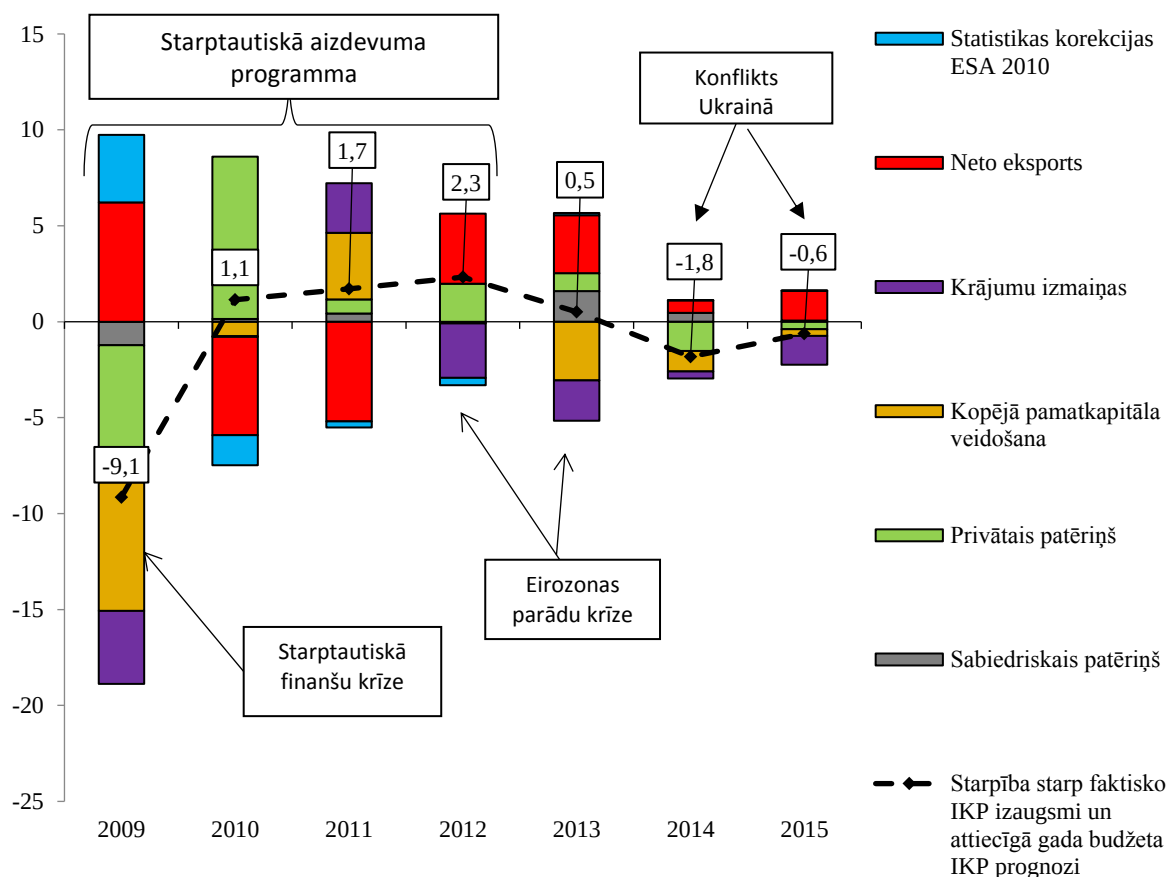

1.52. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Vislielākās prognožu kļūdas bija 2009.gadā, kad papildu iekšzemes ekonomikas korekcijai visu pasauli skāra globālā finanšu krīze. Savukārt 2010.gadā vislielākā nobīde ir saistāma ar straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa atkopšanos un nākamajos gados tas atgriezās ierastajā attīstības ritmā. Lielu nobīdi veido neto eksporta ietekme uz prognožu

²² Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). Finanšu ministrijas prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012., kā arī 2015. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī. SVF un EK prognozes ir abu institūciju iepriekšējā gadā publicētās rudens prognozes, kas tiek publicētas attiecīgi oktobrī un novembrī. FMPask_B_100217_bud2017.docx; Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi. 1.nodaļa Makroekonomiskās attīstības apraksts

precizitāti, kad visu pasauli skāra globālā finanšu krīze, un 2012.gadā, kad saasinājās eirozonas parādu krīze un pastāvēja reāli atsevišķu eirozonas valstu maksātnespējas draudi. Papildu tam kopš 2014.gada to papildus ietekmē vēl nepieredzēta pasaules ekonomikas reakcija uz zemām izejvielu cenām un eksporta kritumu uz Krieviju, tomēr ārējās tirdzniecības devums IKP izaugsmē izrādījies pozitīvāks nekā sākotnēji prognozēts. Taču tas ir saistīts ar zemāku nekā prognozēts patēriņu un investīcijām, kā rezultātā imports samazinājās straujāk nekā sākotnēji prognozēts.

1.53. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

Laika periodā kopš 2009.gada starpību starp faktisko un prognozēto izaugsmi galvenokārt noteikuši ārējie faktori, kā rezultātā prognožu izpildi visvairāk ir ietekmējis neto eksports. Vislielākās nobīdes no prognozētā bijušas 2009.gadā, kad visu pasauli skāra globālā finanšu krīze un 2012.gadā, kad saasinājās eirozonas parādu krīze un pastāvēja reāli atsevišķu eirozonas valstu maksātnespējas draudi. Šajā gadījumā Latvijas ekonomika izrādījās ievērojami noturīgāka pret izaugsmes tempu samazinājumu eirozonā nekā sākotnēji domāts. Savukārt nobīdes 2010. un 2011.gadā skaidrojamas ar straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa atkopšanos un starptautisko aizdevēju ļoti piesardzīgo redzējumu par Latvijas ekonomikas attīstības perspektīvām, jo šajā periodā Finanšu ministrija izmantoja saskaņotās makroekonomisko rādītāju prognozes.

Salīdzinot faktisko un prognozēto izaugsmi, nedaudz negaidīta situācija, vērojama 2014. un 2015.gadā. Lai arī izaugsmes tempu samazināšanās šajos gados saistīta ar ģeopolitiskās situācijas saasināšanos un eksporta kritumu uz Krieviju, tomēr ārējās tirdzniecības devums IKP izaugsmē izrādījies pozitīvāks nekā sākotnēji prognozēts. Tomēr tas

saistīts ar zemāku nekā prognozēts patēriņu un investīcijām, kā rezultātā imports samazinājās straujāk nekā sākotnēji prognozēts.

Kopumā, analizējot iepriekšējo gadu makroekonomisko rādītāju prognozes, jāsecina, ka tās ir bijušas piesardzīgas, bet nobīdes galvenokārt saistāmas ar ārējiem faktoriem un to ietekmi uz Latvijas ekonomikas attīstību, kuru attīstību ir grūti paredzēt. Citu rādītāju ietekme uz prognožu precizitāti ir bijusi ievērojami zemāka un tie neveido sistemātisku kļūdu. Tādējādi izmaiņas Finanšu ministrija makroekonomisko rādītāju prognožu izstrādes procesā nav nepieciešamas.